

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

**PROBLEMLİ DİZİ İZLEME İLE EVLİLİK ALGISI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELEMESİ**

Fadime Kübra OZAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ HANİFE ÜLGEN**

BURDUR – 2025

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI**

**TÜRK DİZİLERİNİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK
ALGISINA ETKİSİ: BURDUR İLİ ÖRNEĞİ**

Fadime Kübra OZAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Hanife ÜLGİN**

**Üye: Pof. Dr. Firdevs Savi ÇAKAR
Üye: Doç. Dr. Murat ÇAY**

BURDUR – 2025

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Türk Dizilerinin Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısına Etkisi: Burdur İli Örneği” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Fadime Kübra OZAN

14.05.2025

TEŞEKKÜR

Eğitimim boyunca, ilk günden itibaren adım adım beni bu sürecin sonuna HAZIRLAYAN hocam Dr. Öğr. Üyesi Hanife ÜLGEN'e teşekkür ederim.

Akademik hayatım boyunca desteğini esirgemeyen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Sayra LOTFİ, Dr. Öğr. Üyesi Selda MEYDAN ve Dr. Öğr. Üyesi Melek Esra ÖZTAMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte beni motive eden, destekleriyle her zaman yanımda olan, sabırları ve ilgileri için sevgili annem Raziye Ozan, babam Adem OZAN ve kardeşim Batuhan Orkun OZAN'a, her zaman yanımda olan sevgili abimlerim Battal Şahin DÖNMEZ ve Tayfun ARSLAN'a teşekkür ederim.

Ve son olarak tez sürecimde desteklerini esirgemeyen sevgili müdürüm Ferdi ERSOY'a, sevgili ekip arkadaşlarım Hakan Ali CAVLAK, Aydan DOĞDU, Ömer ACAR'a ve tüm English Time Dil Okulları Burdur Şubesi'ne sonsuz teşekkür ederim. Son olarak; tezimi yaşamı elinden alınmış tüm kadınlara ithaf ediyorum...

Burdur, 2025

(OZAN, Fadime Kübra, “Türk Dizilerinin Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısına Etkisi: Burdur İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2025)

ÖZ

İnsanların hayatları boyunca deneyimledikleri romantik ilişkilerin sağlıklı bir şekilde inşa edilmesini ve sürdürülmesini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Üniversiteli öğrencilerin gelişim dönemleri itibarıyla romantik ilişkilerinde ve evlilik algılarında, kitle iletişim araçları arasında yer alan televizyonlarda gösterilen dizilerin önemli bir etkisi vardır. Bu çalışmada, Türk dizilerinin üniversiteli öğrencilerin evlilik algıları üzerindeki etkisini, Burdur ili özelinde gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda tespit etmek amaçlanmaktadır. Belirlenen bu amaç ışığında ilk olarak konuyla ilgili bir literatür taraması gerçekleştirilmiş. Daha sonrasında Burdur’da yer alan 401 sayıda üniversiteli öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda Türk televizyon dizilerinin, üniversiteli öğrencilerin evlilik algılarını birçok açıdan etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu araştırma, anlam ve kimlik arayışında olan üniversiteli gençlerin evlilik algıları üzerinde Türk dizilerinin yarattığı etkilerin tespit edilmesi, literatürde yer alan çalışmalarda Türk dizileri ve üniversiteli öğrencilerin evlilik algıları üzerindeki etkisini birlikte ele alan bir çalışmanın olmaması nedeniyle literatüre katkıda bulunulması ve gelecekte yapılacak çalışmalara örnek oluşturması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Evlilik Algısı, Evlilik Tutumu, Evlilik, Televizyon Dizisi, Televizyon, Türk Dizileri*

(OZAN, Fadime Kübra, The Effect of Turkish TV Series on University Students' Perception of Marriage: The Example of Burdur Province, *Master's Thesis, Burdur, 2025*)

ABSTRACT

There are many factors that affect the healthy construction and maintenance of romantic relationships that people experience throughout their lives. According to the development periods of university students, the series shown on mass media televisions have an important impact on their romantic relationships and marriage perceptions. Dec. In this research, the aim was determined to determine the effect of Turkish TV series on university students' perceptions of marriage as a result of a research conducted specifically in Burdur province. In the light of this determined goal, a literature search on the subject was carried out for the first time. Later, study was conducted with 401 number of university students in Burdur. As a result of the research, it has been concluded that Turkish television series affect university students' perceptions of marriage in many ways. This research is important for determining the effects of Turkish TV series on the perceptions of university students who are looking for meaning and identity, filling the gap in the literature and contributing to future studies due to the lack of a study that deals with the impact of Turkish TV series and university students on their perceptions of marriage in the studies included in the literature, and setting an example for future studies.

Keywords: *Perception of Marriage, Attitude to Marriage, Marriage, Television Series, Television, Turkish TV Series*

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Amacı.....	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Varsayımlar.....	4
1.7. Sınırlılıklar.....	4

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Evlilik Kurumuna Genel Bakış	5
2.1.1. Evlilik Kavramı	5
2.1.2 Evliliğin İnsan Yaşamında Önemi ve Anlamı	7
2.1.3. Aile ve Evlilikle İlgili Yaklaşımlar.....	8
2.1.3.1. Sistem Yaklaşımı	8
2.1.3.2. Davranışçı Yaklaşım	10
2.1.3.3. İletişim Yaklaşımı	11
2.1.3.4. Bilişsel Yaklaşım	12
2.1.4. Evliliğin Toplumsal ve Bireysel Yapısı.....	13
2.1.5. Evlilik Kurumunun İşlevleri	16

2.1.6. Evlilik Biçimleri	17
2.1.7. Evlilik Nedenleri ve Beklentileri	19
2.1.7.1. Toplumsal Statü/Baskı	19
2.1.7.2. Ekonomik Beklenti	20
2.1.7.3. Çocuk Sahibi Olma	21
2.1.7.4. Düzenli Cinsel Hayat	21
2.1.7.5. Yol Arkadaşlığı	23
2.1.8. Evlilik Kaygısı	24
2.1.9. Evlilik Algısı	25
2.1.10. Evlilik Tutumu	27
2.1.11. Evlilik Tutumlarının Kategorize Edilmesi	30
2.1.12. Evlilik Tutumuna İlişkin Etkenler	33
2.1.13. Eş Seçimi	37
2.1.14. Evlilikte Eş Seçme Kuramları	40
2.1.15. Evlilikte İletişim ve Çatışma	44
2.1.16. Evliliğe Hazırlık Dönemi Kültürel Yaklaşım ve Uygulamalar	48
2.2. Genç Yetişkinlik Dönemi ve Evlilik	51
2.2.1. Gençlik ve Gençlik Dönemi	51
2.2.2. Genç Yetişkinlik Döneminin Özellikleri	53
2.2.2.1. Kimlik Arayışı	54
2.2.2.2. İstikrarsızlık	55
2.2.2.3. Kendine Odaklanma	55
2.2.2.4. Arada Kalmışlık	55
2.2.2.5. Sonsuz Olanaklara Sahip Olma Düşüncesi	56
2.2.3. Genç Yetişkinlik Döneminde Evlilik Algısı ve Tutumları	56
2.2.4. Genç Yetişkinlikte Evliliğe Hazırlanma	58
2.2.5. Gençlik Döneminde Evlilik İnançları	60
2.3. Türk Televizyon Dizileri ve Etkileri	62
2.3.1. Türk Dizi Sektörünün Gelişimi	62

2.3.2. Türk Dizileri	64
2.3.3. Türk Televizyon Dizilerinin Genel Özellikleri.....	68
2.3.4. Türk Televizyon Dizileri ve Yumuşak Güç.....	71
2.3.5. Televizyon Dizileri ve İzleyici İlişkisi	75
2.3.6. Dizi-Toplum İlişkisi	80
2.3.7. TV Dizi ve Programlarının Kültürel Etkileri.....	83
2.3.8. Geleneksel ve Yeni Medyada Aile Kavramı	84
2.3.9. Dizilerin Türk Toplumuna Etkilerine Dair Genel Bir Değerlendirme	87

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	92
3.2. Evren ve Örneklem	92
3.3. Veri Toplama Araçları	95
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	95
3.3.2. Problemlili Dizi İzleme Ölçeği	95
3.3.3. Türk Dizileri ve Evlilik Anket Formu	96
3.4. Verilerin Analizi.....	96

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	98
4.2. Hipotez Testleri Bulguları.....	111

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma.....	130
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KAYNAKÇA	140
EKLER.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	171

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Türk Dizi Sektörünün Gelişim Süreci.....	63
Şekil 2. DFA modeline ilişkin yol diyagramı	106

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerinin Dağılımı	93
Tablo 2. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	97
Tablo 3. Araştırmanın Normallik Analizi	97
Tablo 4. Madde toplam korelasyon istatistiklerine ilişkin bulgular.....	98
Tablo 5. Ölçeğe ait KMO değeri ve Bartlett Küresellik test sonuçları	102
Tablo 6. Ölçeğe ilişkin AFA ve güvenirlik sonuçları	103
Tablo 7. Maddelerin numaralandırılması.....	105
Tablo 8. Ölçeğin ölçüm modelinin uyum kriteri değerlerine ilişkin bulgular	107
Tablo 9. Ölçek maddeleri ile gizli değişkenler arasındaki ilişkiler.....	108
Tablo 10. Altboyutlar arasındaki ilişkiler	109
Tablo 11. Alt boyutlara ilişkin betimsel istatistikler	110
Tablo 12. Demografik özelliklere göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (t-test).....	111
Tablo 13. Katılımcıların yaşlarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	114
Tablo 14. Katılımcıların sınıflarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	116
Tablo 15. Katılımcıların gelirlerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	118
Tablo 16. Katılımcıların hafta içi dizi izleme sürelerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	119
Tablo 17. Katılımcıların hafta sonu dizi izleme sürelerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	121
Tablo 18. Katılımcıların dizi izleme yerlerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	124
Tablo 19. Katılımcıların dizi izleme platformlarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA).....	125
Tablo 20. Değişkenler arası ilişkilerin sınanması	128
Tablo 21. IE ve KY'nin EAE üzerindeki etkisinin sınanması	128

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
MÖ	: Milattan Önce
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Evlilik, aile kurabilmek adına atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir. Evlilik, insanların kendilerine uygun olduklarını varsaydıkları, çekim, sevgi ve ilgi duydukları diğer bireyler ile yaşamlarını birleştirmeye ve yaşamın yanında getirmekte olduğu vazifelere ortak olmaya söz vermek şeklinde tanımlanabilmektedir. Aile, çocukların büyüyerek toplumun bir ferdi olduğu; bireylerin saygı, güven ve şefkati buldukları; toplum temeli ve geleceğinin biçimlendiği yer olarak da ifade edilebilmektedir. Ailenin oluşmasını sağlayan evlilik, bireylerin maddi ve manevi gereksinimlerini karşılayabilen, bireylerin güvende olmalarına katkıda bulunan, bireylerin birbirlerine karşılıksız bir şekilde yardımda bulunduğu ve sempati besledikleri önemli bir yapı olarak nitelendirilmektedir (Sayger vd., 2000: 12-40).

Toplumun yapı taşları arasında kabul edilen ailenin oluşmasında evliliğin oynadığı önemli rol günden güne artış göstermektedir. Evlilik, bireylerin gelişimlerinde birinci seviyede rol üstlenen ve belirli bir sürecin sonucunda meydana gelen en küçük birim olarak kabul edilmektedir. İnsanların gereksinimlerini giderebileceği en temel ilişki şekli evliliktir. Bireylerin manevi ve maddi doyuma ulaşmaları, üstlendikleri görevleri olabilecek en iyi biçimde gerçekleştirmeleri ve yaşadıkları çevreye adapte olarak faydalı birer kişi olabilmelerinde içerisinde bulundukları evlilik ilişkilerinin önem arz eden katkıları mevcuttur (Çelik, 2006: 39).

Aile ve evlilikle alakalı literatüre bakıldığında zaman, aile ve evlilik olgularına açıklık getiren teorilerin birbirleriyle bağlantılı oldukları gözlemlenmektedir. Teoriler evlilik ve aile kavramlarının davranışsal ve hümanistik boyutlarına, eşler arasında kurulan ilişkilerin niteliğinin hangi boyutta olduğuna ve bireylerin birbirlerine nasıl etkide bulunduklarına vurgu yapmaktadır. Kuramlar, aile fertlerine etkide bulunan cinsel, duygusal, iletişimsel ve ekonomik sorunların değerlendirmesini gerçekleştirmektedir. Fonksiyonel olmayan ailelerde bireylerin oynadıkları roller birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Bu sebeple yaklaşımlar, evlilik ve ailenin yapısının eşler ve çocuklar bakımından incelenmesinin bir hayli önem arz ettiğini ve bireylerin umutları, istekleri ve beklentilerinin giderilmesinin evlilik ve aile bakımından oldukça önemli olduğuna vurgu

yapmaktadır. Bununla birlikte teoriler bakımından evlilik ve aile yapısına etkide bulunan unsurlar olarak cinsiyet, din, etnik köken, eşlerin aldıkları eğitim seviyesi, sosyoekonomik seviyesi ve ailenin hayat döngüsü süreci belirlemektedir ve unsurların bireyler arasında bulunan doyumu pozitif ya da negatif yönde etkilediği belirtilmektedir (L'abate, 1994: 52).

2000'lerden önce ulusal düzeyde başarıya ulaşmış Türk dizileri, 2000'lerin başlarından beri global piyasaya yönelmiş ve 2000'lerin ortalarında ulus ötesi düzeyde ön planda yer almaya başlamıştır. Özellikle son 25 yıl içerisinde ise ulus ötesi ticaret rekabetinde önemli bir rol üstlenmiştir. Türk dizileri arasında önemli bir yere sahip olan evlilik ve aile temalı dizilerin, bireyler üzerinde önemli etkilere sahip olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Bu araştırmada, evlilik ve aile temalı Türk dizilerinin üniversite seviyesinde olan bireylerin evlilik algılarına etkisini Burdur ili örneği üzerinden araştırarak değerlendirmek amaç olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu amaç doğrultusunda konuyla ilgili literatür içerisinde yer alan daha öncesinde gerçekleştirilmiş olan araştırma ve çalışmalara göz atılmıştır. Ayrıca Burdur'da eğitim gören üniversiteli öğrenciler üzerinde araştırma yapılmıştır.

Bu araştırma, Türk dizileri arasında önemli bir konuma sahip olan evlilik ve aile temalı dizilerin, üniversite düzeyinde olan öğrenciler üzerinde evlilik algı düzeylerine etkisini araştırmak, literatürde Türk dizileri ve üniversiteli öğrencilerin evlilik algısını birlikte ele alan araştırma ve çalışmaların yeterli sayıda olmaması ve gelecekte konu ile alakalı gerçekleştirilecek olan araştırma ve çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından önem teşkil etmektedir.

1.1. Problem Durumu

Diziler sadece ülkemiz için değil uluslararası bir boyutta ele alınan ve “masum gibi” görünen bir mesaj aracı olarak değerlendirilebilmektedir. Dizilere konu evlilikler aile yaşamı her geçen gün değersizleştirilmektedir. Literatüre baktığımızda dizilerin, evlilik üzerindeki algılarını geniş kapsamda inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Literatürdeki bu açıklık fark edilerek bu çalışma oluşturulmuştur.

1.2.Problem Cümlesi

Yapılan araştırmanın problem cümlesini “Üniversite öğrencilerinin problemli dizi izleme davranışları ile evliliğe yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” oluşturmaktadır.

1.3.Alt Problemler

Türk dizilerinin üniversite öğrencilerinin evlilik algısına etkisi ile alt problemler şu şekilde sıralanabilir:

- Üniversite öğrencilerinin Türk dizilerine ilişkin kültürel yeterlilik düzeyleri nasıldır?
- Üniversite öğrencilerinin Türk dizilerine ilişkin izleyici etkileri düzeyleri nasıldır?
- Üniversite öğrencilerinin Türk dizilerine ilişkin evlilik algıları nasıldır?
- Problemli dizi izleme düzeyine göre öğrencilerin evlilik algılarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Cinsiyete göre kültürel yeterlilik, izleyici etkileri ve evlilik algısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
- İzlenen dizi türüne göre (romantik, dram, komedi vb.) öğrencilerin evlilik algılarında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Problemli dizi izleme düzeyi ile kültürel yeterlilik, izleyici etkileri ve evlilik algısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.Araştırmanın Amacı

Yapılan çalışmada problemli dizi izleme ve evlilik arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Türk dizilerinin geniş kitlelere hitap etmesi ve evlilik-aile temelli dizilerin olumlu ya da olumsuz yansıtılması gençlerin evlilik algısına etkisinin ne yönde olduğunu belirlemek için önemlidir. Aynı zamanda literatürde konu ile ilgili çalışmaların yetersiz kalması, gelecekte yapılacak araştırmalara da yol göstermesi açısından bu çalışma önem teşkil etmektedir.

1.6. Varsayımlar

Yapılacak olan araştırmanın varsayımları:

- Türk dizileri üniversite öğrencilerinin evlilik algısını etkiler.
- Türk dizileri kadın öğrencileri erkek öğrencilerden daha çok etkiler.
- Türk dizilerinde gösterilen olumsuz evlilik gençlerin evlilik algısını olumsuz etkileyebilir.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 2023- 2024 Bahar döneminde eğitim gören öğrencilerle yapılmıştır. Bu durum sonuçların genellenebilirliğini kısıtlayabilmektedir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Evlilik Kurumuna Genel Bakış

2.1.1. Evlilik Kavramı

Evlilik olgusu, Milattan Önce (MÖ) 2000'lerden günümüze dek süregelen ve temel özelliklerini korumayı başarmış kültürel bir kavramı temsil etmektedir. Geçmiş tarihlerden bu zamana dek evlilik evrensel düzeyde tüm kültürler içinde önem arz eden bir eylem şeklinde kabul görülmüştür (Sezer, 2004: 102).

Kadın ve erkeklerin birleşmesiyle meydana gelen bir kurum şeklinde nitelendirilen evliliğin tarihsel geçmişi, insanlık tarihi kadar eskilere dayandırılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde incelendiği zaman çağımızdan 4.000 yıl öncesine dayandırılan, kültürel olaylarla beraber zamanla birtakım değişikliklere maruz kalmış olan, gelişerek farklı biçimlere bürünmüş ve kadınlarla erkeklerin birlikteliklerinden doğan eski bir kurum olduğu söylenebilmektedir (Akpınar ve Kırlioğlu, 2020: 736-746).

Evlilik olgusu, aile olgusundan daha belirgin ve net bir kavram şeklinde nitelendirilmektedir. Aile olgusu, bir grup ya da örgütü temsil etmektedir. Evlilik olgusu ise yetişkin kişilerin beraber aynı çatıda hayatlarını devam etmek, nesillerini sürdürebilmek ve yaşamı paylaşmak gibi amaçlar çerçevesinde şekillenmiş olan bir yapı anlamına gelmektedir (Güleç, 2012: 1259-1280).

Evlilik, sosyal açıdan önem arz eden bir kurum özelliğine sahiptir ve çoğalarak toplumun sürekliliğini sağlamayı amaç olarak belirleyen ailenin temellerini meydana getirmektedir. Bu kapsamda evlilik, toplumda yer alan kişilerin birlikte yaşayabilmeye uyum sağlama mecburiyetinde olan kişinin sosyalleşme açısından yerine getirdiği davranışların ilki şeklinde ifade edilmektedir (Woody ve Woody, 1973: 63).

Türkiye'de hukuksal açıdan evlilik tanımlaması Türk Medeni Kanunu (TMK) içerisinde yer alan yüz seksen beşinci maddede "*Evlenme ile eşler arasında evlilik birliği kurulmaktadır. Eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliği ile sağlamak ve çocukların eğitim, bakım ve gözetimine birlikte özen göstermek zorundadırlar. Eşler birlikte*

yaşamak, birbirlerine karşı sadık kalmak ve yardımcı olmak konusunda zorunludurlar” olarak belirtilmektedir (Mevzuat, 2001: m.185).

Literatüre bakıldığı zaman, bireyin yaşamında önem arz eden bir konuma sahip olan evlilik olgusunun çeşitli uzmanlar tarafınca farklı biçimlerde tanımlandığı görülmektedir. Giddens (2006: 41)’a göre toplum tarafınca izin ve onay verilmiş olan cinsel birleşim olarak ifade edilmektedir. Fowers (1993: 124-136) ise insanların mutlu olmalarına ve gelişim süreçlerine katkıda bulunan, farklı bir kişilikle kendi kişiliğini bir araya getirerek yeni bir yapı yaratılması olarak ifade edilmektedir. Cüceloğlu (2017: 58) ise evlilik kavramını farklı cinsiyetlere sahip olan kişilerin oluşturdukları, sosyo-ekonomik, psikolojik ve yaşamsal temellere dayanan kendisine özgü özelliklere sahip bir beraberlik şeklinde ifade etmektedir.

Evlilik, bir sözleşme olarak nitelendirilmektedir. Bu kapsamda insanlar aynı çatıda yaşamayı seçmeleri durumunda, yapmış oldukları sözleşmeyle toplumsal açıdan bir role sahip olmayı da kabullenmektedirler. Modern ve geleneksel evliliklerde var olan resmi nikah akdi, kişi ve toplum arasında bir ilişki kurma metodu şeklinde varsayılmaktadır. Evlilik, kişiye bir misyon oluşturmaktadır ve kişinin yaşamı boyunca sürdürmesi istenilen bir eylem olarak kabul edilmektedir (Kaya, 2017: 67).

Ailenin genel yapısını evlilik türleri meydana getirmektedir. Bunun nedeni evlilik eylemi, aileyi başlatmaktadır. Evlilik, geçmişten günümüze tüm toplumlarda kesin yasalarla belirlenerek bir merasime dönüşmüştür. İlkel kavimlerdeyse evlenecek olan bireyler kesin kurallarla belirlenmiştir (Eyce, 2000: 223-244).

Evlilik, evlenilecek olan eşin seçim biçimi, eşin seçtiği grup, nikahın kıyılmasının ardından hayatın sürdürülecek olduğu mekân ve eş sayısı benzeri unsurlara bağlı bir şekilde değişkenlikler içermektedir. Eş seçimi iki şekilde gerçekleşmektedir. Duygusal evlilik, eşlerin birbirlerine karşı hissettikleri yoğun duygu temellerine dayanarak kurulan ilişki çeşidi olarak ifade edilmektedir. Mantık evliliği ise bir anlaşma üzerine kurulmaktadır. Bahsedilen evlilik türünde duygusal hisler bulunmamaktadır. Kişinin dünyaya geldiği ve içerisinde yer aldığı toplumsal yapı ve kültür benzeri faktörler, eş seçimi sırasında etki sahibi olan faktörler arasında yer almaktadır (Demir, 2022: 15).

Ailenin alt sistemi olarak nitelendirilen evlilik, etkileşim sistemi olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda evlilik, canlılığını iletişim vasıtasıyla sürdürebilmektedir.

Evli olan kişiler kendi içlerinde sözsüz ya da sözlü mesajlar alıp vermektedirler. Eşlerin birbirine karşı cinsel, duygusal ve sosyal açıdan gereksinim ve beklentilerini dile getirmeleri adına sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri gereklilik arz etmektedir. Mutlu bir evlilik adına sağlıklı kurulan iletişim gerekmektedir. Bu kapsamda evliliklerde karşılaşılan sorunların büyük bir kısmı iletişimsizlikten kaynaklanmaktadır (Özgüven, 2014: 68).

2.1.2 Evliliğin İnsan Yaşamında Önemi ve Anlamı

Evlilik konusunda toplumsal ve kişisel açıdan davranışların farkına varılması, bireylerin kişisel açıdan evliliğe yükledikleri manaların bilincinde olunması sosyal ve kişisel bakımdan anlaşılabilir belirlenmesi konusunda önem arz eden faktörler arasında yer almaktadır. Evliliğe yüklenen manaların ve kişinin yaşamında bulunan değerinin bilincine varılması hususunda “*sembolik etkileşimcilik*” varsayımı göze çarpmaktadır. Kişiler, birbirleriyle kurmuş oldukları iletişim vasıtasıyla hayatlarını sürdürdükleri dünya içerisinde mevcut olan “*şeylere*” mana yüklemektedirler. Bu kapsamda sosyal etkileşimcilik, şeylere yüklenmekte olan söz konusu mana vasıtasıyla sosyal davranışların oluştuğunu ifade eden felsefi bir düşünce olarak kabul edilmektedir. Sembolik etkileşimcilik adına semboller fazlasıyla önem teşkil etmektedir. Kişiler, hayatlarını ve çevrelerini sembollerle biçimlendirmekte ve bir anlam yüklemektedirler. Bu semboller, somut nesnelerin yanı sıra ses tonu, mimik ve jest benzeri soyut şekilde de görülebilmektedir. Sembolik etkileşimciliğe göre birey, “*şeylere*” yüklemiş olduğu anlamlarla faaliyetleri yerine getirmektedir. Bu kapsamda evlilik, insanların ve toplumun yüklediği anlam ışığında yerine getirilen bir faaliyet şeklinde kabul edilmektedir (Şenol, 2017: 132).

Evlilik, yaşamın anlamlı hale gelmesi konusunda insanlar adına en merkezi faaliyetler arasında yer almaktadır. Evlilikten önce kişinin evliliğe yüklemiş olduğu anlam ve evlilikle alakalı düşünceleri evliliğin ne şekilde ilerleyeceğiyle alakalı bazı ipuçları vermektedir. Bunun nedeni, kişi, inanmış olduğu düşünceleri davranış ve hareketlerine aktarmaktadır. Bu kapsamda evliliğe olumlu yönde anlamlar yükleyen kişinin evlilik doyumu daha yüksek seviyede olmaktadır, olumsuz yönde anlam yükleyen kişi adına evlilik doyumu seviyesi tam zıddı olarak düşük düzeylerde olabilmektedir (Mohammadi ve Soleymani, 2017: 16-22).

Evliliğe yüklenmekte olan anlam, kişilik nitelikleri, kişinin dünyaya gelerek yetiştiği aile yapısı ve aile içi etkileşimlerine, geçmişte yaşadığı deneyimlere, kültürel değerlere, toplumsal yaşama ve sosyal çevreye bağlı bir şekilde bireyin zihninde şekillenmektedir. Kişi, evliliğe kişilik nitelikleri kapsamında bir anlam yüklüyorsa ve duygusal bir bireyse evliliğin anlamı romantik faktörlerden meydana gelecektir. Evliliğe yönelik düşünmeye başlayan kişi, ilk olarak rol modeli olan anne ve babalarından etkilenebilmektedir. Anne ve babaları arasında sağlıklı ve kuvvetli bir evlilik bağı bulunan kişi, evliliğe yönelik olumlu yönde bir görüş geliştirmektedir. Evliliğe yüklemiş olduğu anlam ise bu kapsamda olumlu yönde gelişmektedir (Yıldırım, 2019: 48).

Kişinin sosyal çevresinde uzun süre boyunca mutlu bir şekilde evliliklerini sürdüren eşlerin bulunması da evliliğe yönelik olumlu yönde anlamlar geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Çoğu konuya mana yükleme de önemli bir role sahip olan kültür, evlilik hususunda da önem arz eden bir rol üstlenmektedir. Türk kültüründe evlilik kavramı, yalnızca iki insanın hayatlarını birleştirmeleriyle sınırlı olmamaktadır. Evlilik, evlenmiş olan kişilerin aileleri arasında da meydana gelen bir olgu şeklinde kabul edilmektedir. Türk kültüründe evlilik, akrabalık bağlarıyla özdeşleştirilmekte olan toplumsal bir algıyı gözler önüne sunmaktadır. Bu kapsamda Türk kültüründe kişi, evliliğe toplumsal açıdan bir mana atfedebilmektedir (Burç, 2018: 135-141).

Kişilerin çocuk sahibi olabilme arzusu, evliliğe anlam yükleme konusunda önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Sağlıklı nesiller dünyaya getirerek bu nesillerin sağlıklı ortamlar içerisinde yetişmeleri, anne ve babaların sorumluluk ve ilgileri altında büyümeleri evlilikle mümkün olmaktadır. Ayrıca kadın ve erkek arasında meydana gelen etkileşimleri düzene sokması ve toplumsal ahlakı koruması bakımından da evlilik fazlasıyla önem arz etmektedir (Yatkin, 2010: 47-61).

2.1.3. Aile ve Evlilikle İlgili Yaklaşımlar

2.1.3.1. Sistem Yaklaşımı

“*Psikodinamik yaklaşım*” şeklinde belirtilen bu yaklaşım, evlilikle alakalı literatür içerisinde pek çok araştırmanın kuramsal zeminini meydana getirmektedir. Von Bertalanffy (Von Bertalanffy, 1968’den Akt. Jones, 2014: 91-128)’ın gerçekleştirdiği araştırmaları baz alan aile kuramcıları, aile kurumunun açık bir sistem olduğuna yönelik

vurgu yapmaktadırlar. Sistem, içerisinde mevcut dış ve iç uyaranlar ile iletişime geçerek kendisini geliştirmekte ya da parçalanmaktadır. Bununla birlikte sistem, kişisel ve ortak fonksiyonelliği bulunan kendi içerisinde iletişime sahip ve sistemi meydana getiren kişilere etkide bulunabilecek elementler grubu olarak ifade edilmektedir. Bu duruma paralel olacak şekilde sistem açık, dış etmenler ile de iletişim durumunda bulunan bir bütün şeklinde nitelendirilmektedir. Söz konusu yaklaşıma göre aile, kapalı bir birim şeklinde kabul edilmemektedir (Çelik, 2006: 43). Tam tersine aile içerisinde mevcut olan farklı birimlerden meydana gelen (aile fertlerini meydana getiren kişiler, çiftler, çocuklar, arkadaşlar vb.) ve bahsedilen üniteler ile iletişim durumunda bulunan dış olaylardan etkilenmektedir. Bahsedilen etkilenme eş sisteminin evlilik kurumundan almış olduğu hazzın seviyesinde değişikliklere yol açmaktadır. Sistem içinde mevcut olan elementler, diğer elementlerin görüşlerinden etkilenip kendi etkileşim şekillerini, kimliklerini, aile fertlerinin iletişim süreci içinde savunucu tutumlarını meydana getirmektedir. Bu bakımdan incelendiği zaman, evlilik ve aile etkileşen sistemler bütünü şeklinde ifade edilebilmektedir (Jones, 2014: 91-128).

White ve Epston (1990: 112) benzeri post modern teorikler ise sistem varsayımının günümüz şartlarıyla uyumlu olduğunu, aile ve evliliğin geniş bir perspektif üzerinden incelenebildiğini ifade etmektedirler. Bununla birlikte sistem yaklaşımı, sistem içinde mevcut kişilere karşı duygusal sorumluluklar, çiftler arasında bulunan eşitlik ve kuvvet, çiftlerin birbirlerini kabullenmeleri, benliklerine karşılıklı değer yüklemeleri ve yaptıklarını onaylamaları, söz konusu aile kurumunun dışarısında yer alan dışsal unsurların çiftlerin evlilik yaşantılarına etkide bulunma şekli, cinsel hayatla alakalı vazifelerin gerçekleştirilmesi gibi birtakım önemli hususların özellikle eş sistemi arasında kurulan etkileşimden alınan doyumunu ciddi oranda etkileyeceğini ve çiftler arasında evlilik doyumunu veya doyumsuzluğuna yol açabileceğini belirtmektedir (Çelik, 2006: 43). Aile kurumunu bir sistem şeklinde değerlendirirken oldukça geniş bir yapıya sahip söz konusu sistemin kendi içerisinde mevcut alt sistemleriyle ele alınması ve tanımlanması fazlasıyla önem teşkil etmektedir. Bunun nedeni, sistemin içerisinde mevcut olan alt sistemlerde meydana gelen bir sorunun, sistemin tümüne etkide bulunmasıdır (Jones, 2014: 91-128).

Bu yaklaşıma göre, karı ve koca arasında bulunan ilişki temel olarak kabul edilmektedir ve eş alt sistemi, evlilik etkileşimi ve kadınla erkek etkileşimiyle alakalı model meydana getirilerek diğer sistemleri eğitmektedir. Gereksinimlerin karşılanması,

farklılıkların tartışılarak çözüme kavuşturulması, beraber karara varma, bağlılık ve cinsellik ihtiyaçlarını karşılama, bir kişinin eşine davranış şekli temeli meydana getiren eş alt sistemine etkide bulunmakla beraber diğer sistemlerin etkileşimlerine de etki etmektedir (Nazlı, 2001: 94). Eş alt sisteminin temel gereksinimleri karşılması hem aile sisteminin sürekliliği hem de evlilik doyumu bakımından fazlasıyla önem arz etmektedir. Bu sebeple eş sisteminin gerçekleştirmesi için gerekli olan birtakım görevleri bulunmaktadır. Bahsedilen görevlerin gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirilmemesi, eş sisteminin içerisinde bulunduğu ilişkiyi benlik, cinsellik ve aile boyutları bakımından etkilemektedir (Çelik, 2006: 44).

2.1.3.2. Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşımın temel gayesi, aile içerisinde karşılıklı iletişimlerini artırmak, istenmedik etkileşimlerin daha az gerçekleşmesine yardımcı olmak ve iletişimle sorun çözme yeteneklerini öğrenmektir. Bireyler arası iletişimin farklılaşması ön planda olsa da odak genellikle eşlere yoğunlaşmaktadır (Nichols, 2002: 374-378). Bu yaklaşımın temelinde şu faktörler yer almaktadır: aile fertlerinin gerçekleştirdiği bütün davranışlar öğrenme neticesinde meydana gelmektedir. Negatif yönlü ve etkisiz davranışlar da öğrenilmektedir ve söz konusu davranışlar pekiştirilmeye devam ettikçe evlilikte meydana gelen problemler çoğalmaktadır. Söz konusu davranışlar, yeni davranışlar öğrenildikçe farklılaşabilmektedir. Bu yaklaşımda, sistemli olarak anne ve baba, çocuk, eş sistemlerinin fonksiyonel olmayan davranışlardan kurtularak yeni davranışlara kavuşması amaçlanmaktadır (Nichols, 2002: 374-378).

Bu teorinin evlilik ve aileyi dayandırdığı temel şu şekildedir: evlilikte zorlanma, evli olan kişilerin birbirine iletmiş oldukları pekiştirecin miktarı ve tüm insanların pekiştireç ve cezayı birbirlerine aktarmasından kaynaklı meydana gelmektedir. Davranışçı aile terapisinin aile fertlerine kazandırmayı amaçladığı davranışlar ise aşağıda belirtildiği şekilde sıralanabilmektedir (Nazlı, 2001: 95):

- Sosyal ve iletişim becerilerini öğretmek.
- Pozitif yönlü benlik algısı geliştirmek.
- Suçluluk duymadan konuşmak.
- İddialı olmayı öğretmek.

- Saldırganlaşmadan kendine güvenmeyi öğretmek.
- Pozitif ve negatif yönlü dönütleri hem algılamayı hem de vermeyi öğretmek.
- Diğer insanların ne istediklerini açık bir şekilde sorabilmek.
- Aile içerisinde meydana gelen farklı sorunlara çözümler bulabilmek adına çatışma çözme yöntemlerini öğretmek.

2.1.3.3. İletişim Yaklaşımı

Gottman (2002: 355-372), bireyler arası iletişimde özellikle negatif yönlü hislerin aktarılmasının çiftler arasında bulunan evlilik doyumunu olumsuz olarak etkilediğine vurgu yaparak üç değerli faktör üzerine yoğunlaşmaktadır:

- Doyuma ulaşan eşlerin etkileşimleri, doyuma ulaşamayan eşlere nazaran daha az yapılandırılmıştır.
- Evliliklerden doyuma ulaşamayan eşlerin birbirine fazlasıyla negatif yönlü tepki verdikleri ifade edilmektedir.
- Evliliklerinde doyuma ulaşamayan eşler, doyuma ulaşan eşlere nazaran aralarında daha çok negatif yönlü duyguya maruz kalmaktadır.

Ponzetti ve Long (1989: 5), çiftler arasında pozitif yönlü bir etkileşim sağlanmasını, sağlıklı evlilik yordayıcısı şeklinde kabul etmektedir. Bununla birlikte etkili etkileşimin, sorun çözme hacminin, ortak ilgilerin, değişikliğe uyum, ortak sorumluluk üstlenme ve üstlenilen sorumlulukları paylaşma, beraber eğlenme becerisinin olması gibi unsurları da sağlıklı ve doyuma ulaşan eşleri nitelikleri şeklinde bildirmektedirler. Diğer yandan aile fertlerinin birbiriyle etkileşim sağlarken mizah, şaka ve espriden yararlanmasının, aile üyeleri arasında kurulan iletişimi kuvvetlendirdiği ve söz konusu ailelerin birbirine karşı hislerini bastırmadan aktardıkları, bu aktarımın da sağlıklı bir etkileşim sağlama konusunda önem arz ettiği ifade edilmektedir (Ponzetti ve Long, 1989: 5-6).

Evliliğe etkide bulunan iki önemli faktör mevcuttur. Bahsedilen faktörlerden birincisi iletişim şekli, diğeryse sorun çözme becerisi olarak bilinmektedir. Özellikle çiftler arasında etkili bir etkileşim yeteneğinin sergilenmesi, evlilik doyumu hususunda pozitif yönlü ve önemli bir etki oluşturmaktadır. Griffin ve Greene (2013: 92), etkileşimin yalnızca bilgi alışverişinden ibaret olmadığını, sözel olmayan hareketlerin de etkileşimde

önem arz eden bir konuma sahip olduğunu ifade ederek aile içinde iki tür etkileşim şeklinin olduğundan bahsetmektedirler. Bahsedilen etkileşim türleri eşler arası etkileşim ve eşlerle diğer aile fertleri arasında kurulan etkileşim olarak ifade edilmektedir.

İletişime yönelik araştırmalar gerçekleştiren bilim insanları, iletişimi evlilikte ortaya çıkan mutluluğa etkide bulunan önem arz eden yordayıcılar arasında kabul etmektedirler. Fowers (1993: 124), evlilikte çiftler arası etkileşimin oynadığı önemli role vurgu yaparak evlilikte kurulan etkileşimin iki değerli işlevinden söz etmektedir. Bu işlevlerden birincisi, çiftlerin karşılıklı bir şekilde birbirlerini anlayabilmeleri adına gayret göstermeleri ve duygusal yakınlık boyutudur. Diğeriyse iletişim sorunlarının meydana gelmesine yol açan yaşamsal zorlukları beraber çözüme kavuşturmasıdır.

2.1.3.4. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşım, akılcı ve duygusal yaklaşımla beraber sosyal öğrenme yaklaşımı üzerinde durmaktadır. Akılcı ve duygusal yaklaşımı savunan bireyler, aile fertlerinin mantık dışı inanışlarının duygusal rahatsızlıklara yol açtığının farkına varmalarına katkıda bulunmaktadır (Nichols, 2002: 374-378). Bu yaklaşıma göre, aile fertlerinin duygusal sorunlarının sebebi çevre şartlarının yanı sıra mantık dışı inanışlardır. Aile fertleri, mantık dışı inanışları devamlı olarak tekrar etmektedirler. Söz konusu inanışların kendi anne ve babalarından kaynaklandığının bilincinde olmadan edinmekte ve aile içi etkileşimlerde ortaya çıkan sorunları devam ettirmektedirler. Aile fertleri bahsedilen sorunlarla alakalı bilinç sahibi olarak akıl dışı inanışlarından kurtulabilmektedir. Bu yaklaşımda, kendini kabullenmeme kritik bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bilişsel yaklaşım, insanlara diğer bireyleri kabullenmelerini öğretmektedir. Böylelikle insanların daha mutlu bir şekilde yaşam sürebilecekleri düşünülmektedir (Çelik, 2006: 46).

Bu yaklaşımın temel görüşü, aile fertlerine, diğer aile fertlerinin yorumlarını çok fazla önemsememelerini öğretmek, diğer insanların aile içerisinde nasıl davranmalarını istiyorsa ona göre bireyin kendi katılıklarından ne şekilde vazgeçebileceğini öğretmektir. Bilişsel yaklaşımda aile fertlerini, duygularını yaşayabilmeleri adına cesaretlendirmek, söz konusu duygulardan meydana gelen enerjilerden yararlanarak diğer aile fertlerinden isteklerini sorabilmeleri adına onlara katkıda bulunmak fazlasıyla önem arz etmektedir. Bilişsel yaklaşımın temel gayesi, aile fertlerinin mantık dışı inanışlarının bilincinde

olmalarını sağlamak ve söz konusu inanışlardan ne şekilde uzaklaşabileceklerini öğretmek, bireylerin akıl dışı olan inanışlarıyla mücadele etmelerini sağlamak ve insanlara, kendilerini sıkmadan aileleriyle nasıl ilgilenebilecek olduklarını göstermektir (Dattilio, Bevilacqua, 2001: 76).

2.1.4. Evliliğin Toplumsal ve Bireysel Yapısı

Evliliğin tanımlanmasına yardımcı olan pek çok gösterge ve nitelik olması nedeniyle gerçekleştirilen tanımlamalar da evlilik kurumunun kapsamında barındırdığı sosyolojik, antropolojik, psikolojik ya da hukuksal boyutları arasında çeşitlenerek gerçekleştirilmiştir. Temel hatları ile bir çerçeveye yerleştirilecek olursa evlilik, bireylerin kalıcı birliktelik adına hem ilişkisel hem de hukuksal kapsamda belirli sorumluluklar ve haklar üstünde bir anlaşmaya varması şeklinde ifade edilebilmektedir. Evlilik bağının, insanların hayatları boyunca inşa edilmesi veya edilmemesi durumu, hayatın önemli bir kısmını biçimlendirmektedir. Geleneksel evliliklerin sağlamış olduğu söz konusu etkiler, gelecek kuşakların sürekliliği adına aile kurmak için temel adım olarak kabul edilirken toplum içerisinde yer edinme, ilişkilerde konfor ve güven, cinsellik benzeri hayat amaçlarını yerine getirebilmek adına kurulmaktadır (Özabacı vd., 2018: 237).

Geleneksel evlilik şekli, kişilerin de belirli statü ve roller benimsemesini veya kazanmasını gerektirmiştir. Özellikle temel gayesi aile kurmaya ilişkin olan evlilik düşüncesi, işlevselci bakış açısına sahip Parsons tarafınca özümsemiştir. Parsons'a göre çekirdek aile yapısına oluşturacak evlilik modelinin, çocuk sahibi olma ve aile fertlerinin bakımını üstlenme vazifelerine uygun bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu tipoloji, modern çekirdek aile yapısının gereksinimlerinin farklılaşması ve kişi odaklı hayat stillerinin yükselmesi ile karşılıklı beğeni ve tercihlerin aşımına maruz kalmıştır. Kendi içerisinde demokratik bir hale gelen aile ilişkileri, yeni evliliklerde de kişi odaklı olmayı gerektirmiştir (akt. Ekşi, 2005: 3).

Evlilik kurumunun kendisi, insan yaşamında konu edinilen en değerli konular arasında kabul edilmiştir. Özellikle mutlu bir evliliğe sahip olmak kimi çalışmalarda kişilerin hayatlarında yerine getirecekleri en değerli amaçlardan biri olarak belirtilmiştir (Soysal vd.,2016: 119-128). Örnek olarak, bahsedilen çalışmalardan bir tanesinde, potansiyel ilk evlilik kurucusu olarak kabul edilen üniversiteli öğrencilerin %88'i evlilik

kurumunu kesin bir yaşam planına koyduğu bildirilmiştir (Bener ve Günay, 2013: 1-16). Bununla birlikte gençlerin de evlenebilmeyi muhtemel bir hayat amacı şeklinde değerlendirdiği ifade edilmektedir (Soysal vd.,2016: 119-128). Bu durum, evlilik ve kariyerin baskın olarak hayata hakim olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Örnek olarak Pines ve Nunes (2003: 51) kişinin anlam arayışı içinde olduğu ve gerçekleştireceği faaliyetleri planladığı iki alanın “eş” ve “iş” şeklinde tercih edildiğini ve söz konusu alanlarda kişinin yapmış olduğu tercihlerin veya büründüğü ilişkisel ve psikolojik durumların bağlantılı olduğuna vurgu yapmıştır.

Evliliğin hem toplumsal etkileşimlerde yüklediği statüler boyutu hem de kişinin duygusal boyutu düşünüldüğü zaman, evliliğin hem dışsal hem de içsel hedeflerin belirtildiği kurum şeklinde değerlendirilebileceği görülmektedir (Toprak, 2018: 42). Bu kapsamda hayat gayeleri ve evlilik ilişkisini meydana getiren yapının uyum içerisinde bulunması beklenmektedir. Evlilik yapısına etkide bulunan unsurlara bakıldığında zaman, önem taşıyan bir ayrım meydana getiren ekonomik şartlar ve kültürel kimliğin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Diğer unsurlar ise toplumda meydana gelen statü değişikliği, cinselliğin düzenliliği ve hayatı paylaşma şeklinde sayılabilmektedir (Bayoğlu ve Atlı, 2014: 398).

Evlilik kurumunda bireylerin birleşerek hayatlarına devam etmeleri yakın ilişkisel boyutun yanı sıra bulundukları ve aidiyet hissettikleri sosyolojik örüntüler ile de çevrelenmiştir. Örnek olarak Yıldırım (1997: 218)’ın gerçekleştirdiği bir araştırmada hem kadın hem de erkek bireylerin kimlik gelişiminde baskın aidiyet kaynağı şeklinde aile önemli bir rol oynamış; aileyi izleyen arkadaşlık bağları ve okul olmuştur. Eğitim düzeyi aile içi etkileşimlerin yapısı, sosyalleşilen yer, sosyoekonomik seviye gibi evlenme şekline ve evlilik kararına etkide bulunan unsurlar arasında yer almaktadır. Evlilik, aile kurumunun inşa edilmesine giden aşamalarda insanların niteliksel ya da demografik niteliklerini kendinde barındırmaktadır.

İnsanların özümledikleri normlara bağlı bir şekilde ilişkisel davranışları, evlilik ve aile benzeri kurumlara yüklemiş oldukları anlamlar toplumlarda meydana gelen kapsamlı farklılıklar neticesinde etkilenebilmektedirler (Goodwin ve Jasper, 1999: 27-54). Söz konusu toplumsal değişiklik maddi veya manevi unsurlar kapsamında gerçekleşmektedir. Değişikliğin manevi öğeleri evliliğe ilişkin normlar, algılar veya

tutumlar şeklinde düşünölebilmektedir. İnsanları kuşatan dönemin normları, insanlara geleneksel durumlar karşısında ne şekilde bir tavır sergileyeceklerini öğretmektedir. Yeni şartlara adapte olacak aile modeli, geniş aileden çekirdek aile modeline dönüşmektedir. Aile kurumunu meydana getiren yapılar, modern düzleme adapte olmaya gayret gösterirken o da içerdığı ilişki şekillerini tekrardan yapılandırmaya çabalamıştır. Hiyerarşik konumlanmalar ve roller geleneksel değer ve yargıların öneri olarak öne sürdüğü şekilden uzaklaşmaya başlamıştır. Küreselleşme ve modernleşme süreçleri de kapsadıkları ilişki şekillerinin yapısı gereğince, evlilik idealleri ve normlarında farklılıklar ortaya çıkmasına yol açmıştır. Duygusal paylaşım ve odaklılığın öne çıktığı evlilik yapısı daha çok görölmeye başlanmıştır. Bu konuya yönelik literatürde yer alan hakim paradigmalara bakıldığı zaman Wilcox ve Nock (2006: 1321-1345) dört teorik prototip modelini arındıran teorik altyapı ile çalışmalar gerçekleştirmiş ve duygudaşlık temeline dayanan evlilik modelinde eşitlik kavramını çeşitli hipotezler ile sınamışlardır. Bağlık, paydaşlık ve eşitlik olguları odağında kadınların evlilik kalitesi ölçümü gerçekleştirilirken ayrıca kavramsal bir çözümleme gerçekleştirilmiştir. Öncelikle paydaşlık odaklı evlilik durumlarında ev içi sorumluluk ve vazifelerin paylaşımı, eşlerin refah düzeylerini eşit bir şekilde sağlamaya ilişkin olmuştur. Bahsedilen modelin gelişiminde etki sahibi olduğu varsayılan en önemli dinamik, ekonomik bağımsızlığın erkeklerin kontrolünden çıkmasıdır. Söz konusu durum güç ilişkilerinde ileri konumda yer alan erkeklerin baskınlıklarının azalmasına, kadınların ise aile içerisindeki ekonomik katkısının yükselmesine ve dolaylı olarak eşitlikçi bir evliliğe yol açmıştır (İmamoğlu ve Yasak, 1997: 211-233).

Wilcox ve Nock (2006: 1321-1345) erkeklerin evlilik duygusu ve kadınların evlilik kalitesinin ne tarz ilgilere göre değişiklikler oluşturduğunu ele almışlardır. Wilcox ve Nock'un gerçekleştirdiği araştırmaya göre eşlerin evliliğe olan bağlılıkları ve kadınların söz konusu süreçte ev içi sorumluluklarının dağılımından memnuniyeti önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bahsedilen iki unsur ele alınırken de cinsiyetteki eşitliği sağlamaya ilişkin koşulsal ve normsal farklılıkların oynadığı rol tartışmalara konu olmaktadır. Toplumda kadınların ekonomik ve sosyal statülerinin göreceli artışı ve geleneksel rollerde aile kurumuna ve dolaylı olarak kadınlara yüklenen pek çok sorumluluk ve vazifenin hafifleyerek kamu alanında karşılanması kişi bazlı normların kuvvetlenmesine yardımcı olmuştur. Gerçekleştirdikleri araştırmada evlilik kurumunun

işleviyle alakalı 4 teorik modeli denemiş olan Nock ve Wilcox'un kategorileri aşağıda belirtilen şekilde sıralanabilmektedir (Wilcox ve Nock, 2006: 1321-1345):

- Toplumsal cinsiyet
- Hissedarlık
- Kurumsal model
- Hayat arkadaşlığı

2.1.5. Evlilik Kurumunun İşlevleri

Genel olarak toplumların büyük bir kısmında çocuk sahibi olabilmek, diğer bir deyişle neslin devamlılığı adına evlilikler kurulmaktadır. Evrimsel biyoloji ve sosyo-biyoloji bakımından incelendiği zaman, bütün türler genlerinin ileriki kuşaklara aktarılmasını sağlayabilmek adına çocuk sayısını çoğaltmaya çalıştığı görülmektedir. Çok eski tarihlerden bu zamana insanlar için evlilik, bahsedilen amaç ışığında en etkin tercih olduğu kanıtlanan bir sosyal ilişki haline dönüşmüştür. Evlilik birlikteliği aracılığıyla istikrarlı bir hayat birimi olarak kabul edilen aile kurulmaktadır. Çocuklar aile kurumu sayesinde, halkın değer ve normlarına göre sosyalleşmektedirler. Kimi toplumlarda üreme ve evlilik arasında bulunan ilişki oldukça kuvvetlidir. Nitekim bahsedilen toplumlarda kadın eğer hamile kalmaz ise erkekler eşlerini boşayabilmektedirler. Diğer toplumlardaysa hamilelik gerçekleşinceye ve doğurganlık kanıtlanıncaya dek evlenme gerçekleşmemektedir (Miller, 1987: 565-595). Manning ve diğerleri evliliğin meydana gelmesinde etki sahibi olan faktörleri aşağıda belirtilen şekilde sıralamışlardır (Manning vd., 2009: 115-142):

- Aile rollerinin kesinleştirilmesi: Evlilik, hukuksal açıdan aile rollerini sağlam bir zemine oturtmaktadır. Paylaşılan soy isimle gerçek bir aile oluşturulmaktadır.
- Sosyal tanınma: Evlilik dışı dünyaya gelen çocuklara toplum tarafından negatif yönlü bakılabilmektedir. Bu nedenle evliliği işlevleri arasında toplum normlarına ve kamuya olan bağlılık yer almaktadır.
- Çocukların sosyalleşmesi: Anne ve babaların üstlendikleri önemli roller arasında, evlatlarını sosyalleştirmek yer almaktadır.
- Güvenlik: Evlilik hem eşler hem de çocuklar adına tıbbi ve yasal yarar sağlamaktadır.

Eşlerin büyük bir kısmı, evliliği, birbirine karşı hissettikleri sevgi ve aşkın nihai ifadesi şeklinde kabul etmektedirler. Böylece yaşamlarını beraber, kararlı, yasal ve güvenli bir ilişki dahilinde geçirme isteğine sahiptirler. Ayrıca insanların büyük bir kısmı çocuk sahibi olarak kendisine ait bir aileye kavuşmayı hayal etmektedir. İnsanların evlenme sebepleri arasında mali ve duygusal güvenlik, ebeveynliğin meşrulaşması, arkadaşlık ve kişisel tatmin bulunmaktadır. Evliliğin toplumsal açıdan işlevleriye aşağıda belirtilen şekilde sıralanabilmektedir (Knox ve Schacht, 2009: 207-209):

- Yetişkin kişilikleri dengeleme.
- Cinsel davranışları düzenleme.
- Topluma sosyalleşmiş kişiler kazandırma.

Evlilik, çoğunlukla çocukların meşruiyeti, akrabalık ilişkileri ve cinsellikle alakalı yükümlülükleri belirlemektedir. Ayrıca toplumda belirli roller oluşturmaktadır. Aile fertlerinin hak ve vazifelerini belirlemekte ve belirlenen vazifeleri daha kapsamlı bir toplum tarafından uygulanabilir hale getirmektedir (Manning vd., 2009: 115-142).

2.1.6. Evlilik Biçimleri

Evliliğin işlevlerinin hemen hemen tüm toplumlarda benzerlik gösterdiği söylenebilmektedir. Ancak evlilik türleriye kültürler ve toplumlar arasında değişiklikler içermektedir. Örnek olarak kimi toplumlarda bir erkeğin birden fazla kadın ile evlenebilmesi normal bir durum şeklinde kabul edilirken kimi toplumlarda ise kadınların birden fazla erkek ile evlenebilmesi normal olarak görülmektedir. Söz konusu durum da “çok karıllık (*polygyny*) ve çok kocalık (*poliandry*)” şeklinde isimlendirilmektedir (Sezen, 2005: 185-195). Aile ve evlilik biçimlerini beş ana başlıkta sıralayabilmek mümkündür. Bunlar (Özkalp, 2011: 135-136):

- Soy ve secere ilişkilerine göre: Mirasın evlilik neticesinde ne şekilde paylaşılacağı hususunda soy ilişkileri fazlasıyla önem arz eden bir rol üstlenmektedir. Söz konusu ilişkiler arasında kabul edilen “*Patriliniyal*” sistemde, miras bölüşümü erkek soyunun egemenliğine bakılarak gerçekleştirilmektedir. Diğer bir sistem olan “*Matriliniyal*” sistemdeyse miras paylaşımı kadın soyunun egemenliğine göre yapılmaktadır. Bilateral sistemde ise hem kadın hem de erkek soyu mirastan eşit olarak yararlanmaktadır (Güneş, 2018: 32).

- Otorite ilişkilerine göre: Hemen hemen tüm toplumlarda erkeklerin kadınlara göre daha üstün bir konuma sahip olduğu kabul görülmektedir. Erkeklerin üstünlük durumlarına evliliklerde “*patriyarki*” denmektedir. Kadınlar hemen hemen tüm toplumlarda mevcut olan söz konusu üstünlüğü ideolojik ve kültürel açıdan kabullenmektedirler. “*Matriyarki*” şeklinde adlandırılan durumdaysa kadınların otoritesi ve üstünlüğü evlilik kurumlarında hakim olmaktadır. Genel anlamda incelendiğindeyse toplumların hemen hemen tümünde, evliliklerde erkeklerin otoritesi ve üstünlüğünün daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir (Özkalp, 2011: 135-136).
- Eşin tercih edildiği gruba göre yapılan evlilik: Bu evlilik biçimi, kendi içerisinde “*egzogami*” ve “*endogami*” olacak şekilde iki kategoride sınıflandırılmaktadır. İçevlilik manasını taşıyan endogami, akrabalar arasında gerçekleştirilen evliliklerden meydana gelmektedir. Erkeklerin veya kadınların üyesi olduğu sosyal grup içerisinde biriyle evlenmesinin zorunlu olmasına endogami denmektedir (Altunek, 2001: 20). Burada söz konusu olan toplumsal grup köy, mezhep, sosyal sınıf, kabile ve soy benzeri bir sıra değişik sosyolojik kategorileri kapsamında içermektedir. Bahsedilen durumu Hindistan’da uygulanan kast sistemiyle açıklayabilmek mümkündür. Hindistan’da uygulanan kast sistemine göre bireyler evlilik gerçekleştirirken yalnızca kendi kast grubu içinden bir kişi ile evlenebilmektedirler. Söz konusu örnek ayrıca sınıf içi evliliğe de numune şeklinde verilebilmektedir (Altunek, 2001: 20). Dışevlilik durumuysa erkeklerin ya da kadınların evlenecekleri insanı üyesi olduğu grubun yanı sıra dışarıdan seçmesi şeklinde ifade edilebilmektedir. Söz konusu durum dışevliliğin temel şartı şeklinde bildirilmiştir.
- Eş sayısına göre evlilik: Eş sayısına göre evlilik biçimi “*poligami*” ve “*monogami*” olacak şekilde iki sınıfa ayrılmaktadır. Monogami, insanların tek bir eş ile evlenmesi manasını taşımaktadır. Poligami ise monogaminin tam tersine insanların birden fazla eş ile evlenmesi manasına gelmektedir. Poligami de kendi içerisinde iki çeşide ayrılmaktadır. Bunlar “*Polijini*” ve “*Poliandri*”dir. Poliandri, bir kadının birden çok erkek ile evlenmesi halini belirtmektedir. Bahsedilen evlilik çeşidine genellikle toplumlarda oldukça az rastlanılmaktadır. Poliandrinin görüldüğü ülkeler Alaska ve Tibet şeklinde ifade edilmektedir. Bir erkeğin birden

fazla kadın ile evlenmesiyle “*polijini*” şeklinde belirtilmektedir. Polijini ise genellikle Orta Doğu’nun kimi bölgelerinde ve Afrika’da yaygın olarak gözlemlenmektedir.

- Oturulan yere göre evlilik: Oturulan yere göre evlilik biçimi “*neolokal*”, “*patrilokal*” ve “*matriokal*” olacak şekilde üçe ayrılmaktadır. Toplum dilinde iç güveysi şeklinde ifade edilen erkeğin, eşinin ailesiyle beraber kalmasına “*matrilokal*” denmektedir. Patrilokal ise kadının, erkeğin evinde yaşamasını ifade etmektedir. Neolokal evlilik biçiminde ise evlenmiş olan erkek ve kadınlar ailelerinin yanında kalmayıp kendilerine farklı bir ev açmaktadırlar.

Buradan anlaşılabileceği üzere aile kurumunun meydana gelmesi, çeşitli evlilik biçimlerine bağlıdır. Evlilik şekli, toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar gösteren bir niteliktedir. Evlilik çeşitleri temel olarak secere, soy, otorite ilişkileri, eşin seçildiği grup, eş sayısı ve oturulan yer benzeri kriterlere bağlı bir şekilde sınıflandırılmıştır. Altunek (2001: 25) gerçekleştirdiği bir araştırmasında soy içi evlilik türünün Güneydoğu Anadolu ve Doğu bölgelerinde, özellikle Arap ve Kürt benzeri etnik gruplar içerisinde kültürel ve tarihsel açıdan sürdüğünü bildirmiştir. Ayrıca bahsedilen evlilik çeşidinin kentsel bölgelerde zayıflama eğiliminde olduğu, bu durumun nedeninin ise meslek ve eğitim benzeri faktörlerin olduğu ifade edilmiştir (Güneş, 2018: 31).

2.1.7. Evlilik Nedenleri ve Beklentileri

2.1.7.1. Toplumsal Statü/Baskı

Evlilik, toplum ve aile tarafından evlilik yaşı gelen tüm yetişkin bireylerden beklenen bir davranış olarak nitelendirilmektedir. Zorunlu yollar ile de yerine getirilen evlilik davranışı, manipülasyon ve baskıyla da gençlerin yaşamlarının merkezinde nihai hayallere sürüklemektedir. Yetişkinlerde evli bireylerin bekarlara göre daha çok olması, tüm insanlar tarafından sıradan ve normal olması gerekli olan bir davranış şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Toplum baskısı bazı durumlarda “*Ne zaman evleneceksin? Hadi evlilik yaşın geldi? Hayatında biri var mı artık?*” benzeri sorular ile genç yetişkinlerin üstünde hissedilmektedir. Aile büyükleri, akraba ve komşular söz konusu baskının temel aktörüyken bazen bahsedilen baskı akranlar tarafından da yapılabilmektedir. Evliliğin keyfi bir tercih olması gerekmektedir, toplum açısından

kesinlik olması ve tüm insanların yaşamaları gerekli olan bir davranış şeklinde kabul edilmektedir. Bu baskı özellikle bekar kadınlarda statü kaygısına sebebiyet vermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bulunduğu toplumlar içerisinde evli ve bekar kadınlar arasında dikey bir hiyerarşinin bulunduğu iş, komşu, akraba ve sosyal yaşam benzeri alanlarda kendisini göstermektedir (Kınacıgil, 2020: 10-12).

Cinsiyetçi toplumsal değerlere göre kadınlar adına evlenmek, erişilmesi gerekli olan temel amaçtır. Genç kadınlar evliyse toplum içerisinde önemli bir statüye sahip olmaktadır. Evde kalmış, dul ve bekar benzeri nitelendirmelerse kadınlar adına hoş karşılanmayan statüler olarak nitelendirilmektedir. Bekar erkekse sadece bekar erkek şeklinde anılmaktadır. Söz konusu tavır, toplumsal cinsiyet ilişkisi ve evlilik baskına açıklık getirmektedir. Toplumsal baskının yanı sıra örtülü bir baskı da bulunmaktadır. Çocukluk döneminden beri idealize edilmiş olan evlilik, tüm insanların gelecek rüyası olmalı gibi dayatılmaktadır (Kınacıgil, 2020: 10-12).

2.1.7.2. Ekonomik Beklenti

Evlilik, mantık temelli veya aşk evliliği şeklinde gerçekleştirilmiş olsa da eşler arasında ekonomik beklenti kaygısı mevcuttur. Doğrudan ekonomik beklentinin bulunmadığı hallerde ise bireylerin birlikteliklerinden meydana gelen sosyo-ekonomik düzeyin iyileşmesiyle alakalı istekleri olabilmektedir (Gürses, 2021: 18). Cinsiyet normları üstünden inşa edilen evlilik için kadın, çocuk bakımı ve ev içi sorumluluğunu üstlenmekteyken, erkekse evin geçimini sağlamak ile yükümlüdür. Eşlerin beraber çalıştıkları evlilik birlikteliğindeyse kadınların çalışmaları, aile içerisinde daha eşitlikçi tutumların oluşmasına yardımcı olmaktadır. Evlenecek olan kişilerin bazen tek taraflı bazen karşılıklı olan evlilik beklentileri, evlenilecek olan bireyin ekonomik açıdan olgunluğa erişmiş olmasıdır. Ekonomik beklenti, en önemli beklenti olarak kabul edilmektedir. Ekonomik beklenti, evlilik süreci boyunca giderilmediği zaman evliliğin sağlıklı olarak devam ettirilmesine engel teşkil etmektedir. Söz konusu beklenti nedeniyle evlenilecek olan bireyin evlenmeden önce ekonomik açıdan bağımsızlığını ilan etmiş olması ve asgari geçimini sağlayacak düzeyde para kazanmak için mesleki yeteneklerini geliştirmiş olması beklenmektedir. Elde edilen gelirin düzenli olması da fazlasıyla önemlidir. Bununla birlikte para yönetim yeteneği de ekonomik beklentiler arasında yer almaktadır. Gerçekleştirilmiş olan araştırmalar, yüksek sosyo-ekonomik düzeyin ilişki

beklentisi ve eşitlikçi bir evliliği yanında getirdiğini gözler önüne sunmaktadır (Tosun, 2021: 173-188).

2.1.7.3. Çocuk Sahibi Olma

Bireylerin evlenme gerekçeleri arasında aile kurarak bir çocuk sahibi olmak yer almaktadır. Çocuk sahibi olmanın devlet ve toplum kapsamında meşru yolu, evlilik olarak kabul edilmektedir. Bireyler devletin sunduğu koruma hizmeti kapsamında, resmi hak ve özgürlüklerden yararlanmak ve toplum baskısıyla karşılaşmamak için çocuk sahibi olabilmek adına evlenmektedirler. Çocuk sahibi olabilmek adına bireylerin sadece fiziki olgunluğa erişmeleri yeterli değildir. Evlenmeyi hayal ederek uzun süre sevgililik dönemi yaşamış olan bireyler, belirli bir olgunluk seviyesine ulaştıktan sonra çocuk sahibi olmayı düşünebilmekte ve söz konusu arzularının karşılığı olarak da evlenmek isteyebilmektedirler. Erkek ve kadınlarla gerçekleştirilen araştırmalarda, kadınların evlilik beklentilerinin temelinde anlayış ve huzur yer alırken, erkekler için eve geldiği zaman yemeğin hazır olması ve çocuk sahibi olmak gibi beklentilerin yer aldığı tespit edilmiştir (Baş ve Cengiz, 2018: 5-27).

Yalnız kalma korkusu da bireylerin evlenme beklentileri arasında yer almaktadır. Bireyler, aile kurma arzusu ile evlenerek çocuk sahibi olmayı isteyebilmektedirler. Çocuk sahibi olmanın çiftler arasında kurulan bağa pozitif yönlü bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çocuğun, evliliğe yeni bir boyut kazandıracak olduğu da beklenilmektedir. İlişki odağında çocuğun faydası önceliklendirilmektedir. Ayrıca sosyal ve ekonomik açıdan her şeyin çocuğa uygun bir şekilde ayarlanması gerekmektedir. Çocuk sahibi olma ve evlilik yaşı, sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Çalışan ve eğitimli kadınların ileri yaşlarda evlendikleri ve çocuk sahibi oldukları gözlemlenmektedir (Malkoç ve Güren, 2018: 225-239).

2.1.7.4. Düzenli Cinsel Hayat

Cinsellik, insanların biyolojik açıdan haz almaları olarak ifade ediliyor olsa da toplumun cinselliğe atfettiği anlamlarla sosyolojik bir boyuta sahip olmaktadır. İnsanların üremek, biyolojik ve duygusal açıdan haz alma dürtüsüyle gösterdikleri cinsellik davranışı, toplum tarafından pek çok anlam yüklenmiş bir faaliyet haline gelmektedir. Ataerkil sistem erkek ve kadınların bulunduğu tüm alanlarda olduğu gibi cinsellik

konusunda da erkeklere ve kadınlara farklı sorumluluk ve roller yüklemektedir. İnsanlar adına beslenmek gibi dürtüsel bir faaliyet olarak kabul edilen cinselliğe, ataerkil sistemde ahlak terazisi anlamları yüklenmektedir. Erkek için daha konforlu ve esnek bir alan olarak nitelendirilen cinsellik, kadın içinse tabu olarak görülmektedir. Kadınlar adına hala daha katılığını sürdüren bekaret olgusu, ataerkil sistemin kadınlara attığı ağır bir sorumluluk şeklinde nitelendirilmektedir. Sınıfsal ayrımcılığa uğrayan kadınlar, bekaretlik üstünden ayrılmaktadır. Cinsellik tecrübelerine göre kadınlar, bakire veya değil şeklinde iki sınıfa ayrılmaktadır. Kadın haklarının farkındalığı ile söz konusu durum eleştiriliyor olsa da bu konu hala bir tabu şeklinde varlığına devam etmektedir (Tunçdemir, 2019: 151-164). Cinselliğin namus ölçme aracı şeklinde kabul edilmesi, kadın bireyleri dolaylı yoldan ya da doğrudan etkileyen bir husustur. Küçük yaşlardan itibaren öğretilmekte olan söz konusu otokontrol ilerleyen dönemlerde doğru ya da mantıklı gelmese de kontrolcü davranışın devam ettiği gözlemlenmektedir. Vicdan, namus ve ahlak benzeri olgular ile cinsellik kadın bireylerin sırtında koca bir yüke dönüşmektedir. Eğitim düzeyi ve eğitim düzeyine bağlı olarak sosyo-ekonomik düzeyi yükselen kadınlar, evlilikten önce cinselliğin olmaması ile alakalı tabuyu yanlış bulduklarını belirtmektedirler. Üniversite seviyesinde eğitim gören kadınlar genellikle cinsellik pratiğinin evlenmeden önce tecrübe edilmesinin gerekli olduğunu ileri sürmektedirler (Ellialtı, 2012: 371-397).

Cinselliğin tabu şeklinde nitelendirilmesinde gelenek-görenekler ve dinler önemli bir rol oynamaktadır. Gelenekler ve din temelinde meydana gelen normlar, genç yetişkinlerin üstünde bir baskı oluşturmaktadır. Cinsellik tecrübesine sahip olmayı engelleyen söz konusu baskı, cinselliği tabu şeklinde nitelendirirken cinsel sağlık bilgilerinin de güçsüz kalmasına yol açmıştır. Cinselliği tecrübe etmenin yanı sıra cinselliğe yönelik konuşmak dahi yasak ve ayıp olarak kabul görülmektedir. Genç yetişkinler aile ve sosyal çevreleri üzerinden cinsel sağlık ve cinsellikle alakalı baskıya maruz kalmaktadırlar. Aile içerisinde ve okulda öğrenilmesi gereken cinsel sağlık bilgisi, geleneksel normlar nedeniyle doğru öğrenilememektedir. Söz konusu eksiklik, genç yetişkinlerin cinsel sağlıklarını negatif olarak etkileyebilmektedir. Ergenlik çağında aile ve okuldan alınmakta olan cinsel sağlık eğitimi, genç yetişkinlerin cinsel rahatsızlıklardan korunabilmelerinde ciddi oranda etki sahibi olmaktadır (Civil ve Yıldız, 2010: 58-64).

Cinsellik ile alakalı küçük yaşlardan beri muhatap alınan sürekli kız çocukları olmaktadır. Namus ve cinsellik olgusu birbiriyle ilişkilendirilmekte ve söz konusu bilgi

sadece kız çocuklarına aktarılmaktadır. Erkekler için namus ile özdeşleştirilmeyen cinsellik, bu bağlamda gerçekleştirilen ayrımcılığı gözler önüne sunmaktadır. Kadınların namusu cinsel pratiklere göre değerlendirilmektedir. Söz konusu koruma ve değerlendirme, erkeklerin sorumlulukları altında olmaktadır. Erkeklerse bu bağlamda kimseye açıklama yapmamaktadır (Yılmaz vd., 2009: 775-792).

Gençler, kültürel farklar ve eğitim seviyesine göre evliliğe çeşitli anlamlar yüklemektedirler. Bu anlamlar anlayışlı bir iletişim, yaşamı paylaşmak, mutlu olmak gibi sıralanabilirken, cinsellik ile alakalı isteklerini ise sistemli ve toplum açısından meşru hale getirilmesi gibi beklentiler olduğunu ifade etmişlerdir. Evlilik, cinselliğin yargılanmadan deneyimlenebileceği ve meşru hale getirilebileceği bir yol şeklinde kabul edilmektedir. Geleneksel yapı, cinselliği haz aracı şeklinde algılanmasını ayıp; üreme aracı şeklinde algılamasını ise kutsal olarak kabul etmektedir. Evlilik dışı cinsel beraberlik “ayıp” şeklinde nitelendirilmekle beraber topluma zararı dokunacağı varsayılarak risk şeklinde algılanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı bir şekilde atfedilen cinsel kalıplar, evlilikte meşru hale getirilen cinsel beraberlikten alınan hazzı bile kadınlar adına ayıp ilan etmiştir. Evlilikte meşru olarak kabul edilen cinsellik, erkeklerin alacakları haz üzerine inşa edilmiştir (Gülsün vd., 2019: 68-79).

2.1.7.5. Yol Arkadaşlığı

“Hayat arkadaşlığı” veya “yol arkadaşlığı” şeklinde ifade edilen söz konusu durum, evlilikten önce arkadaşlığın evliliğe dek sürmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların evlilikten beklentileri arasında eşleriyle arkadaşlıklarını devam ettirebilmeleri yer almaktadır. Arkadaşlık, eşler arasında gerçekleştirilen paylaşımı ve dolaylı olarak arkadaşlık bağına güçlendirmektedir. Evlilikten önceki ilişki arkadaşlıkla başlamış olan eşlerin evlilik doyumlarının daha çok olduğu gözlemlenmiştir (Durualp vd., 2017: 129-138). Güven, sadakat, güzel bir cinsel hayat, iyi arkadaşlık, karşılıklı anlayış benzeri duygular, evlilik doyumunu yükselten evlilik beklentileri arasında yer almaktadır. Eşlerde geleneksel normlar ile ev içerisinde baba ve anne kimliklerinin baskın olması, evlilik uyumunu azaltmaktadır. Ataerkil sistem kadınlara çocuk bakma, ev içi sorumluluk benzeri rolleri dayatmaktayken, erkeklere ekonomik kaynak olma ve evi koruma benzeri durumları dayatmaktadır. Bu bağlamda partnerler eşlerini baba ve anne profilleriyle özdeşleştirmektedir. Fakat bireylerin evlilik beklentileri hayat arkadaşlığı üzerinedir. Ev

içerisinde arkadaşlıklarını muhafaza eden eşlerin evlilik ile alakalı düşünceleri daha pozitif yönlü olmaktadır (Ömür, 2021: 11-24).

2.1.8. Evlilik Kaygısı

Kaygı, Latince de yer alan “*angustiae*” sözcüğünden gelmektedir ve “*dar geçit*” manasını taşımaktadır. Bahsedilen anlamı ile kaygı, endişe, korku, sıkıntı olgularının tümünü kapsamında barındıran bir anlama sahip olmaktadır (Durmuşoğlu, 2017: 21). Kimi tanımlamalara göre kaygı kavramının genellikle somut bir kaynağı mevcut değildir ve bir tehdit bulunmamasına rağmen bireyin yaşadığı tedirginlik ve huzursuzluk durumu, kaygı şeklinde isimlendirilmektedir. Korku ve kaygı sıklıkla karıştırılan kavramlardır. Kaygı ve korku arasında bulunan temel farklılık; korku belirgin ve somut olan tehditler ile ilgili iken kaygı gelecek dönemde yaşanması beklenen durumlar ile alakalıdır. Örnek olarak doğal afete maruz kalan veya saldırıya uğrayan bir insan, korku yaşamaktadır ve korkunun kaynağı belirlidir. Kaygıysa bireyin içerisinde bulunduğu anda ya da gelecek dönemde nasıl meydana geleceği belirli olmayan, nitekim meydana gelmesi olanaksız olan bir duruma yönelik tedirginlik ve endişe duyma durumudur (Topses, 2006: 224). Kaygı ayrıca çok boyutlu olarak kabul edilen evrensel bir insan yaşantısıdır. Kaygı seviyesi, bireyler arasında farklılıklar içermektedir. Evliliğe yönelik kaygı ise insanlık tarihinde yer alan en eski kavramlar arasında yer alan evliliğe yönelik yaklaşıma negatif yönlü etkide bulunarak insanların evlilik birlikteliğinden kaçınmasına yol açabilmektedir (Çelik ve Erkilet, 2019: 47-57).

Bazı uzmanlara göre insanların evliliğe karşı kaygı hissetmeleri, çeşitli sebeplere dayandırılmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şu şekilde sıralanabilmektedir (Çelik ve Erkilet, 2019: 47-57):

- Farklı cinsel yönelim ve tercihler.
- Cinsel mitler.
- Evliyken aldatılma endişesi.
- Özgürlüğün kısıtlanacağından korkma.
- Evlilik tutumlarında ortaya çıkan farklılıklar.
- Toplumsal cinsiyet rolü.
- Çatışmalı bir ailede yetişmiş olmak.

İnsanlarda farklı sebepler nedeniyle ortaya çıkan evlilik kaygı seviyesiye içerisinde yaşanan toplumun kültürel yapısına, sosyo-ekonomik duruma, cinsiyete ve yaşa göre farklılıklar göstermektedir (Yüksel, 2006: 143-150).

2.1.9. Evlilik Algısı

İnsan neslini sürdürmeye ilişkin bir faaliyet olarak kabul edilen evlilik birlikteliğinin tarihi oldukça eskilere dayandırılmaktadır. Kapsamlı bir geçmişi olan evlilik, temel yapısını muhafaza ederek günümüze gelmiştir. Tüm toplumların kendilerine özgü değer ve normları olduğu söylenebilmektedir. Evlilik kavramının farklı kültürlerde evrensel düzlem üzerinde kabul edilmesi, sosyal hayatta çeşitli görevleri gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır (Özgüven, 2020: 62). Evlilik, toplumlarda farklı biçimlerde yorumlanmaktadır. Günümüzdeki “*evlilik*” olgusunun temelleri MÖ 2000’lerde atılmıştır. Çiftlerin birleşmesine “*evlenme*”, söz konusu birliktelik sonucunda oluşan ilişkiye ise “*evlilik*” denilmiştir. Tarihsel süreç incelendiği zaman evliliğin dört bin senelik geçmişe sahip olan toplumsal bir kurum olduğu görülmektedir (Türkarlan, 2007: 99-108). Toplumsal ödev içeriği nedeniyle bireyler yalnızca kişisel çıkarları adına değil, dolaylı yoldan toplumsal çıkarı da dikkate alarak evlenmektedirler.

Reik (2009: 29)’e göre erkeklerin ve kadınların evliliğe yönelik görüşleri farklılıklar göstermektedir. Kadınlara göre evlilik, toplum tarafınca kabul edilen bir ilişkidir. Erkeklerle göreyse sorumluluk ve vazife kapsayan bir bağdır. Giddens (2012: 99-103) evlilik kurumunu iki birey arasında yaşanan ve toplum tarafınca kabul görülen cinsel beraberlik şeklinde ifade etmiştir. Çiftleşme, fizyolojik bir olay olmakla beraber yaşamın sorumluluklarını beraber göğüsleyebilmeyi, beraber yaşamayı, duyguların paylaşılmasını, uyumlu çift etkileşimlerini, toplumsal sorumluluk ve rolleri kabul görmeyi ve kişisel gelişime destek olmayı kapsamaktadır.

Evlilik, söz konusu beraberliği meşru hale getirmek, tüm sorumluluk ve hakların paylaşılması, toplumsal sisteme ilişkin yasaların onaylanma işi şeklinde nitelendirilmektedir. Yetişkinlerin temel gereksinimleri arasında yer alan cinselliğin sağlıklı ve güvenli olarak yerine getirildiği kurumdur. Evlilik birlikteliğini diğer ilişkilerden ayıran yasal olarak kabul edilmesidir. Ekonomik, kültürel, psikolojik, biyolojik ve sosyal gereksinimleri gidermeyi hedef olarak belirleyen bir anlaşma şeklinde ifade edilmektedir (Mermer, 2011: 15). Kişi, evlilik vasıtasıyla toplum içerisinde bir

statüye sahip olmaktadır. Evlilik, farklı sosyokültürel seviyelere, geçmiş deneyimlere ve aile dinamiklerine sahip olan iki bireyin birleşerek yaşamlarına devam etmeye yönelik bir karara varmalarıdır (Tekin ve İpek, 2020: 91-121).

Toplumsal sistemi sağlamak ile beraber insanın kişilik nitelikleri ve aile yapısından bağımsız bir ilişki olarak nitelendirilmektedir. Evlilik ilişkisi, beraberlik duygusu barındırırken ayrıca kendi bağımsızlığını muhafaza ederek kişisel hareket etmeyi gerektirmektedir. Söz konusu ilişki çeşidi kendi içerisinde “*ben*” ve “*biz*” olacak şekilde ikiye ayrılmaktadır (Özden, 2013: 49). Evlilik, bağlanma gereksinimini giderirken diğer taraftan bir kişi iken *biz* olmanın yoludur. Evlilik, yaşam ortaklığı sağlamakla birlikte birbirinin yaşantısını tüm boyutlarıyla paylaşmak ve “*ben*”den çok “*biz*” olmayı başarmaktır (Tekin ve İpek, 2020: 91-121).

Evlilik algısı, pozitif veya negatif yönlü hissedilen duyguları gün yüzüne çıkaracak evliliğe yönelik tutum, görüş ve inanışlar olarak ifade edilmektedir (Gürses, 2021: 22). Evlilik olgusuna yönelik algıları, insanların tutum ve davranışlarına etki etmektedir. Dolaylı olarak evliliğe yönelik algıların gözler önüne sunulması, insanların evliliğe yönelik verecekleri muhtemel davranış ve kararlarıyla alakalı bilgi sağlayabilmektedir (Ümmet, 2017: 205-235).

Kişilerin evlilik algılarının temeli, ailede atılmaktadır ve ilerleyen dönemde kuracak olduğu ilişkilere ciddi oranda etki edeceği varsayılmaktadır. Bu kapsamda ilk öğrenme ortamı olarak kabul edilen aile kurumunda ilişki kurma şekli fazlasıyla önem arz etmektedir. Toplumsallaşma konusunda önemli bir rol üstlenen iletişim, aile fertleri arasında ve daha sonrasında inşa edilen kaliteli ilişkilerin belirleyicileri arasında yer almaktadır (Çakmak ve Koçyiğit, 2017: 118-130). Evlilik algısının meydana gelmesinde, aile ortamında kurulan etkileşimlerin oynadığı rol oldukça büyüktür. Kişinin aile fertlerine olan ayrışma ve kişiselleşme seviyesi, evliliğe ilişkin görüşte ciddi bir paya sahiptir. Bu bağlamda insanların sağlıklı kişiselleşmesi ve ayrışması, gelecek dönemde kurulacak olan ilişkilerini ve beklentilerini algılamalarına etkide bulunmaktadır (Çakmak ve Koçyiğit, 2017: 118-130).

Tüm gelişim dönemlerinde psikolojik ihtiyaçlar ve hayattan beklenenler farklılaşabilmektedir. Evlilik kurumunda yaş farkının yükselmesi ile gereksinim ve beklentilerin de artış göstereceği, ayrıca evliliğe ilişkin algıların negatif olarak

etkileneceği bildirilmektedir (Tarhan, 2018: 55). Evliliğe ilişkin algının ve beklentilerin farklılaşmasında, cinsiyet eşitliği ve kültürel normlar üzerinde meydana gelen gelişmeler önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal değişikliklerle beraber yaşanan toplumsal cinsiyet rol değişiklikleri, evliliğe ve evliliğe yönelik algıya yansımaktadır (Güler, 2021: 42).

Sanayileşme ile beraber farklılaşan toplumsal roller, aile yaşantısı ve evlilikte açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Kadınlar ev işlerini ve çocuk bakımını üstlendikleri rolden çıkarak meslek kadınlarına dönüşmeye başlamıştır. Evlilik, eşitlik prensibi ile sorumlulukların paylaşıldığı bir hal almıştır. Kadınlar üzerinde meydana gelen söz konusu değişiklik kuvvet dengesini sarsan bir duruma dönüşmüştür. Geleneksellikten çağdaşlığa geçişte ortaya çıkan çatışma ve farklılıklar, evlenmeyen kişilerin evliliğe yönelik algılarında, boşanma oranlarının yükselmesinde ve ilk evlenme yaşını artmasında gözlenebilmektedir (Özabacı vd., 2019: 693-736). Modernleşme süreci içerisinde teknolojinin gelişmesi, kadınların çalışma yaşamına atılmaları, eğitim seviyelerinde meydana gelen artışlar, toplumsal cinsiyet rollerinde yaşanan farklılıklar aile yaşamını ve evliliği algılama şeklinde değişikliklere neden olmaktadır. Genel anlamda incelendiği zaman evlilik yaşının artmasında ve evlilik algısının farklılaşmasında birçok unsurun rol oynadığı gözlemlenmektedir (Özabacı vd., 2019: 693-736).

Keşif süreci içerisinde bulunan yetişkinler, romantik ilişkiler hususunda farklı algılar geliştirmektedirler. Algıladıkları etkileşimleri baz alarak ilerleyen dönemde kuracakları aileye ilişkin hazırlık yapmaktadırlar. Üniversite yaşamına dek kişinin yaşadığı ilişki tecrübesi ve yaşla beraber gelişim gösteren zihinsel olgunluğun evlilik birlikteliğine ilişkin algılarına etkide bulunduğu varsayılmaktadır. Tüm toplumların kendi içerisinde barındırdığı kültürel yargı ve değerler bulunuyor olsa da kişisel beklenti, tutum ve algılarını evliliğe atfederek öznel bir hale dönüştürmektedirler. Bu kapsamda tüm insanların evliliğe atfettiği mana ve algı farklılıklar göstermektedir (Tekin ve İpek, 2020: 91-121).

2.1.10. Evlilik Tutumu

Modernitenin insan yaşamına dahil olması, endüstriyel ve kentsel değişiklikler, internetin yoğun bir şekilde kullanılması gibi nedenler ile insanların değer yargılarında yaşanan farklılıklar, evliliğe yönelik görüşlere yansımaktadır. Temel olarak evliliğe yönelik tutumlara etki eden terimler incelendiği zaman ekonomik, cinsiyet ve yaş

değişkenlerinden evlilik dışı beraber yaşama, eğitim ve din durumundan söz edilebilmektedir (Keldal, 2015: 18). Evliliğe ilişkin yaşanan değişim, insanların aile kurmaya ve evlenmeye ilişkin tutumlarına etkide bulunmaktadır. Evliliğe yönelik görüş ve evlilik fikri, evliliğe yönelik tutumlar şeklinde tanımlanabilmektedir. Evlilik tutumu, insanların evlilik kurumundan beklentileri, evliliğe yükledikleri anlamlar ve gelecek dönemdeki aile bağlarıyla ilişki içerisinde (Braaten ve Rosen 1998: 83-91). Evlilik kurumunun aile kurabilmek adına temel adım olduğu, kişinin manevi ve maddi gereksinimlerini giderebildiği, halkın temellerini meydana getiren bir oluşum olduğu varsayıldığı zaman, evliliğe ilişkin tutumların anlaşılmasının fazlasıyla önemli olduğu gözlemlenmektedir.

Evlilikten önce verilen kararlar, bireylerin gelecek yaşamlarını bütünüyle etkilemektedir. İnsanların evlenmelerinin ardından uyum konusuna yönelik taleplerinin giderilmemesi, boşanmaya dek gidebilmekte ve hayat doyumlarına negatif olarak yansıyabilmektedir. Söz konusu durum, evlilik gerçekleşmeden evvel insanların evlilik tutumlarının anlaşılmasını bir hayli önemli kılmaktadır. İlişkiye yönelik tutumlar, ilişkide verilecek olan kararlara ve ilişkinin sürdürülebilirliğine etkide bulunan önemli unsurlar şeklinde kabul edilebilmektedir (Park ve Rosen, 2013: 295-312). Evliliğe ilişkin pozitif ve negatif yönlü tutumlar; ilişkide benimsenen davranışlar, evlenme kararları, ilişkilere yönelik inançlar ve ilişki doyumu benzeri gelecekteki davranışlara etki edebilmektedir. Pozitif yönlü tutumlar, aile hayatı ve evliliğe yönelik pozitif yönlü inanışları, negatif yönlü tutumlar ise aile hayatı ve evliliğe yönelik negatif yönlü inanışları kapsamaktadır (Blagojevic, 1989: 217-238).

Blagojevic (1989: 217-238)'e göre, kişinin çocukluk çağında ailede kazandığı tecrübeler, aile hayatı ve evliliğe yönelik tutumlarına ciddi oranda etki eden bir unsurdur. Çevresel unsurların da etkisi ile insanlar, ne tür bir evlilik hayalinde olduklarını, evlilik ile alakalı tutumlarını ve evlilikten beklentilerini oluşturmaktadırlar. Gerçekleştirilen çalışmalar, insanların anne ve babalarının medeni durumlarının, ailedeki davranışların kişilerin ilişkilerine yönelik tutumları ve romantik ilişkilerinin niteliklerini yordayabildiğini gözler önüne sunmaktadır (Amato ve DeBoer, 2001: 1038-1051). Çocuklar, anne ve babalarının ilişki kurma şeklini öğrenip kendi rollerini oluşturmaktadırlar. Ailelerinde tartışmaların sıklıkla yaşandığı kişilerin evliliğe yönelik pozitif yönlü tutumlarının azaldığı görülmüştür. Anne ve babaları boşanan çocukların,

yetişkinlik dönemlerinde evliliğe yönelik tutumları ise negatif yönlü olmaktadır (Riggio ve Weiser, 2008: 123-140).

Evliliğin ve evlilik kurumundaki rollere ilişkin tutumların değişmesi sebebiyle evlilik tutumlarına ilişkin yapılan çalışmalarda artış yaşanmıştır. Evlilik kurumuna yönelik yaşanan tutum farklılıkları, evliliği kurumsal olarak kabul edilen yapısından uzaklaştırmakta, çiftlerin bireyselliğini öne çıkarmakta ve değer yapısına etkide bulunmaktadır (Yodanis ve Lauer, 2014: 184-197). Evliliğe yönelik tutum değişikliğinin, evlilik dışı çocuğa sahip olma, evlilik dışı beraber yaşama, artan boşanma oranları benzeri nedenlerden kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Seltzer, 2000: 1247-1268). Evlilik sayısının azalması ve evlenme yaşının artması gibi değişiklikler, özetle yaşanan söz konusu değişiklik süreci, gençlerin evliliğe yönelik tutumlarını negatif olarak etkilemekte, aile değerlerine ve evliliğe dair inançlarını azalmaktadır. Evlilik ile alakalı tutumlarında yaşanan değişikliklerle evliliğin kurumsal yapı şeklinde işlevselliğini yitirdiği gözlemlenmekte, evlilik olgusu anlaşılması güç bir yapı haline gelmektedir (Carroll vd., 2009: 797-817).

İnsanların evlilik kararına varmalarını ve evlilikle alakalı tutumlarını etkileyen birçok faktör mevcuttur. Evliliğe ilişkin tutumların, tecrübeyle kazanılan romantik ilişkiler ile alakalı inanışları kapsayan bilişsel şemaya eklenmesi muhtemeldir. İnsanların evlilikle alakalı pozitif ve negatif yönlü tutumları, ilişkilere yönelik inanışları, ilişkilerinde sergiledikleri davranışları gibi faktörlerin insanların evlilik ile alakalı davranış ve kararlarına etki etmektedir (Park ve Rosen, 2013: 295-312).

Pozitif yönlü evlilik tutumlarına sahiplik, insanların bireysel etkileşimlerine devam etme gayretlerini artırmakta ve davranışlarını bu bağlamda biçimlendirmektedir. Evliliğe ilişkin tutumların, eş tercihinine ilişkin tutumları da içerdiği düşünülebilmektedir. Havighurst (1972'den Akt. Baucom vd., 1989: 31-38)'a göre, gençlik çağında insanların eş tercihinine ve evliliğe ilişkin tutumları bir şekle bürünmeye başlamaktadır. İnsanların bireysel nitelikleri, ailevi hayatları, ilişki tecrübeleri ve bu bağlamda meydana gelen beklentileri eş tercihinine ilişkin tutumlarına etki edebilmektedir. Geçmiş tecrübelerden çıkarılan yanlış sonuçlar, gerçek dışı inanışlar ve yüksek beklentiler ışığında şekillenen tutumlar, eş tercihinine yansıyabilmekte, insanları “*ideal eş*” arayışına yönlendirmektedir. Evli eşlerin katılımı ile romantik ilişkilere yönelik gerçek dışı inanışların ölçüldüğü bir

ölçek geliştirme araştırmasında, gerçek dışı inanışların evlilik uyumuyla arasında bulunan ilişki incelenmiş ve aralarında olumsuz bir ilişki olduğu saptanmıştır (Eidelson ve Epstein, 1982: 715-720).

2.1.11. Evlilik Tutumlarının Kategorize Edilmesi

Duygusal İlişkisel Boyut

Romantizm, bir kişinin aileye, evlilik kurumuna, aşka ve duygusal bileşen olan kadın ya da erkek etkileşimini kapsayan ilişkilere karşı genel eğilim şeklinde tanımlanabilmektedir. Avrupa’da bir ideal şeklinde karakterize olmuş romantik aşk, yıllar önce evlilik adına bir temel olarak kabul edilmekteydi. Romantik aşk, çoğunlukla büyük bir eşle beraber olma, kuvvetli cinsel çekicilik, yüksek duygusallık, idealizm gereksinimiyle karakterize edilmektedir (Larson, 1988: 6). Kimi çalışmalar idealist düşünce yapısına sahip ve romantik bireylerin aşk ve ilişkilere yönelik daha az gerçekçi ve mantıksız beklentilerde olduğunu gözler önüne sunmuştur (Soysal vd., 2016: 119-128). Söz konusu gösterge ışığında romantik düşünce yapısına sahip öğrencilerin kendilerinden emin yargılar ve mitlere sahip olmaları sebebiyle onlara aile ve evliliğe ilişkin farklı bilgiler aktarmanın daha güç olacağı varsayılmıştır (Larson, 1988: 6). Ailede anne ve babaların evlilik ilişkileri de inanışları ve tutumları etkileyen önemli bir değişkendir.

Evliliği hayatın içinde konumlandırarak anlam kazandırma, insanlar adına değişkenlik göstermektedir. Bu durumun sebebi yüksek oranda cinsiyet rollerinin belirleyici yapısı olmakla birlikte kültürel kodların da etkisi görülmektedir. Erkekler evliliklerine kadınlara nazaran daha az dahil olma eğilimi göstermektedir ve aile hayat döngüsünün çeşitli kademelerinden daha az etkilenmektedir. Örnek olarak erkeklerin evlilik doyumu çocuk doğurarak yetiştirme zamanlarında kadınlar kadar düşmemektedir. Genellikle çalışmaların büyük bir kısmı, kadınların evliliğe daha çok adapte olduklarını ve evliliği erkeklerden daha stresli bulduklarını gözler önüne sunmaktadır (Larson, 1988: 11).

Ekonomik Ortaklık Boyutu

Evliliğin kurum şeklinde içerdiği işlevler arasında ekonomik ortaklık ve hayatı bu bağlamda paylaşmak yer almaktadır. İnsanların ekonomik ihtiyaçları eğitim masrafları, sağlık, beslenme, bakım emeği benzeri farklı kalemlerde olup belirli bir hayat koşulu sağlayabilmek adına evlilik gibi hem hukuksal hem de normal bir beraberlik, çoğunlukla sağladığı avantajlar nedeniyle tercih konusu olmaktadır. Evlilik, gerektirdiği şartlar, beklenti, işlev ve anlam açısından bazı değişikliklere maruz kalmıştır. Toplumsal sınıf, maddi sermaye ve sosyo-ekonomik güç gözetiminde önemli ölçütleri barındıran evlilik, işlevselci görüşe göre meşruiyetini bahsedilen kavramlara dayalı bir şekilde meydana gelen güvenceden almaktaydı. Evliliğin güvencesi olmadığı zaman politik ve sosyal sistemin de riske düştüğü düşüncesi yakın zamana dek yaygın paradigmayı meydana getirmekteydi (Soysal vd., 2016: 119-128).

Kimi uzmanlar, genç yetişkinlerin evlilikle alakalı fikirlerinde hem sosyal hem de ekonomik değişikliklerle beraber bir farklılaşmanın yaşandığını ve bu farklılaşmanın sonucu olarak evliliğin ilerleyen yaşlara ertelendiğini tespit etmiş ve etkili olarak nitelendirilen sosyo-ekonomik değişikliklerin evlilik kararında oldukça önemli olduğunu bildirmişlerdir (Türkarşan ve Yurtkuran, 2008: 53).

Türkiye Cumhuriyeti'nde yayınlanan istatistiki verilere bakıldığında zaman, kadınların evlenme yaşları ve eğitim seviyelerinin doğru orantılı olarak ilişki halinde olduğu tespit edilmiştir. İlk evliliğin gerçekleştirildiği yaş incelendiğinde zaman, eğitim seviyesi düşük olan kadınlarda 18 yaşının altında ya da 18 ile 24 yaş aralığında yoğunlaştığı görülürken, eğitim seviyesi yüksek olan kadınlarda 18 ile 29 yaş aralığında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (Uraz, 1979: 86). Ekonomik bağımsızlığa sahip olma ve işe girme yaşının da arttığı dikkate alındığında zaman, ekonomik beklentilerin, kadınların evlilik yaşlarını yükselttiği görüşünü destekleyici olduğu, ayrıca eğitim seviyesinin yükselmesi ile kadınların hayat amaçlarında evliliği konumlandırma sıralamasının değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Eş tercihinde sosyal ve ekonomik zorunluluklar yerine kişisel özelliklere uygunluğun aranması ve evlilik kurarak sürdürme konusunda paydaşlık kavramının gelişimi söz konusu olmaktadır.

Kadınlar aile ilişkileri ve evlilikte genel olarak daha fazla söze sahip olmayı istemektedirler. Literatürde genç yetişkinlerin evlilik tutumları ile alakalı gerçekleştirilen

çalışmalarda evlenilecek kişiden beklentinin ekonomik statü ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Türkarslan ve Yurtkuran (2008: 56)'ın gerçekleştirdiği bir çalışmada kadınların büyük bir kısmı, evlenecekleri insanın maddi durumunun kendilerinden iyi ya da aynı seviyede olması gerektiğini bildirmiştir. Erkeklerin çoğu ise maddi durumun herhangi bir önem taşımadığını belirtmiştir.

Toplumsal Boyut

Toplumsal ilişkilerin değişikliği, içinde insanların hayatını yapılandırmalarını da içeren değerler ile kendi özgeciliğini karşılaştırarak anlam dünyasını söz konusu iletişimin neticesinde ortaya koymasıyla sonuçlanmaktadır. Birey temelli değerlerin önde olması, söz konusu hayatı planlarken de etkisini hissettirmektedir. Evlilik kurumunun içerdii karı-koca ilişkisi hem kişinin bireysel niteliklerinin hem de yer aldığı toplumsal sınıfın motiflerini yansıttığı için insanın birey odaklı değerleri hangi ölçüde içselleştirdiği ile alakalı evliliğe yönelik tutumları da şekillenecektir. Romantizm ve duygusal memnuniyet vurgusunun var olduğu evlilik şekli, kimi uzmanlar tarafınca “*anlamalı bireycilik*” modelinin kültürel eğilimleri dahilinde tanımlanmıştır. Bahsedilen model sonrasında “*bireyselleştirilmiş evlilik*” şeklinde açıklanmış ve bu tanımlamada genel olarak, iletişim, açıklık, evlilik rolleri, evlilikte esneklik ve kendini değiştirme olgularının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır (Cancian, 1990: 107).

Toplumsal hayatta konum alınacak temel kavramlar arasında yer alan evlilik, kadın ve erkekler arasında farklı tutumlar yolu ile yaşanmaktadır. Erkek ve kadın adına toplumsal anlamı, içerisinde yaşanan sosyolojik yapı nezdinde şekillenmektedir. Simon de Beavoir konuyu kadın ačíısından incelediği zaman, kadınların evlilik yapıp yapmadıkları fark etmeksizin toplum içinde konumlandıklarını bildirmiştir. Hayatı uzun vadeli bir şekilde etkileyen ilişki şekli olan evliliğin yapısı hem kişinin toplumsal kuvvet durumundan ortaya çıkan iř bölümü ve hiyerarşiyi hem de yakın ilişkilerin içerdii yakınlık ve samimiyet temelli normları taşımaktadır. Bahsedilen durumda, cinsiyet roller erkek ve kadın adına yarattığı kalıplaşmış normlar ile örüldür ve bahsedilen stereotipik normların etkisi, kadınların ilişkilerde yaptığı tercihlerini ve iř yüklerini artırmaya meyillidir (Lips, 2021: 144).

Türkiye’de gerçekleştirilen evliliklerin modern – geleneksel çizgi üstünde ne şekilde evrimleştiği konusu, özellikle genç yetişkinlerin özümseediği değerlerle veya aynı

değerlerin özümsemeyerek yeni formların meydana gelmesiyle bir tartışma konusu haline gelmiş ve genel olarak belirlenen kanıda geleneksel yapıya sahip evliliklerden daha bireyci motifleri barındıran bir ilişkiye gidildiği saptaması gerçekleştirilmiştir. Türkarslan ve Süleymanov (2008: 50-150) üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik algılarını anket değerlendirmesiyle ölçerek bu bağlamda Azerbaycanlı ve Türk üniversite öğrencilerini çalışma grubu şeklinde kıyaslamıştır. Benzer toplumsal normlara sahip iki ülkede de aile kurumuna yönelik geleneksel tutumların sürdüğü düşüncesi öne sürülürken, genç yetişkinlerin aile oluşturmaya yönelik değerleri ve evlilik tutumları geleneksellikten modernliğe doğru kaydığını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte söz konusu değişikliğin yalnızca üniversite öğrencisi olmanın sağladığı tecrübe ve bilgiden değil, gençlerin ailelerinin kültürel, ekonomik ve sosyal nitelikleri gibi çeşitli unsurlar tarafınca da belirlenebildiği gözlemlenmiştir. Ailenin ve yeni oluşturulacak aileye yönelik normların sınıflandırıldığı geleneksel ve modern ayrımını hem norm çatışması hem de toplumsal dönüşüm açısından ele alarak tartışan kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. Geleneksel olarak nitelendirilen aile, hali hazırdaki değerleri korumaya eğilimlidir ve sosyokültürel değişikliğin meydana geldiği yerdir (Esin, 2013: 4).

Türkarslan ve Süleymanov (2008: 50-150)'un gerçekleştirdikleri araştırmada tespit edilen bulgulara göre, Azerbaycanlı öğrenciler ile kıyaslandığı zaman eşin dini fazlasıyla önem arz etmektedir ve söz konusu fark, kadın öğrencilerde daha yüksektir. Dini seçimlerin önemliliği geleneksel normların hakim olduğu evlilikle bağdaştırılıyor olsa da, gerçekleştirilen farklı bir araştırma eş seçimlerinde erkeklerin geleneksel kültüre yakın nitelikleri, kadınların ise modern kültüre yakın nitelikleri öncelik olarak belirlediği tespit edilmiştir (Bacanlı, 1999: 597-610).

2.1.12. Evlilik Tutumuna İlişkin Etkenler

Genç yetişkinlerin evliliğe ilişkin tutumlarına etkide bulunan pek çok faktör mevcuttur. Cinsiyet, evlilik tutumunu etkileyen etkenlerin başında yer almaktadır. Toplumsal yargılara göre bir kişiden beklentinin ne olduğu ciddi oranda cinsiyete dayanmaktadır. Bahsedilen kalıplaşan yargılara göre erkeklerden beklenen çevreleri üstünde otorite ve etkinlik sağlamaları, aile geçimini sağlamaları ve kuvvetli olmalarıyken, kadınlardan beklenen ise ikili ilişkileri düzenlemeleri, evin düzenini oluşturmaları, anlayışlı olmaları ve sabırlı davranmalarıdır (İmamoğlu, 1991: 69). Söz

konusu paylaşımcı düzen, çağımızda değişikliğe uğramıştır. Artış gösteren seviyede erkek ve kadın eşitliği düşüncesiyle birlikte kadınların toplumda daha çok yer sahibi olabilmelerinin karşısında bulunan engeller kaldırılarak kadın özgürlüğü belirli bir düzeye getirilmiştir (Akın ve Aydemir, 2007: 43-60). Bu tarz değişiklikler evlilik tutumlarına, evlilik kurumuna ve kadın ile erkek ilişkilerine cinsiyet boyutunda yenilikler kazandırmıştır. Bu da evlilik tutumları hususunda cinsiyetler arası farklılaşmayı daha da belirginleştirmiştir. Kadınların evliliğe ilişkin tutumlarının erkeklere nazaran daha pozitif olduğunu savunan araştırmalar bulunurken (Willoughby, 2010: 1305-1317), erkeklerin daha pozitif bir evlilik tutumu olduğunu savunan araştırmalar da mevcuttur (Köroğlu, 2013: 14). Bu kapsamda cinsiyet etkeninin evlilik tutumu üstünde büyük bir etkiye sahip olduğu fakat cinsiyetler arasında kesin bir ayrımın gerçekleştirilemeyeceği söylenebilmektedir.

Evliliğe ilişkin rol ve tutumların meydana gelmesinde yaş etmeni, önemli bir faktör şeklinde nitelendirilmektedir. Bununla beraber Çaplı (1992: 49), insanların evlenmeye hazırlıklı olup olmadıklarına yönelik unsurların evlenme adına fazlasıyla önem arz ettiğini ve söz konusu unsurlar arasında da yaş unsurunun en önde yer aldığını ifade etmektedir. Yaş hem zihinsel hem de fiziki gelişim sürecinin göstergeleri arasında yer aldığından insanın tutum ve algısının değişikliğinde ya da biçimlenmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Erken yaşlarda evlenmiş kadınların, evlilik kararlarında aile yapısının meydana geldiği sürece dek verilen kararlarda oldukça az düzeyde söz sahibi oldukları tespit edilmiştir (Çoban- İçağasıoğlu, 2009: 37-50). Gereken zihinsel olgunluğa erişmeden gerçekleştirilen ve psikolojik açıdan hazırlık sürecinin dikkate alınmadığı evlilik birlikteliklerinde buna benzer risk unsurlarının var olduğu söylenebilmektedir. Tarhan (2007: 97), hayat beklentileri ve psikolojik gereksinimlerin tüm yaşlarda farklılık gösterdiğini ifade etmiş, evlilik birlikteliklerinde yaş farkının yükselmesinin insanlar üzerinden farklı beklenti ve isteklerin ortaya çıkmasına yol açtığını ve evliliğe ilişkin tutumun söz konusu durumdan negatif olarak etkileneceğini bildirmiştir. Ondaş (2007: 41) tarafından gerçekleştirilmiş çalışmaya göre, üniversiteli öğrencilerin yarısından çoğu evlenmenin en uygun olduğu yaş aralığını 26 ile 29 olduğunu belirtmektedirler. Bu durum da öğrencilerin mezuniyetten sonra evlenebilmek adına dört ile yedi yılı olduklarını göstermektedir.

Ekonomik unsurlar, evlilik kurumundaki gibi evliliğe ilişkin tutumun da en önemli ögeleri arasında yer almaktadır. Cinsiyet unsurunun herhangi bir önemi olmadan, insanlar ekonomik bakımdan sıkıntısız bir hayat sürebilmek adına evlenmek istemektedirler. Evlilik kurumunda finansal sorumluluğun paylaşarak desteklenmesi, ortak bir hayata devam edilebilmesi ve planlı harcama seviyesine geçilebilmesi için evlilik, kısmi de olsa ekonomik bir refah aracı şeklinde nitelendirilmektedir. Çağımızda ise evlilik birlikteliklerinin ve tutumunun farklılaşmasına yol açan ekonomik farklar daha çok gözlemlenmektedir. Söz konusu farkların başında, kadınların çalışma yaşamına dahil olmaları ve maddi kazanç elde etmeleriyle birlikte evlenme oranlarının azalarak boşanmaların artması yer almaktadır. Evliliğe yönelik görüşte bir saygınlık göstergesi olarak kabul edilen sosyal statü, Türkiye’de önemli bir unsur şeklinde nitelendirilmekte ve kadınlar sosyal statülerine erkeklere nazaran daha fazla önem vermektedirler (Yıldırım, 2007: 15-30).

Toplum yapısını oluşturan önemli unsurlardan bir diğeri ise dindir. Dinler, insanların hayatlarını biçimlendiren birtakım yasak ve emirler bütünü olarak ifade edilmektedir. Evlilik de hemen hemen bütün dinlerde rastlanılan ve önerilen bir ilişki şeklidir. Bu nedenle dinler, insanları evliliğe özendirme hususunda fazlasıyla önemli bir rol üstlenmektedirler (Mutlu, 2004: 35). İnsanlar, benimsedikleri dinin gerekliliği şeklinde evliliğe ilişkin pozitif veya negatif yönlü tutumlar geliştirdikleri gibi, dinlerine uyan bir eş tercihi gerçekleştirmeyi de seçebilmektedirler. İnsanları din temelli bir görüşe yönlendiren ise, dini inanışların eşlerin eğlence ve beslenme biçimlerini, tutumlarını ve genel anlamda hayat stillerini kökünden etkileme potansiyelinin olmasıdır (Özgüven, 2020: 71). Din ve evlilik tutumu arasında bulunan bağa ilişkin birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Yurt dışında gerçekleştirilen bir araştırmada, boşanan ailelere sahip dindar öğrencilerin boşanmayı tanrının planı şeklinde düşündükleri tespit edilmiştir (Worthington, 1994: 166-173).

Evlilik tutumuna yönelik etkenler arasında yer alan bir diğer etken ise eğitim seviyesidir. Geleneksel açıdan, evlenecek insanların eğitim seviyelerinin birbirine yakın ya da aynı; aksi halde de erkeğin eğitim seviyesinin daha yüksek olması beklenen durumdur. Bahsedilen geleneksel düşünce yapısının ataerkil kaynaklardan beslendiği açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca evlenecek eşlerde eğitim seviyeleri arasında aşırı düzeyde bir farkın bulunması durumunda arkadaşlık, gereksinim ve ilgi benzeri alanlarda

çatışmalar yaşanmakta ve yaşanan çatışmalar neticesinde de eşler arası iletişim problemleri meydana gelebilmektedir. Alınan eğitim, insanların yaşama ve yaşanan olaylara görüşlerini farklı biçimlerde etkileyebilmektedir. İnsanlar hem eğitimde sahip oldukları bireyler arası deneyimlerden hem de eğitim gördükleri alana has deneyimlerle ikili etkileşimlere, evliliklere ve romantik ilişkilere ilişkin tutumlarını temellendirebilmektedirler. Kalkan ve Hamamcı (2012: 37), insanların eğitim düzeylerinin, karşılaştıkları sorunlara yaklaşma şekillerini ve tartışma stillerini bile değiştirdiğini ve bu durumun evlilik süreçlerine etki edebileceğini belirtmişlerdir.

Evlilik tutumuna yönelik varsayımlarda tartışma konusu olarak kabul edilen durumlar arasında kişilerin anne ve babalarının boşanma durumlarıdır. Boşanmaların çocuklara birtakım etkilerinin bulunduğu ve ebeveyni boşanmış çocukların anne ve babalarının ilişkilerine yönelik izlenimlerini ilerleyen dönemde kuracak oldukları ikili ilişkilerde de gösterdikleri ifade edilmiştir (Conger vd., 2000: 224-237). Sosyal öğrenme teorisine göre, doğru kabul edilebilecek söz konusu aktarım, evliliğe ilişkin tutumların gelişiminde ebeveynin rolünün önemine yeniden vurgu yapmaktadır. Benzer olarak boşanmış aileye sahip insanların evlenmekten kaçındıkları, ebeveynlerinin yanlışlarına kapılmaktan korktukları tespit edilmiştir (Jacquet ve Surra, 2001: 627-638). Farklı bir açıdan incelendiği zamansa ebeveyni boşanan bireyler, boşanmamış olan bireylere nazaran boşanmanın da yaşamın bir gerçeği olduğunu ve kabul görülebilir bir süreç olduğunu varsaymaktadırlar (Greenberg ve Nay, 1982: 335-347). Boşanmış aileye sahip olup olmama, eğitim seviyesi, din, ekonomik faktörler, yaş ve cinsiyet benzeri etkenler haricinde evlilik tutumu aşağıda belirtilen durumlardan da etkilenebilmektedir (Conger vd., 2000: 224-237):

- Yerel gelenekler
- Sağlık koşulları
- Evlilik dışı birliktelik deneyimleri
- Ailevi tutumlar

2.1.13. Eş Seçimi

Evlilik sisteminde, farklı ailelere sahip olan bireyler birleştikleri andan sonra birbirlerinden farklı bireysel niteliklerine, yargı, değer, ilgi ve tutumlara sahip, daha öncesindeki hayat şekillerini değiştirip yeni etkileşim biçimleri deneyimlemeye başlamaktadırlar. Bu durum insanların kendi mizaç niteliklerinin, sosyal dünyalarının, iç dünyalarının ve büyüdüğü ailelerin birbirleriyle etkileşim içerisinde tekrardan yapılanması anlamına gelmektedir. Evlilik kararına varılırken göz önünde bulundurulması gerekli konular şu şekildedir (Canel, 2012: 21-22):

- Eşin ailesi ile iyi geçinememek.
- Kişinin, evliliğin gerektirdiği yükümlülükleri taşıyacak derecede olgunluğa ulaşmaması.
- Eşlerden bir tanesinin ruh sağlığının düzgün olmaması.
- Çiftlerden bir tanesinin tehlikeli olarak nitelendirilen davranışlar sergilemesi (örnek olarak şiddete eğilimli olması, zararlı alışkanlıklarının bulunması gibi).
- Yalnızca aşk evliliği ya da yalnızca mantık evliliği yapmaya çalışmak.
- Birbirlerine uygun olmayan fikir yapıları, Aile yapıları, değerler ve yaşam felsefeleri.
- Eşlerin birbirlerini iyice tanımadan evlenmeleri.
- İnsanların evlilik yapmama korkusu ile çok düşünmeden hareket etmeleri.
- Çabuk ve aniden verilen evlilik kararları.

Erkek ve kadının, uygun eşi tercih edebilmek ve başarılı bir evlilik sürdürebilmek adına, ilk olarak kendisini sonrasında ise eş adayını iyi bir şekilde tanıması gerekmektedir. İnsanların evlenmeden önce düşünerek yanıtlamaları gereken sorular bulunmaktadır. Bu sorular şu şekildedir (Kasatura, 2014: 18-19):

- Eşimin eğitim düzeyi, aldığı eğitimi yaşama geçirmesi, ailesinden ekonomik destek görüp görmemesi benim için ne kadar önemli?
- Eşimin siyasi görüşleri ve dini yönelimlerinde ne ölçüde görüş birlikteliğimiz olmalı?
- Aileme ne ölçüde bağımlı ya da bağılıyım?
- Ekonomik ve sosyokültürel beklentilerim neler?

- Benlik imajımın sosyal imaj şeklinde halka yansıması nasıl?
- Eşimin sahip olması gerekli kişilik niteliklerini değerlendirmemiş olabilir miyim?
- Karara varma konusunda akılcı mı yoksa duygusal mı davranıyorum?
- Eşimin hangi nitelikleri bana cazip geliyor?
- Hayattaki önceliklerim neler?
- Nasıl bir hayat sürmek beni mutlu edebilir?
- Hayatta benim için neler önemli?

Üst kısımda yer alan soruların sağlıklı olarak yanıtlanabilmesi adına evlilikten önce arkadaşlık bağlarının oluşturulması gerekmektedir. Kasatura (2014: 19)'ya göre genç yetişkinler, arkadaşları ile düşünsel ve duygusal bir alışverişe girerek, paylaşım yaparak ve yardımlaşarak kendi kişiliklerini geliştirmektedirler. Farklı niteliklere sahip pek çok arkadaşına sahip olmak veya arkadaş tercihlerinin gereğinden fazla olması, insanların hem kendilerini hem de karşılarında bulunan insanları daha iyi tanımalarına yardımcı olmakta ve tercih şanslarını artırmaktadır. Bununla birlikte arkadaşlık, karşı cinsin niteliklerini de tanıma imkanı sunarak gençlerin toplumsal yeteneklerini geliştirmekte, diğer bireylerle beraber yaşamayı öğretmektedir. Hem cinsindeki arkadaşları ile iyi etkileşimler kurabilen genç yetişkinler, karşı cinsle arkadaşlık kurma konusunda da kendilerini geliştirmektedirler. Arkadaşsızlığın yol açtığı yetersizlik ve yalnızlık hissinin önüne geçilmesi için ise aileden görülen destek genellikle yetersiz gelmektedir (Kasatura, 2014: 19).

Çankırılı (2013: 60)'ya göre eş adayını iyi bir şekilde tanıma konusunda, bireyin bilhassa arkadaşları ve ailesiyle olan etkileşimleri, onlara nasıl davranışlar sergilediği de fazlasıyla önem arz etmektedir. Bunun nedeni, insanın ailesine ve arkadaşlarına sergilediği davranışlar, gelecek dönemdeki aile hayatında eşi ve eşinin ailesine sergileyeceği davranışlar ile neredeyse aynıdır. Hem erkek hem de kadın için geçerli kabul edilen söz konusu durumda; erkeklerin, eşlerinin aile fertlerine karşı paylaşımcı, yardım edici, destekleyici olması ve sevgisini gösteren bir tavır takınması, eşine karşı da benzer bir tavır sergileyeceğini göstermektedir. Kadınların ise eşlerinin aile fertlerine karşı gösterdikleri tutumlar, evlendikleri zaman eşlerine gösterecekleri davranışları göstermektedir.

Gençlik çağında olan insanların anne ve babaları da hemen hemen orta yaş düzeyinde olan bireylerdir. Orta yaşta meydana gelme ihtimali oldukça fazla olan fiziksel değişiklikler, emeklilik ve sağlıksızlık gibi problemleri pozitif olarak karşılamak, gerekli ölçüde bir kaygı ile değerlendirmek de ebeveynlerin dünya görüşlerine bağlı olmaktadır. Bireyin o güne dek benimsediği hayat kriterleri, yaşlarına ilişkin problemleri sağlıklı olarak karşılayıp karşılamamaları büyük oranda bu duruma bağlı olmaktadır. Gençler, bahsedilen döneme has problemlerle karşı karşıya kalırken, ebeveynlerinin kendi düşünceleri kapsamında yaşamaları veya abartılı kaygılarını evlatlarına yansıtmaları, onları negatif olarak etkileyebilmektedir (Kasatura, 1990: 102).

Evlilik birlikteliklerinin bir bölümü toplumsal yapı gereğince hala görücü usulüyle; aile büyüklerinin değerlendirme ve onaylarıyla gerçekleştirilirken, bir bölümü ise erkek ve kadının arasındaki arkadaşlık ilişkinin zaman içerisinde aşka evrilerek birbiri ile anlaşmaları ile meydana gelmektedir. Kimi ülkelerde küçük yaşta olan kızların onayı olmadan zorla evlendirildikleri yöreler de mevcuttur. Bahsedilen bölgelerde küçük yaşta kızların, yaşça kendilerinden büyük insanlara ya da aşiretlere mal karşılığında satıldıkları bir kültürün de varlığı bilinmektedir. Söz konusu alana yönelik yasal düzenlemeler aracılığıyla eğitimin sekiz yıla çıkarılması, evlenme yaşının 17'den sonraya çıkarılması pozitif yönlü değişimler şeklinde nitelendiriliyor olsa da hala kimi bölgelerde nüfus kaygı yapılmayan bireylerle karşılaşmaktadır. İmam nikahı bulunan kadınların bir bölümü de hukuksal ve toplumsal açıdan “yok” hükmünde kabul edilerek evliliğe devam etmekte ya da kendilerine dayatılmış rollerin vazifelerini gerçekleştirmektedirler. Bu bağlamda çoğu kadının, bireysel saygınlık ve öneminin farkında olmayarak evlilikten ne beklediklerini bilemedikleri gözlemlenmektedir (Mavili, 2009: 50). Türkiye’de genel olarak hem resmi hem de dini nikah kısılmaktadır. Günümüzde günden güne farklılaşan koşullar gereğince kadınların sonradan karşılaştıkları negatif yönlü durumlar sonucunda mağdur olmamaları adına ilk olarak resmi nikah, daha sonra dini nikah kıydırmaları uygun olarak kabul edilmektedir.

Çankırılı (2013: 22-56)’ya göre gençler çağımızda karşılaştıkları eş adaylarının kendilerine uygun olup olmadığını ölçmeksizin yalnızca evlenmek için şartları uygun aday olduğunu düşündüklerinden ya da kismetlerini değerlendirmek adına ebeveynlerinin onaylarını almaya gerek duymaksızın evlilik planı yapmaktadırlar. Genç yetişkinler için ebeveynlerin karara vardığı, yalnızca anne ve baba hatırına gerçekleştirilen evlilik

birlikteliklerinin mutlu bir şekilde sürmesi ve uzun ömürlü olması oldukça güçtür. Genç yetişkinlerin eş tercihi yaparken, ebeveynlerinin de düşüncelerini almaları gerekmektedir. Fakat eş tercihinin yapma hakkının muhakkak gençlere ait olması gerekmektedir.

Güngör (2007: 39) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, gençlik çağında insanların anne ve babalarıyla sağladıkları etkileşimlerin ve rol model aldıkları ebeveynlik stillerinin, insanların bağlanma alışkanlıklarında etki sahibi olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte aile yapısında babaların çocuk yetiştirme konusunda yoğunca denetime yönelmelerinin, insanlar üzerinde hem kaçınma davranışlarını hem de bağlanma kaygısını artırdığı tespit edilmiştir. Güvenli bağlanan kişilerin güvensiz bağlananlara nazaran kişilik özellikleri yüksek, akademik başarıları yüksek, psikolojik problemlerinin olma seviyeleri düşük ve sorunlu davranış belirtileri az olduğu gözlemlenmiştir.

2.1.14. Evlilikte Eş Seçme Kuramları

Hayat boyunca bireylerin gelişim süreçleri nasıl bir sıra izliyor ise, evlilik de benzer olarak belirli bir sıra ile ilerlemektedir. Evliliğin birinci aşaması, kişinin evliliğe yönelik bir karara varmasıdır. Evlilik kararından sonraki en önemli aşamalar arasında eş seçimi yer almaktadır. Şenel (2014: 53-67), eş tercihinin insan hayatındaki en önemli kararlar arasında yer aldığını ve bahsedilen kararların, kişinin yaşamını pozitif ya da negatif olarak etkileyeceğini belirtmiştir. Evlilik, insanların yaşamlarının önemli bir bölümünü etkilediği için eş tercihi hem oldukça zor hem de fazlasıyla önemli bir süreç olarak nitelendirilmektedir. Kişi, verdiği kararla beraber hayatına kiminle birlikte devam edeceğine, kiminle yol alarak değişeceğine, kimden bir çocuğa sahip olacağına yönelik bir karara varmaktadır.

Ünal (1996: 62), evlilik planının yapılmasında etkili olan faktörleri incelemek amacıyla gerçekleştirdiği bir araştırmada; kadınların kendileri ile eşit veya daha iyi eğitim almış bireylerle, erkeklerin ise kendilerine eşit veya daha az eğitilmiş kişilerle evlilik kararına vardıklarını tespit etmiştir. İnsanlar eş tercihinde pek çok niteliği dikkate almaktadırlar. Şenel (2014: 53-67) eş tercihiyle alakalı karara varılmasının üç aşamadan meydana geldiğini ifade etmiştir. Bahsedilen aşamalar şu şekildedir (Şenel, 2014: 53-67):

1. Kişi, ilk olarak kendini iyi bir şekilde tanımalıdır.
2. Birey, eş olarak kendine uygun kabul ettiği insanı iyice tanıyarak bilmelidir.
3. Birey, eş adayında bulunmasını istediği ve istemediği nitelikleri tespit etmeli ve eş adayı olacak kişinin belirlediği niteliklerden ne kadarını barındırdığını değerlendirmelidir.

Evrım Yaklaşımı

Erkek ve kadınlar arasında bulunan farklar ve benzerlikleri gözler önüne sunan önemli kuramlar arasında evrim yaklaşımı yer almaktadır. Evrim yaklaşımı, farklı cinsiyetlerin tarih boyunca karşı karşıya kaldıkları üreme, yaşama ve uyum benzeri sorunları anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, Darwin'in "*Türlerin Evrimi Kuramı*"nı temel olarak kabul etmektedir. Darwin, türlerin evrimi teorisine iki temel işleviyle açıklık getirmekte ve söz konusu işlevlerin yaşayabilmek adına doğal seçim ve üreme avantajı adına ise cinsel seçim olduğunu belirtmektedir. Doğal seçim şeklinde belirtilen türler, çevreye adapte olma hususunda daha yetenekli olanlardır (Tuzer 2016: 31).

Evrım yaklaşımı Darwin'in cinsel seçim olgusunun eş tercihinde oynadığı rolüne vurgu yapmaktadır. Darwin cinsel seçim olgusunu iki boyutta değerlendirmektedir. Bu boyutlar "*cinsiyetler arası seçim*" ve "*cinsiyet içi rekabet*" olarak ifade edilmektedir. Cinsiyet içi rekabete göre, hemcinsler karşı cinse sahip olabilmek adına rekabet etmektedirler ve söz konusu rekabet neticesinde kazanan kişiler ayrıcalık sahibi olup karşı cinsle eşleşmeyi başarmaktadırlar. Kaybeden kişilerse eş tercihinde başarısız olmaktadır. Söz konusu rekabet fiziki mücadele ile beraber ayrıca statü açısından rekabet etmeyi de içermektedir. Statü açısından üstünlük, kişiyi eş tercihinde ayrıcalıklı hale getiren temel nitelikler arasında yer almaktadır. Cinsiyetler arası seçim, eş tercihindeki bir diğer boyut olarak nitelendirilmektedir. Bahsedilen seçime göre karşı cinsin aradığı nitelikleri karşılayan kişiler eş tercihinde daha avantajlı olmaktadır (Nazlı 2016: 48).

Sosyal Yaklaşım

Sosyal yaklaşım başlığında değerlendirilen farklı teoriler bulunmaktadır. Bu teoriler arasında sosyal yapı ve mücadele teorisi yer almaktadır. Bu teoriye göre insanların eş tercihi gerçekleştirirken önemsedikleri nitelikler, içerisinde yer aldıkları

sosyal yapının etkisiyle tespit edilmektedir. Sosyal yapı ve mübadele teorisine göre erkek ve kadınların toplumsal rolleri birbirlerinden farklıdır. Erkek ve kadınların üstlendikleri roller, toplumun erkek ve kadınlardan beklentileri, sosyalleşme süreçleri ve yetiştirilme stilleri eş tercihinde fazlasıyla önem arz etmektedir (Yıldırım, 2007: 15-30).

Erkeklerin ekonomik açıdan iş hayatında olmaları beklenirken, kadınların aile hayatını düzene sokan bir rol üstlenmeleri beklenmektedir. Söz konusu roller erkeklerin ve kadınların sosyal yapı içerisindeki konumlarını tespit etmektedir. Örnek olarak, geleneksel açıdan erkeklerden iyi bir ekonomik güce sahip olmaları, güçlü olmaları, hırslı olmaları ve cesur olmaları beklenirken, kadınlardan duygusal ilişkilerinin güçlü olmaları, iyi bir aile terbiyesi almaları ve ev işlerinde iyi olmaları beklenmektedir. Söz konusu nitelikleri taşıyan kişiler potansiyel birer eş adayı şeklinde kabul edilmektedirler (Keldal, 2015: 28).

Mübadele teorisine göre ekonomik açıdan kazancı fazla ve yüksek statüye sahip olan erkeklerin fiziki açıdan çekici kadınlar ile evlenmeleri gerekmektedir. İki kişi arasında gerçekleşen evlilikte kadınların çekici ve güzel, erkeklerin ise ekonomik açıdan üstün olmaları bahis konusudur (Nazlı, 2016: 48).

Gelişimsel Yaklaşımlar

Gelişimsel yaklaşımlar içerisinde farklı teoriler yer almaktadır. Eş seçim sürecinde rol oynayan bahsedilen teoriler şu şekildedir (Özgüven, 2014: 32):

- Çember teorisi.
- Evlilik öncesi ikili oluşum teorisi.
- Uyaran, değer ve rol teorisi.
- Filtre teorisi.

Filtre teorisine göre, ilişki süreci boyunca farklı aşamalarda belirli filtreler tercih edilmektedir. Birinci filtre sosyal özellikleri, ikinci filtre değerleri ve son olarak üçüncü filtreyse gereksinimleri belirtmektedir. Söz konusu filtreler ilişki süreci boyunca insanların kişisel nitelikleriyle sosyal özelliklerinin değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Filtre teorisinin ilk olarak önemsendiği husus çekiciliktir. Eş tercihinde birinci fitrenin neticesinde partner filtreden geçer ise, ilişkide ileri aşamalara geçiş yapılarak diğer filtreler kullanılmaktadır (Nazlı, 2016: 49).

Uyaran, değer ve rol teorisine göre, insanların eş tercihleri dinamik bir süreci içerdiğinden söz konusu süreç üç aşamada meydana gelmektedir. İnsanların sosyal, fiziki ve diğer uyarıcı unsurları baz aldığı birinci aşama “*uyaran*” aşaması olarak ifade edilmektedir. Uyaran aşamasında eş adayları, birbirlerinin dış nitelikleri ve fiziki görüntülerine bakmaktadırlar. Ekonomik durum, yüksek sosyal statü ve fiziki çekicilik benzeri unsurlar uyaran niteliğine sahip olduğundan ilişkinin başında söz konusu uyaranların olması fazlasıyla önem arz etmektedir. “*Değer*” aşamasında ise insanlar birbirlerinin tutum ve değerlerini değerlendirerek aralarında bulunan uyuma bakmaktadırlar. Değer aşamasında sözel iletişim fazlasıyla önem arz etmektedir ve bu aşamada uyaran aşamasının etkisi azalmaktadır. Kişiler değerlerin uyumunu inceleyerek birbirlerinde benzerlikler keşfederlerse son aşama olarak kabul edilen “*rol*” aşamasına geçmektedirler. Son aşamada eşler, beklentilerinin giderilip giderilmediği hususunda bir değerlendirme yapmaktadırlar. Rol aşamasında insanlar hem kendileri hem de eş adaylarının davranışlarını gözlemlemekte ve uygunluklarını değerlendirmektedirler. Eğer eş adaylarının beklentileri uygun ise ilişki sürdürülmektedir. Aksi durum söz konusu olduğunda ise ilişki sonlandırılabilir (Özgüven, 2014: 34).

Evlilik öncesi ikili oluşum teorisine göre, evlilik süreci 6 aşamadan meydana gelmektedir. Bahsedilen aşamalar şu şekildedir (Nazlı, 2016: 50):

1. Benzerliklerin değerlendirilmesi: Birinci aşama olarak kabul edilen benzerliklerin değerlendirilmesi aşamasında eşler birbirlerinin kişisel niteliklerini, değerlerini, ilgilerini ve sosyo-kültürel özgeçmişlerini kıyaslayarak benzerliklerini değerlendirmektedirler.
2. Karşılıklı ilişki kurma: İkinci aşama olan karşılıklı ilişki kurma aşamasında eşler, birbirleriyle iletişim sağlayıp sağlayamadıklarına ve birbirlerini pozitif olarak değerlendirme seviyelerine bakmaktadırlar.
3. Kendini açma: Eşlerin birbirlerine güvenmelerine yardımcı olacak değerlerini ve yaşantılarını paylaştıkları aşama olarak ifade edilmektedir.
4. Rol ve sorumluluk alma: Ne tür bir ilişki kuracaklarına ilişkin eşlerin ilişki dinamikleri üstünde çalıştıkları aşama olarak nitelendirilmektedir.
5. Rol uygunluğunun kazanılması: Eşler ilişkide üstlendikleri rollerden uyum ve doyum sağlamayı öğrenmeye başlamaktadırlar.

6. İkili kristalleşmenin kazanılması: Son olarak bu aşamada ise eşler birbirlerini kabul etmiş, sınırlarını çizmiş ve ilişkinin devamına yönelik bir karara varmış olduklarından eş şeklinde bir kimliğe sahip olmaktadırlar.

Bu yaklaşımın son teorisi olarak kabul edilen çember teorisine göre eş tercihi birbiri ile bağlantılı birkaç aşamada meydana gelmektedir. Birinci aşamada eşler, ilişki kurmaya başlayarak birbiriyle olan etkileşimlerini değerlendirmektedirler. Karşılıklı ilişki sağlayabilen eşler, bir diğer aşama olarak bilinen kendilerini aşma aşamasına daha kolay geçebilmektedirler. Bu aşama, eşlerin kendileri ile alakalı birbirlerine bilgiler verdikleri, kendilerini açtıkları aşama olarak ifade edilmektedir. Kişi kendini ne ölçüde rahat görürse karşı tarafa kendisini açması o ölçüde kolaylaşmaktadır. Kendini açan eşler arasında bağlılık gelişmektedir ve daha fazla beraber vakit geçirerek alışkanlıklarını paylaşmaya başlamaktadırlar. Son aşamada ise eşler, ilişkileri ile alakalı isteklerinin ve yakınlık gereksinimlerinin giderilip giderilmediğini değerlendirmektedirler (Nazlı 2016: 51).

Yukarıda bahsedilen bütün eş tercihi süreçleri değerlendirildiği zaman, aile sistemini meydana getirmeye ilişkin faaliyetlerin pek çok unsurdan etkilendiği söylenebilmektedir.

2.1.15. Evlilikte İletişim ve Çatışma

İletişim, bir insanın diğer insanlar ile beraber olması, etkileşim sağlayarak bilgi alışverişinde bulunması anlamına gelmektedir. İletişim sağlama yetisine sahip olmayan bir kişi, yalnızlığı ve iç dünyasında yaşadığı problemlerle yalnız başına yaşamını sürdürmektedir. İletişim, erkek ve kadınların evlenerek hayatlarını birleştirmeleri konusunda da fazlasıyla önem arz etmektedir. Başarılı bir iletişim sağlayamayan çiftlerin ilişkilerinde etkin iletişim süreci de yaşanmamaktadır. Birbirlerini karşılıklı bir şekilde etkileme olarak nitelendirilen durumlar, çiftler arasında kurulan ilişkiyi geliştirmektedir. Söz konusu durum olumlu veya olumsuz olarak sonuçlanmaktadır. Fakat insanoğlunun gereksinimi olan temel gerekliliği barındırmaktadır (Özügürlü ve Yavuzer, 1992: 28).

Cüceloğlu (2017: 160)'na göre eşlerin iyi iletişim yetilerine sahip olmaları, evliliklerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi adına yeterli olmamaktadır. Evlilik kurumunun temel ihtiyaçları arasında çiftlerin birbirine karşı duydukları güven yer

almaktadır. Eşler birbirine güven beslemedikleri bir evlilikte, kendilerini partnerlerine açmamaktadırlar. Söz konusu güven, eşlerin birbirlerine paylaştıkları değerlerden kaynaklanmaktadır. Eşlerin yaşattıkları ve yaşadıkları ortak değerler, ilişkide var olmalarına ve “biz” olabilmelerine yardımcı olmaktadır.

Bireyler bilgi alışverişinde bulunmayı isterlerse, etkili ve açıkça iletişim kurmak zorundadırlar. İnsanlar bazen gündelik yaşamda sözel bir şekilde iletişim sağlayarak sözel olmayan davranışlar sergileyebilmektedirler. Tercih edilen iletişim yöntemleri, ayrıca sosyal alanlardaki kişilik özelliklerinin göstergesi şeklinde de kabul edilmektedir. Partnerler arasında bulunan iletişim biçimlerini değerlendirmek, problemlerin temel kaynaklarına erişme konusunda fazlasıyla etkili olmaktadır (Satir, 2016: 96).

Kaliteli, sağlam ve şeffaf bir iletişim, evlilik birlikteliğinde ilişkileri pozitif olarak etkilemektedir. İletişim, evlilik birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde pek çok unsurla ilişkili ve sorunların çözüme kavuşturulmasında fazlasıyla önemlidir. Örnek olarak evlilikte ortaya çıkan para ile alakalı sorunların temelinde, paranın yeterli olmamasının yanı sıra ekonomik problemlere karşı eşlerin bu sorunu ne şekilde atlattıkları ve nasıl çözdükleri konusu yer almaktadır. Bunu sağlayabilmenin yöntemi de sağlıklı ve başarılı bir iletişimin kurulmasıdır. Gerçekleştirilen araştırmalarda, çiftlerin iletişim sağlamada istekli oldukları evliliklerin genel olarak sağlıklı olduğu, iletişim sağlama konusunda kopuklukların yaşandığı evliliklerin ise sağlıklı olmadığı saptanmıştır. Sağlıklı ilişki kurabilen eşlerin birbirleri ile farklı konu ve hususlarda daha sık muhatap oldukları, karar varma süreçlerinde başarılı oldukları ve daha az anlaşmazlıklar yaşadıkları tespit edilmiştir (Burlison ve Denton, 1997: 884-902).

Göknar (2011: 212)’a göre tüm sağlıklı ilişkilerin temellerini güven meydana getirmektedir. Çiftler adına karşılanması gereklilik arz eden güven, temel duygusal gereksinimlerden meydana gelmektedir. Çiftler arasında güven yoksa, o evlilikte kaygılara, korkulara, geleceğe ilişkin belirsizliklere yer yoktur. Güven duygusu, çiftleri birbirlerine bağlamakta ve ilişkiyi güçlendirmektedir.

Aile içerisinde farklı iletişim kalıpları ortaya çıkabilmektedir. Fikir ve duyguların açık bir şekilde açıklanmadığı, çeşitli imalar ile mesajların gönderildiği iletişimlerde, “kapalı ve dolaylı iletişim” türünden bahsedilebilmektedir. Ayrıca fikirlerin, gereksinim ve beklentilerin rahat bir şekilde ifade edildiği “açık ve dolaysız” iletişim türleri de aile

fertleri arasında görülebilmektedir. Örnek olarak kocasının eve geç vakitte gelmesinden rahatsız olan bir kadının, üstü kapalı ve dolaylı olarak “*Bu saatte dışarıda sadece işi olmayan insanlar bulunur*” şeklinde bir cümle dile getirerek öfke ve kızgınlığını uygun olmayan bir biçimde iletişim engelleri yaratarak ifade ettiği görülebilmektedir. Ancak bu tarz bir cümle kurmak yerine, “*Eve geç saatte gelmeden huzursuz oluyorum, birlikte daha çok zaman geçirmek istiyorum*” cümlesinde dolaysız ve açık bir mesajla istek ve duygunun uygun bir biçimde ifade edildiği gözlemlenmektedir (Yavuzer, 2009: 216).

İletişimin “*kaynak*”, “*amaç*”, “*mesaj ya da ileti*” ve “*kanal*” olacak şekilde 4 temel bölümü mevcuttur (Kaya, 2017: 7-8):

- **Kaynak ve amaç:** Bireyler arası iletişimde kaynağın ve amaçların beraber ele alınması gerekmektedir. Kişiler arasında kurulan iletişimde kaynak, iletiyi aktaran kişi olarak kabul edilmektedir. Aktarılan söz konusu ileti karşı tarafa gitmekte ve karşı taraf iletiyi almasının ardından amaç konumuna geçmektedir. Fakat amaç, kaynak üzerinden gelen iletiyi almasının ardından yorumlayıp uygun bir mesaj oluşturmaktadır. Amaç tarafından oluşturulan ileti, ilk iletiyi aktaran noktaya gönderilmektedir. Böylelikle iletişimin başında kaynak olarak kabul edilen şahıs, amaç konumuna gelmektedir. İletişim devam ettikçe söz konusu kaynak ve amaç devri sürmektedir. Kısaca kaynak mesajı gönderen, amaç ise mesajı alan şahıstır.
- **Mesaj ya da ileti:** İletişimin devamında amaca ulaştırılması hedeflenen tüm bilgiler mesaj ya da ileti olarak nitelendirilmektedir. İleti, iletişim sırasında amaç ve kaynak arasında devamlı gidip gelen yanıtlar olarak ifade edilmektedir. İleti, kaynak tarafından amaca aktarılan içerikleri barındırmaktadır. Mesaj, gönderilen fikir, duygu ve bilgileri içermektedir. Mesajı oluşturan unsurlar yapısı ve içeriğidir. Mesaj, içeriğinde yer alan bilgileri anlama ile ilişkiliyken, yapısı şifre ve simgeler ile alakalıdır. Tüm mesajlar aktaran açısından bir anlam barındırmaktadır ve mesajı gönderen, gönderilen bireyle anlamı paylaşmaktadır. Ancak mesajı alan birey, göndericinin aktardığı mesajı onun istediği şekilde anlamayabilmektedir.
- **Kanal:** İletişim sürecince insanlar mesajlarını karşılıklı bir şekilde birbirlerine çeşitli yöntemlerle aktarmaktadırlar. Söz konusu aktarımlar bazı durumlarda yazıyla, bazı durumlarda sözle, bazı durumlarda ise resimle gerçekleştirilebilmektedir. Kanal, iletişim süresince mesajların aktarıldığı

araçlardır. Bahsedilen araçlar üst kısımda söz edilen iletişim çeşitleri olabilirken, kitle iletişimindeyse söz konusu kanallar internet, sinema, gazete, dergi, radyo ve televizyon olabilmektedir. Çağımızda iletişim kanalı şeklinde sıklıkla tercih edilen internet hem kitle iletişim kanalı şeklinde hem de kişiler arası iletişim kanalı şeklinde kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen karşılıklı iletişim her zaman yüz yüze olmayabilmektedir. Birbirlerini tanıyan kişiler, farklı fiziki mekanlarda olmalarına rağmen internet vasıtasıyla, telefonla veya mektupla etkileşim kurabilmektedirler. Teknolojik gelişmeler sayesinde internetin yapısı da gelişmiştir. Söz konusu gelişime bağlı bir şekilde bireylerin nerede oldukları fark etmeksizin birbirleri ile görüntülü, yazılı ya da sesli olarak iletişim sağlayabilmeleri mümkün hale gelmiştir.

Evlilikte insanların karşılaşılabilecekleri bazı temel durumlar ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Mavili, 2009: 73-75):

- **Kopuk ilişki:** Kopuk ilişkide önemli ayrılıklar bulunmaktadır. Eşlerin bir kısmı aynı evde dahi yaşamamaktadırlar. Geçmiş dönemde yurt dışına göç etmiş kişilerin imam nikahlı veya resmi nikahlı eşlerini ülkelerinde bırakarak on yıl gelmediği veya yıl içinde bir defa on gün gelerek eşi ve evlatları ile geçirdiği kısıtlı vakitlerle devam eden evliliklerdir.
- **Kaynaşma açısından yakınlık:** Bu ilişki türünün düzenli bağımlılık boyutunun öne çıktığı görülmektedir. Hastalık, engellilik gibi hususlarda gündem konusu olmaktadır. Kişiselleşmenin sınırları ve kişisel beklentiler sürekli bağımlı bireye göre olmaktadır. Kaynaşan ilişkide fiziki bağımlılık kadar duygusal bağımlılık izlerine de rastlanılmaktadır.
- **Ortaklık ilişkisi:** Bu ilişkide eşlerin birbirlerine ve evliliklerine ayırdıkları ortak bir vakit bulunmaktadır. Paylaşımın çocuk sahibi olmakla beraber azaldığı ve arttığı dönemler bulunmaktadır. Çocukların doğum zamanlamaları, çiftlerin istekleri ve beklentileri zamanında gerçekleştiğinde, beraber geçirilen vakitler de göreceli olarak artmaktadır. Partnerlikten ebeveynliğe geçiş, paylaşımların çoğalmasına yol açmaktadır. Söz konusu paylaşımlar ile alakalı ortak anlar, eşleri birbirlerine yakınlaştırarak bağlayan anlar olarak kabul edilmektedir.
- **Sırt sırtalık:** Bu ilişki çiftlerin aralarında teğet ilişki olması niteliği olarak ifade edilmektedir. Eski dönemlerde gerçekleştirilen evlilik birlikteliklerinde erkek

yalnızca o çatının erkeği olarak kabul edilmektedir. Kadın ile ortak ilişkisi, çocuk geçimi veya evin masraflarını giderme benzeri tek taraflı olmaktadır.

- Yalnızlık / tek başlılık: Eşler yalnız başlarına birbirlerinden bağımsız kendi beklentileriyle ilgilenmektedirler. Söz konusu yalnızlık, ev dışında veya aynı çatı altında olabilmektedir. Bu ilişki türünün veya durumun kronik bir hal alması, eşlerde hiçbir ortak özelliğin kalmamasına neden olabilmektedir.

2.1.16. Evliliğe Hazırlık Dönemi Kültürel Yaklaşım ve Uygulamalar

Literatür incelendiğinde kültürün farklı tanımlamalarıyla karşılaşılmaktadır. İnsanların sosyal bir ortam içerisinde yaşamaları ve toplumsal varlık olmaları, kültürü gerekli hale getirmektedir. Evlilik, toplumun varlığını, sürekliliğini sağlayan ve kültürü diğer kuşaklara aktaran en değerli faktörlerin başında yer almaktadır. Söz konusu evlilik kurumu birbirine denk olan iki kişinin maddi, duygusal ve cinsellik bakımından beraber yaşamalarını belirtmektedir. Evlilik, toplumsal olarak kabul edilen cinsel ilişkinin tespit edilmesiyle alakalı kural ve normlar olarak ifade edilmektedir (Tezcan, 1997: 71). Yapılan bu tanımlamadan anlaşılabacağı üzere, evlilik bir yandan hukuki yasalarla ilişkiliyken diğer yandan ise halkın kültürel değerlerini meydana getiren normlar ile de bağlantılı bir olgudur.

Atabek (2010: 24), toplumun çocuklardan okumalarını, sonrasında iyi bir mesleğe sahip olmalarını, bu duruma bağlı bir şekilde para kazarak güzel bir yaşam sürmelerini, son olarak ise evlenerek bir aileye sahip olmalarını beklediklerini ifade etmektedir. Toplumsal bir beklenti şeklinde nitelendirilen evlilik ve aile kurma olguları, toplumsallaşma sürecini sona erdirmektedir. Burada insanların güzel bir yaşam sürebilmeleri adına evlenerek aile sahibi olmaları temel koşul şeklinde ifade edilmektedir. Ailede kadın ve erkeklere öncesinden toplum tarafından belirlenen bazı vazife ve roller yüklenmektedir.

Evlilik, toplumlarda ilişkilerin düzenlenmesi, kültür aktarımı, soyun sürekliliğinin devam etmesi gibi durumlara hizmette bulunmaktadır. Evlilik aile içi ve ailenin diğer fertleri arasında iletişim ve ilişkinin çoğaltılmasında, ailede yetişen çocuklara kültürel değerlerin aktarılmasında ve toplumsal sistemin sağlanmasında önem taşıyan bir faktör olarak görülmektedir (Barcla, 2014: 14).

Türkiye Cumhuriyeti'nde evlilik kurumu; yaşanan ortamın kültür durumu, görenek ve gelenekleri, hayat standartları, ahlak anlayışları ve evlenme törenleri gibi faktörlerden etkilenmektedir. Bahsedilen törenler özellikleri ve yapıları bakımından şehirden şehre hatta köyden köye farklılıklar göstermektedir. Eski dönemlerden günümüze dek gelen inanışlar ve gelenekler çeşitli tutumlar ile söz konusu törenlerde sürekliliğini korumaktadır.

Türkiye üstünden konuya açıklık getirmek gerekirse, Rumeli, Güney Anadolu, Ege bölgeleri, Doğu Anadolu ve Karadeniz yörelerinde evlilik törenlerinin genellikle birbirlerinden farklı biçimlerde yapıldığı söylenebilmektedir. Tüm toplumlar kendi kültürlerine uygun olarak evlenme türü tercih etmektedirler. Halk kültürüne aykırı ve farklı olarak kabul edilen faktörlerden ise kaçınmaya gayret gösterilmektedir. Burada evlenmeden önce yapılan ön işlemler de birbirleriyle farklılıklar göstermektedir. Birbirlerine benzeyen tek husus ise evlenecek eşlerin törenlerinin yapılmasının ardından farklı bir eve çıkmaları ve belirli şartlar altında yuvalarında yaşamaya devam etmeleridir (Atabek, 2010: 24).

Kültürel açıdan oldukça eski dönemlerden beri gerçekleştirilen geleneklere göre erkek çocuğunu evlendirmeyi arzulayan anneler, çevrelerinden iki kadın daha seçip üç kişilik görücü şeklinde, öncesinden tanıdığı ya da ismi söylenen kızın evine gitmektedirler. Kızın beğenilmesi halinde birkaç güç içerisinde de kız ailesine bildirilmektedir. Aileler arasında herhangi bir sıkıntı olmazsa kız ailesinden istenmektedir. Kız ailesinin de razı olması halinde “*evet*” denilirse o akşam erkek evinde horoz kesilerek pilav yapılmaktadır. Ardından ailenin en yakın olarak kabul ettiği insanlar yemeğe çağırılmaktadır. Bahsedilen gelenek kimi Anadolu ailelerinde, özellikle Harput yörelerinde hala sürmektedir. İki ailede anlaşarak söz kesilmesinin ardından evlilik birlikteliğinin ikinci aşaması olarak kabul edilen nişan töreni gerçekleştirilmektedir. Anadolu’da yer alan bazı köylerde nişanlardan önce erkek kısmının kızın babasına ödediği para tutarı belirlenmektedir. Bahsedilen duruma “*ata yolluğu*” denilmektedir. Anadolu bölgesinin kimi yerlerinde nişanın ardından birinci gün kız evinde tüm misafirlere şerbet ikramında bulunmaktadır. Nikahtan önce kız evinde bir araya gelen taraflar arasından kadınlar kızın eline kına yakmaktadırlar. Bahsedilen kültürel adetlerin yerine getirilme süresi farklılıklar göstermektedir. Kimi bölgelerde nikahtan önce,

kimilerinde nikahın ardından kimilerinde ise gerdekten önce yapılmaktadır (Atabek, 2010: 24).

Düğünlerse halk tarafından belirlenen usullere göre biri erkek ve biri kadın olacak şekilde iki evde de yapılmaktadır. Burada birinci düğünü kadın tarafı, diğer düğünü ise erkek tarafı yapmaktadır. Sadece kadınlar arasında yerine getirilen kına gecesi benzeri törenlere erkekler, yalnızca erkekler arasında gerçekleştirilen törenlereyse kadınlar dahil olamamaktadırlar. Törenlerde düğünün gerçekleştirildiği alana göre o yörenin geleneksel çalpara, tef, tulum, zurna, davul ve kemençe benzeri çalgılar çalınarak zeybek, bar, tamzara, horon ve halay olarak isimlendirilen mahalli oyunlar oynanmaktadır. Gerdek gecesinden bir gün önce ve bir gün sonra gelin gelenekler ve inanışlar ışığında yalnızca kadınlar arasında gerçekleştirilen özel bir tören ile hamama götürülmektedir. Ayrıca evliliğin birinci gününden yedinci gününe dek gelinin anne ve babası tarafından görülmesi mümkün değildir. Geleneğe dönüşen diğer bir durumsa gerdeğin Cuma akşamları gerçekleştirilmesidir. Söz konusu durum ayrıca gelinin ilk baba evi ziyaretinin perşembe gününe denk gelmesini de sağlamaktadır. Gelin, gerdekten çıkarak diğer insanlar ile görüşmeye başladığı zamansa kundakta yer alan tanıdık çocukları arasından en ufak olanı gelinin kucağına konmakta ve hayır duaları edilmektedir. Altunel'in bu konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir: *"Geleneksel düğünlerimizde, hem dini (nikâh, salavat, tek-bir, dua, kına, kılınan namaz vs.) hem milli (toy yemeği, güreş, vs.) hem de İslam öncesi Kam/Şaman kültürüne ait gelenek ve pratiklerin (saçı, eşiğe basmama, kapıya yağ sürme, suya para atma vs.) iç içe geçerek bütünleştiği görülmektedir"* (Altunel, 1996: 86).

Son dönemlerde düğün ve evlilik adetlerinde yaşanan değişikliğin temel unsurları şu şekilde sıralanmaktadır (Şişman, 2018: 322):

- Çalışma hayatı
- Sosyal çevre baskısı
- Medya faktörü
- Ekonomik gelişmeler
- Eğitim seviyesinin yükselmesi.
- Köyden şehre göçle beraber yaşanan şehirleşme ve şehirlileşme.

Söz konusu değişime neden olan faktörlerin bir bölümü teknolojik açıdan yaşanan gelişmeler ile alakalıdır. Teknolojik açıdan yaşanan yenilikler, genç yetişkinlerin birbirlerini sanal ortamda görerek tanışmaları benzeri durumlara yardımcı olmaktadır. Bahsedilen durum ise yanında görücü yöntemiyle yapılan evliliklerin büyük bir kısmının çağımızda genç yetişkinler arasında görülmemesine yol açmıştır. Bazı değişiklikler ise mekânsal olarak bir zorunluluk sonucunda meydana gelmiştir. Zorunluluklar ise düğünlerin genellikle şehirlerde yer alan düğün salonlarında gerçekleştirilmesine yol açarak bir değişime neden olmuştur. Diğer değişikliklerden bir bölümü işlevsellik, bir bölümüyse ekonomiyle alakalıdır. Ekonomik değişiklik düğünde yemek ikramının kaldırılmasına, işlevsellik ise çağımızda hamamların niteliğini yitirmesine, çeyiz için gerçekleştirilen el işlemlerinin fazla tercih edilmemesine yol açmıştır (Altunel, 1996: 86).

20. yüzyılda kültürel ve sosyal içeriğe sahip çoğu geleneğin, hayat standardının, kurumun, yapının ve değerlerin kültürel ve sosyal değişikliklerle beraber kaybolduğu gözlemlenmektedir. Kaybolmayan faktörlerin ise fonksiyon ve yapılarında birtakım değişimlerin meydana geldiği ve yaşadıkları değişimle varlıklarına devam etme gayretinde oldukları görülmektedir. Ayrıca yaşanan söz konusu değişimin yeni hayat standartlarının, geleneklerin, kurumların ve değerlerin ortaya çıkıp çıkmamasına, yerleşerek kökleşmesine yol açtığı da gözlemlenmektedir (Er, 1997: 191-202).

2.2. Genç Yetişkinlik Dönemi ve Evlilik

2.2.1. Gençlik ve Gençlik Dönemi

İnsanlar hayatları boyunca birbirinden farklı gelişim süreçlerinden geçmektedirler. Söz konusu gelişim süreçlerinde birbirlerine benzemeyen fizyolojik ve psikolojik birtakım nitelikler göstermektedirler. Bahsedilen dönemler genellikle; çocukluk çağı, ergenlik ya da gençlik çağı ve yaşlılık çağı olacak şekilde ayrılabilir. İnsan söz konusu olduğu zaman bahsedilen gelişim aşamalarının başlangıç ve bitişi adına net bir sınırlama gerçekleştirmek oldukça zordur (Koç, 2004: 231-238). Görgün (2014: 79-89) gelişim aşamaları arasında yer alan gençlik çağını; çoğunlukla yaş unsuruyla bağdaştırılarak tanımlanmaya çalışıldığını, bahsedilen çağın ayrıca kişinin psikolojik ve

fizyolojik değişikliğini de kapsayan, kişiyi sosyal olgunluğa hazırlayan, milletler arasında farklılık gösteren ve farklı yaklaşımlar ile ele alınan bir dönem olduğunu ifade etmektedir.

Gençlik döneminin başlangıcına ilişkin değerli kaynaklar arasında kültür ve sosyal sınıf farkının yer aldığı belirtilmektedir. Örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) benzeri gelişmiş devletlerde gençlik çağının belirleyicisi şeklinde; bir işe başlayıp ekonomik bağımsızlığa ulaşma ve kendi yaşamının sorumluluğunu üstlenme önemli kabul edilirken; gelişimine devam eden devletlerde “evlenmek” gençliğe geçiş adına bir ölçüt şeklinde kabul görölmektedir (Baş, 2017: 255-288).

Genç yetişkinleri eğitmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan kurumlar kendi yaklaşımları kapsamında genç yetişkinleri farklı yaş gruplarında ele almakta ve bahsedilen yaş grupları sosyolojik, psikolojik ve kronolojik tanımlarla kendisine yer bulmaktadır. Burada söz edilen kronolojik olarak kabul edilen tanımlar; gençlik dönemini yaş kategorisi şeklinde kabul etmekte ve genç yetişkinleri istatistiksel bir değer şeklinde görmektedirler. Kronolojik tanımlara göre Birleşmiş Milletler (BM) gençlik çağını; 15 ile 25 aralığı kapsamında ele alırken; UNFPA, Dünya Sağlık Örgütü ve Unicef 15 ile 24; UNESCO 15-24 aralığını gençlik çağı olarak değerlendirmektedir. Yapılan tanımlamalara göre genç olma süresinin devletler arasında farklılıklar gösterdiği söylenebilmektedir (Baş, 2017: 255-288).

Gençlik olgusu, 28541 sayılı 27.01.2013 tarihinde yayınlanan Resmi Gazete içinde “*gençlik, biyolojik olmaktan ziyade sosyolojik anlamda ele alınması gereken bir kavramdır. Gençliğin tanımı; içinde bulunulan zamana, toplumların sosyo-ekonomik gelişmelerine, kültür ve geleneklerine göre yapılır. Dolayısıyla, öznellik içeren gençlik tanımlamaları için evrensel kabul görmüş tek bir yaş aralığından söz edilememektedir. Türkiye’nin şartları göz önüne alındığında gençlik politikalarının hedef grubu 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler olduğu kabul görmektedir*” şeklinde ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2013: 1).

Psikolojik tanımlarda gençlik kavramı; kişinin duygu halinde meydana gelen değişikliklere göndermede bulunarak yetişkinlik çağından önceki dönem şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyolojik tanımlarda ise gençlik; sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının faktörü şeklinde kabul edilirken, genç yetişkinlerin söz konusu yapılar içinde yer aldığı konumu ele almaktadır (Baş, 2017: 255-288).

Görgün (2014: 79-89)’e göre gençlik çağı; insanların duygusal ve biyolojik süreçlerinde meydana gelen farklılıklarla başlayan hem psiko-sosyal hem de cinsel olgunluğa doğru gelişimiyle süren, sosyal olarak üretkenlik ve bağımsızlığın sahip olduğu ve belirlenmeyen bir vakitte sonlanan, ayrıca hem kronolojik hem de kültürel olarak kabul edilen bir dönem şeklinde ifade edilmektedir.

Benzer olarak Gökler (2014: 79-89) gençlik çağını; insanların kimlik yapılanmalarının meydana geldiği bir dönem şeklinde ifade etmiş ve meydana gelen kişisel kimliğin, yaşanan toplum içerisindeki normlardan ciddi oranda etkilendiğini vurgulamıştır. O’Higgins (1997: 1-2) ise gençlik olgusuna yönelik evrensel bir tanımlama gerçekleştirilememesinin sebeplerinin devletlerin sahip oldukları kültürel, siyasal ve kurumsal farklar olduğunu belirtmiştir.

Gençlik tarihiyle alakalı gerçekleştirilen araştırmalar; geleneksel milletlerde geçiş dönemi şeklinde adlandırılan gençlik çağının günümüzdeki gibi geniş zamana yayılmadığını gözler önüne sunmaktadır. Bahsedilen araştırmalardan hareket ederek, gençlik çağının belirli bir kategori şeklinde ele alınmasının modern çağa geçişle beraber; ilk defa 19. yüzyılda kullanıldığı ve modern toplumun meydana gelmesine denk geldiği söylenebilmektedir. Ayrıca gençlik yalnızca belirli bir çağın ya da halkın hayatında; belirli bir çağda belirmiş bir olgu değil, tarihin tüm dönemlerini içeren, gelecek dönemde de varlığını sürdürecektir bir kategori şeklinde kabul edilmektedir. Söz konusu niteliği ile gençlik, toplum adına tarihi ve sosyal bir anlama sahiptir (Baş, 2017: 255-288).

2.2.2. Genç Yetişkinlik Döneminin Özellikleri

Gelişim psikolojisi, insanların fiziki ve biyolojik boyutlarını değerlendirerek belirli dönemler çerçevesinde ele alan bir alan olarak ifade edilmektedir. Bahsedilen belirli dönemlerden bazıları; “*doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık*” şeklinde literatüre dahil edilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda bahsedilen altı dönemin haricinde “*beliren yetişkinlik*” olgusu, gelişim psikolojisinin kapsamına dahil edilmiştir (Doğan ve Cebioğlu, 2011: 12-16).

Genç yetişkinlik çağı, ergenlik çağının bitmesi, yetişkinlik çağının başlangıcı şeklinde tanımlanmaktadır. Arnett, beliren yetişkinlik çağını, ergenlik çağından çıkış ve yetişkinlik dönemine başlangıç olarak kabul edilen 18-25 yaş aralığında yer alan gençleri

beliren yetişkinlik dönemi çerçevesinde ele alarak farklı bir dönem şeklinde nitelendirmiştir. Tanımlanan söz konusu gelişimsel çağın 18 ile 25 yaş aralığında yer alan gençlerde hem dezavantajı hem de avantajlarının olduğu bildirilmiştir (Doğan ve Cebioğlu, 2011: 12-16). Arnett söz konusu çağı yetişkinlik çağına geçiş aşamasında yer alan gençlerin rolleri üzerinde meydana gelen farklılıkları ele alarak değerlendirmiştir. Söz konusu değişimler ışığında ergenlik çağından çıkarak yetişkinlik çağına geçmeyen kişilerde beliren yetişkinlik çağına bir köprü vazifesi gördüğünü belirtmiştir (Eryılmaz ve Ercan, 2011: 362-370). Bahsedilen dönemde yaşanan değişimlere göre; kendine ait evde yaşama, ebeveyn olma ve evlilik benzeri belirleyiciler, erken yaşlardan gelecek dönemlere ilerlemiştir.

Beliren yetişkinlik çağını diğer çağlardan farklı kılan ve bir gelişim çağı şeklinde nitelendirilen 5 ana özelliği mevcuttur. Bahsedilen özellikler şu şekildedir (Doğan ve Cebioğlu, 2011: 12-16):

1. Sonsuz olanaklara sahip olma düşüncesi
2. Arada kalmışlık
3. Kendine odaklanma
4. İstikrarsızlık
5. Kimlik arayışı

2.2.2.1. Kimlik Arayışı

Beliren yetişkinlik çağına kimlik arayışındaki genç yetişkinler, hayatlarındaki hedef ve amaçlarına ilişkin sorularına ve kim olduklarına yanıtlar aramaktadırlar. Dünya görüşlerinde, kariyer planlamalarında ve ikili ilişkilerinde nasıl bir insan olduklarının farkına varmaya çalışılan bir dönem şeklinde belirtilmektedir. Öncelikle duygusal açıdan meydana gelen ikili ilişkilerde ve iş arayışında insanlar beliren yetişkinlik döneminde kimlik değişikliklerine maruz kalmaktadırlar. Kimlik arayışında sorunlarla karşı karşıya gelen kişiler, kimlik kazanımını sona erdirmiş ve söz konusu süreci başarıyla bir şekilde atlatıp kimliğini meydana getiren kişilere nazaran psikososyal açıdan dezavantajlı duruma düşmektedirler (Atak ve Çok, 2010: 41-42).

2.2.2.2. İstikrarsızlık

Bu dönemdeki gençlerin diğer dönemlerdeki insanlara nazaran ikili ilişkilerde daha duygusal oldukları ve eğitimde değişiklikler yaşadıkları gözlemlenmektedir. Gelişimsel çağ itibari ile kendilerini keşfedebilmek adına çabalayan gençler, beliren yetişkinlik döneminde duygu durumları ve davranışlarında farklılıklarla karşılaşmaları normal olarak karşılanmaktadır. Dönem gereğince hayatın çoğu alanında tecrübe ve keşifler içinde olan beliren yetişkinlerin değişiklik gösteren tutum ve davranışları olağan kabul edilmektedir (Doğan ve Cebioğlu, 2011: 12-16).

2.2.2.3. Kendine Odaklanma

Beliren yetişkinlik çağı, insanların kendilerine odaklanabildikleri tek aşama olarak kabul edilmektedir. Kişi, ergenlik çağının getirdiği ebeveynlerine bağlanma zorunluluğundan beliren yetişkinlik döneminde çıkmaktadır. Bu kapsamda aileye bağlılıktan koparken, aynı zamanda aile kurma sorumluluğu daha gelişmediği için bu aşamada kendisine odaklanma sürecine geçiş yapmaktadır. Bahsedilen faktörler ışığında kişi, şahsi hedef, istek ve amaçlarına odak vererek hayatını kendi istediği kriterler ışığında yönlendirmektedir. Ayrıca kişi, hayatın tüm alanlarında özgür iradesinden yararlanarak gereksinimleri ve isteklerini şekillendirmektedir (Atak ve Çok, 2010: 41-42).

2.2.2.4. Arada Kalmışlık

Beliren yetişkinlik çağına olan kişiler, ergenlik çağından yetişkinlik çağına uzanan bir süreçte olduklarından kendilerini tanımlama konusunda problemlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bahsedilen süreçte temel konu, yetişkinliğin ölçütlerinin ne olduğudur. Beliren yetişkinlik dönemindeki kişilerde yetişkinlik ölçütleri ise; bağımsız kararlar alma ve gerçekleştirdiği davranışların sorumluluğunu üstlenme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Beliren yetişkin bireyler genellikle bahsedilen ölçütleri savunup bu ölçütlerin erişkinliğe ulaşmakla eş değer olduğunu düşünmektedirler. Bu kapsamda bu dönemde bulunan kişilerin tam yetişkin olduklarını hissetmeleri adına ekonomik, duygusal ve bilişsel açıdan bağımsızlık kazanmaları gerektiği söylenebilmektedir (Doğan ve Cebioğlu, 2011: 12-16).

2.2.2.5. Sonsuz Olanaklara Sahip Olma Düşüncesi

Beliren yetişkinlik çağı; hayatın, iş yaşamının, eğitimin ve ikili ilişkilerin ve daha birçok alanda keşfin yaşandığı bir dönem şeklinde ifade edilmektedir. Bu dönemdeki kişiler, beklenti ve amaçlarını yerine getirebilmek adına birçok imkanla karşı karşıya kalmaktadırlar. Beliren yetişkinlik döneminde beklentileri fazla olan kişilerin, hayatın tüm aşamalarındaki alternatifleri tercih etme hususunda bağımsız oldukları belirtilmektedir. Beklentileri kapsamında eş ve iş tercihleri hususunda kendilerine uygun olarak kabul edilen tercihleri gerçekleştirme konusunda bağımsız oldukları da ifade edilmektedir (Atak ve Çok, 2010: 41-42).

2.2.3. Genç Yetişkinlik Döneminde Evlilik Algısı ve Tutumları

Eski çağlarda evliliğe ilişkin bilgi ve tecrübeler nesilden nesle aktarılıp gelenekselliğini devam ettirirken, sağlıklı bir evlilik adına bilgi ve tecrübeler yeterli kabul edilmekteydi. Ancak hızlı bir şekilde gelişen ve değişen iletişim, eğitim ve teknoloji alanlarının tesiriyle tüm alanlardaki gibi evlilik alanında da değişiklikler meydana gelmiştir. Söz konusu değişikliğin etkisi ile beraber evliliğe ilişkin beklenti, tutum ve algılarda da farklılıklar yaşanmıştır (Yıldırım, 2007: 15-30). Geçmiş çağlarda evlilik süreçlerinde genellikle görücü usulüyle tanıştırma ve onaylamalar gerçekleştirilirken, günümüzde söz konusu dinamiklerin kırılıp insanların kendilerine ait evlilik algıları, tutumları ve beklentileri ışığında eş tercihi yaptıkları gözlemlenmektedir. Geçmiş çağlardaki evlilik süreçlerinde insanların istek ve tercihleri yok sayılmaktaydı. Çağımızda ise söz konusu dinamiklerin genel manada kişi bazlı olduğu ve kişinin evlilik benzeri hayatının en önemli kararları arasında yer alan bu tercihi kendi istek ve seçimleri ışığında şekillendirip yaptığı söylenebilmektedir.

Farklılaşan değerler, iletişim ve eğitim imkanları, sosyokültürel yapıların etkisi ile beraber genç yetişkinlik çağında gençlerin evliliğe yönelik tutumları da değişmektedir. Evlilik kurumunda farklılaşan söz konusu dinamiklerin genç yetişkinlerin sağlıklı bir evlilik gerçekleştirebilmeleri adına ne kadar önemli olduğuna yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Gençlerin evliliğe ilişkin algılarını, içerisinde yaşadıkları ailelerin etkilediği belirtilmektedir. Gençlerin ebeveyn tutumları ve ebeveynlerinin evlilik yaşantıları,

kişinin evliliğe ilişkin algılarında fazlasıyla önemli bir rol oynamaktadır. Kişinin eş tercihi kriterlerinde ebeveyninin sağlıklı veya sağlıklı evlilik ilişkisinin etkili bir unsur olduğu bildirilmektedir (Bener ve Günay, 2013: 3).

Bener ve Günay (2013: 2-3) gençlerin evliliğe ilişkin tutumlarını ele almak amacıyla yaptığı bir araştırmada, evliliğe ilişkin algıların cinsiyet unsuruna göre farklılaştığını tespit etmişlerdir. Cinsiyete göre kadınların erkeklere nazaran daha geleneksel görüşe sahip oldukları neticesine ulaşılmıştır. Bahsedilen durumunsa gençlerin evlilik kurumuna ilişkin algılarının toplumsal cinsiyet görüşü açısından etkili olduğu ifade edilmektedir. Baş ve Cengiz (2018: 5-27) ise gençler ile evlilik algısına yönelik yaptıkları bir çalışmada, gençlerin evlilik kurumunu; mutlu bir beraberlik, yeni bir yaşamı paylaşmak, yuva kurmak olarak tanımladıklarını belirlemişlerdir. Bunun haricinde söz konusu tanımların haricinde evlilik birlikteliğinin gençlerde çocuk sahibi olma fikrini çağrıştırdığı tespit edilmiştir. Evliliğe yönelik algı cinsiyet unsuru açısından ele alındığı zaman ise evlilik birlikteliğinin erkeklerde huzur, düzen ve sorumluluğu temsil ettiği görülürken, kadınlarda yaşamı paylaşma ve hayatın tüm alanlarında birine destek olma benzeri anlamlara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Pınar (2008: 49-61) gençlerle gerçekleştirdiği bir çalışmada, evliliğe ilişkin algının genç yetişkinler açısından yaşamı paylaşma ve sorumluluk üstlenme olarak tanımlandığı tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil olan gençlerin büyük bir kısmının evleneceği bireyde eğitimli olması ve iyi huylu olması açısından beklentilere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bunun haricinde genç yetişkinlerin eş tercihinde kendi kararlarını vermelerinin ardından ailelerinin rızalarını almaları, gençlerin evlilik algıları açısından ele alınmıştır (Pınar, 2008: 49-61).

Literatürde genel olarak gençlik çağında genç yetişkinlerin evlilik kurumuna yönelik algılarını oluşturan etmenler şu şekildedir (Akbaş vd., 2019: 93-100):

- Hayatın keder ve sevincini paylaşma isteği
- Çocuk sahibi olma isteği
- Sağlıklı bir cinsel hayat isteği
- Huzurlu ve mutlu bir hayat içinde yaşama isteği
- Evlilik toplum içerisinde kabul edilir olması

Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda ise gençlik çağında evlilik algılarına etki eden unsurlar şu şekilde belirlenmiştir (Güllü, 2018: 42-57):

- Anne ve babalarının davranış ve tutumları
- Anne ve babalarının evlenme şekilleri ve medeni halleri
- Ailevi nitelikler
- Aile hayatlarına yönelik algılar
- Ekonomik durumlar
- Cinsiyet
- Evlilik dışı beraber yaşama ilişkin algıları
- Evlilikteki problemlere ilişkin algıları
- Evliliğe atfedilen değer ve anlamlar
- Anne ve babalarının evlilik hayatlarında mutlu olup olmamaları

2.2.4. Genç Yetişkinlikte Evliliğe Hazırlanma

Gençlik çağında evlilik kurumuna hazırlık sürecini belirleyen etmenler, kişinin evlilikten beklentileri ve eş tercihidir. Bahsedilen hazırlık süreci içerisinde önem arz eden unursa kişinin evlilik ve eş tercihi beklentilerinin giderilip giderilmediğiyle alakalıdır. Evliliğe yönelik süreçte eş tercihi hususunda bireyler arasında değişiklik gösterebilen birçok ölçüt bulunmaktadır. Değişkenlik gösterebilen ölçütlerin ise evlilik kararına varan kişinin, evlilik kararına vardığı eşinde, kendi kişiliğiyle ve evlilik beklentileriyle uyuşan tercihleri karşımıza çıkmaktadır. Bazı insanlar karşı cinsin fiziksel görüntüsünü kıstas olarak belirlerken, bazıları ise inanç ve eğitim faktörlerini dikkate almaktadırlar. Bahsedilen durumun ise gençlerin evliliğe yönelik algıları, beklentileri ve eş tercih ölçütleriyle alakalı olduğu belirtilmektedir (İşmen, 2006: 107-123).

Eş tercihi kararı, kişinin hayatında aldığı önemli kararların başında yer almaktadır. Evlilik birlikteliğine hazırlık süreci içerisinde eş tercihi kararında insanın kişilik nitelikleri ve beklentileri doğrultusunda bir karara varması, evliliğin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde büyük bir rol üstlenmektedir. Bahsedilen süreç içerisinde eş tercihi ölçütlerinde rol oynayan belirleyiciler şu şekilde sıralanabilmektedir (Kasapkara ve Kasapkara, 2014: 794):

- Siyasi ve dini görüşler
- Sosyoekonomik özellikler
- Meslek
- Eğitim
- Karakteristik ve fiziksel nitelikler

Aranan kriterler ve yapılan tercihlerle kişi, yaşamına kiminle devam edeceğine ve kiminle beraber çocuk sahibi olarak anne ve baba olmak istediğine yönelik bir karara varmaktadır (Yıldırım, 2019: 16-17).

Özüdoğru (2016: 29)'ya göre evlilik birlikteliğine hazırlık süreci içerisinde yapılan tercihler kişinin hayatında önem arz eden bir dönüm noktası yaratmaktadır. Değişiklik gösteren seçimler ve değerlerle eş tercihi ve evlilik tutumlarında da karşılaşmak mümkündür. Evlilik birlikteliğine hazırlık sürecine dahil olan gençlerin, içinde yer aldıkları birlikteliğe yükledikleri anlamları, beklentileri ile beraber değerlendirilerek bir karara varmaları sağlıklı evlilik adına fazlasıyla önemlidir.

Eş tercihinde bireyler arasında farklılıklar gösteren, geniş yelpazeli ölçütler, milletlerde kültürel farklılıklardan kaynaklı değişiklikler gösterebilmektedir. Bu konuya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar, eş tercihinin etki eden pek çok faktör olduğunu gözler önüne sunmuştur (Yıldırım, 2019: 16-17).

Evlilik sürecine dahil olan eşlerin aile yapılarının birbiriyle uyumluluğu ve iki aile tarafından evliliğe ilişkin kararın uygun kabul edilmesi de eşler adına fazlasıyla önem arz etmektedir. Evliliğin yalnızca eşlerin hayatlarını birleştirerek paylaşırması şeklinde düşünülmesi doğru değildir. Evliliğe eşlerin aileleri de dahil olmaktadır. Bu bağlamda aile yapılarının eşler adına uyumluluğu hususundaki farklılıklar hem eşler hem de aileleri arasında baskı yaratabilmektedir (Köroğlu, 2013: 34). Söz konusu problemin ise evlilikte kültürel problemlere neden olabileceği düşünülmektedir. İnsanların içerisinde yer aldıkları kültürel yapı, hayatlarında yapacakları tercihlerde etkili olmaktadır. Bahsedilen durum kültür unsurunun da evlilik birlikteliğine hazırlık sürecinde yapılan eş tercihi kararına etkide bulunduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2019: 16-17).

Literatürde gençlik çağında yer alan üniversiteli öğrencilerle gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda gençlerin eş tercihi ölçütleri ve beklentilerinde; kişinin evliliği yapacağı insanın fiziki nitelikleri, kişilik nitelikleri, yaşı, sosyoekonomik durumu, siyasi

düşüncesi, inancı, dini, eğitimi, evlilik kararında olan eşlerin aile kararlarının uyumluluğu, evleneceği insanın aile yapısı ve kültürel benzerlik fazlasıyla büyük bir rol üstlenmektedir (Akbaş vd., 2019: 93-100).

Bu bilgiler doğrultusunda genç yetişkinlik çağında evlilik birlikteliğine hazırlıkta evliliğe adım atmak isteyen eşlere, sağlıklı bir evlilik sürebilmenin temel dinamiklerine ilişkin sunulan profesyonel danışmanlık ve eğitimler, evliliği zedeleyen faktörlerin önüne geçme konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Bu konuya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalara bakıldığında zaman, evlilik öncesi danışmanlık hizmeti gören eşlerin, evliliklerinin fonksiyonelliği ve işlevselliğini olumlu olarak etkilediği, çiftler arası yaşanan çatışma ve iletişim problemlerini azalttığı görülmektedir. Bu kapsamda evlilik öncesi danışmanlık hizmetinin eğitici, geliştirici ve önleyici olduğu söylenebilmektedir (Yıldırım, 2019: 16-17).

Evlilik birlikteliğine hazırlık süreci içerisinde, gençlerin danışmanlık almayı hedefledikleri konular, evlilik öncesi hazırlık programlarıyla örtüşmektedir. Evlilik öncesi programların temel amaçları ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Haskan, 2014: 279-299):

- Eşlerin cinsellik benzeri hassas sorun alanlarını birbirleri ile konuşmalarına imkan sunma
- Eşlerin çatışma çözme yeteneklerine sahip olmalarına yardımcı olma
- Eşlerin karşılıklı iletişim yeteneklerini artırma
- Eşleri evlilik hayatı konusunda bilinçlendirme

2.2.5. Gençlik Döneminde Evlilik İnançları

Günümüzde çoğunlukla kimliğin sosyal, tarihi ve kültürel bir yapıya sahip olduğu konusuna yönelik sosyal bilimlerde düşünce birlikteliğinden bahsedilebilmektedir. Kimlik yaratma sürecinde bireyler, içerisinde yaşadıkları toplumun tarihi geçmişinden, kültüründen ve diğer bireylerle kurdukları etkileşimlerden etkilenmektedirler. Geleneksel toplumlarda benliğin yapısını geçiş törenleri ciddi oranda etkilemektedir. Ergenler, topluma dahil olmayla karşı çıkma, uymayla değiştirme arasında git gel yaşamaktadırlar. Böylelikle yetişkinlerdeki gibi ergenler de kimlik sahibi olabilmek adına farklı engellerden meydana gelen bir sosyal bulmacayı başarılı bir şekilde çözüme

kavuşturmaya çalışmaktadırlar. Ergenler, halihazırdaki durumu değiştirmeye ilişkin projeler yaratarak inşa etmeye çalıştıkları bireysel değerlerin yapısı ve kişisel bir kimliği oluşturabilmek adına itici kuvvet oluşturmaktadırlar. Kimliğe sahip olunması, olayları ölçerek değerlendiren bir düzenek şeklinde ilerlemektedir. Bahsedilen durum kişinin beklenti ve tutumlarının tespit edilmesinde önem arz eden bir rol üstlenmektedir (Bilgin 2007: 92).

Eğitim kuruluşları arasında yer alan üniversiteler, genç yetişkinlerin mesleğe hazırlanmaları ve değerlerin aktarılmasının son aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple insanların ergenlik çağından yetişkinliğe geçtikleri bir dönem olarak kabul edilen üniversite, toplumsallaşma ve eğitim kuruluşu şeklinde nitelendirilmektedir. Bunun nedeni kimlik ve kişilik oluşumunun, geleceğe ilişkin ümitler ve aileden bağımsızlaşma gayretlerinin yoğun bir şekilde üniversite çağına meydana gelmesidir. Gençlik çağına ilişkin gerçekleştirilen sınıflandırmalarda, üniversiteli gençlerin farklı bir kategori altında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bahsedilen dönem içerisinde değerlerin, tutumların ve sosyal inanışların gelişiminin karmaşıklık seviyesi de yükselmektedir. İnsanlar gençlik çağına ekonomik, politik, çevresel ve sosyal konulara ilişkin bağımsız ve olgun düşünme biçimlerine erişmektedir. Geleceğin yetişkinleri olan gençlerin meydana gelen yenilik ve değişikliklere açık olmaları, daha sonra gelecek nesillere kültürlerini aktarmaları açısından fazlasıyla önem arz etmektedir. Söz konusu durum da genç yetişkinlerin geçmişe ve geleceğe ilişkin değerler arasında kaybolmalarına, geleceğe ilişkin endişeler duymalarına yol açmaktadır (Ersöz, 2016: 30).

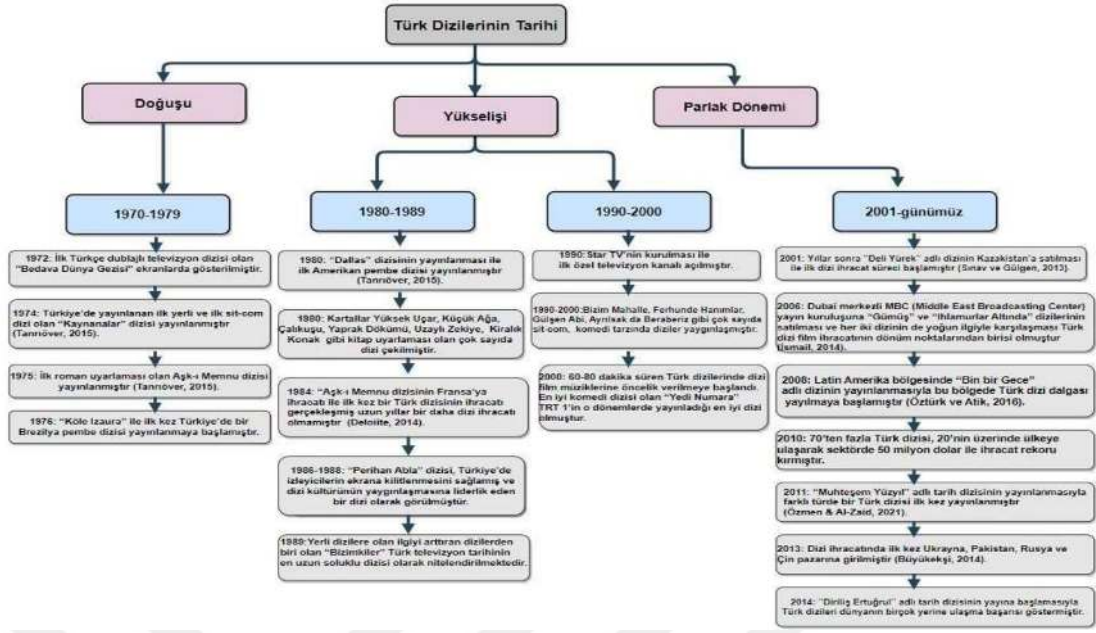
Kasatura (2014: 18)'ya göre genç yetişkinler, hayatta ulaşmayı istedikleri şeylere ve evlilikten beklentilerine ulaşabilmek adına konu ile alakalı gerçekçi amaç ve hedefler belirlemektedirler. Bireyselliğe ve bağımsızlığa ulaşamamak, gençleri bütün girişimlerden alıkoymaktadır. Batılı devletlerde bağımsızlığına sahip olan çoğu genç, evden ayrılıp tek başlarına yaşamayı tercih etmektedir. Bu durumun sebebi, aileye bağımlılık yerine “*aileye bağlılığı*” yaşamayı istemelerinden kaynaklanmaktadır. Fakat hem psikolojik hem sosyal hem de ekonomik açıdan bu tarz bir ayrılış, hazır olmayı gerekli kılmaktadır. Türkiye’de ise genel olarak genç yetişkinlerin ayrılmaları “*evlenerek gitme*” olarak nitelendirilmektedir. Fakat bağımsızlığa ve bireyselliğe sahip olamayan kişilerin hazırlıksız bir şekilde evlilik kurumuna yönelmeleri, mutluluğun tam tersine zaman içerisinde evlilikte çatışmalara neden olmaktadır. Bununla birlikte boşanma ile

sonlanan evliliklere yol açtığı da gözlemlenmektedir. Gençlerin evlilikten önce başarmaları gerekli olan temel vazifeleri bu nedenle “*bağımsız düşünebilen bir kişi*” olmalarıdır. Daha sonrasında ise söz konusu bağımsızlığı, kendilerine uygun şekilde bulacakları eşleri ile birlikte, evlilik kurumundaki rollerini, birbirlerinden beklentilerini rahat bir şekilde konuşabildikleri bir ilişki kurarak gerçekleştirebilmektedirler. Bunun haricinde Çoraklı (2008: 81)’ya göre evlenmiş eşler bekarlıktan kurtulduklarının ve evli olduklarının bilincine vararak bu durumu fikir ve hislerine kabullendirmeleri gerekmektedir. Bunun nedeni insanların bekarken üstlendikleri rollerle evliliğin ardından üstlenecekleri roller arasında birçok farklılık olmasıdır. Söz konusu farklılıkların bilincinde olunması, evlilik sürecinin sağlıklı bir şekilde devam etmesinde fazlasıyla önemlidir.

2.3. Türk Televizyon Dizileri ve Etkileri

2.3.1. Türk Dizi Sektörünün Gelişimi

Türkiye ve dünya genelinde büyük katma değer oluşturan dizi-film sektörünün sahip olduğu dinamik yapı ve çeşitli sektörler ile bütünleşik iş yapabilme potansiyeli, sektörün stratejik açıdan önemine vurgu yapmaktadır. Nelson ve Winter (1982: 103)’ın belirttiği üzere, dizi – film sektörü evrimsel bir süreç ve kültürel bir paradigmanın parçası olarak kabul edilmektedir. Televizyonda yer alan diziler de seyirciler arasında etkisi oldukça fazla olan kültürün ürünleri arasında yer almaktadır. Türk dizileri de seyircileri etkisine alan gerek küresel gerekse iç pazarda önemli başarılarla imza atan kültürel sektörler arasında yer almaya başlamıştır. Türk dizi tarihinin tarihsel gelişimine bakıldığında zaman üç aşamadan meydana geldiği görülmektedir. Bunlar Türk dizi tarihinin doğulu, yükselişi ve parlak dönemidir. Şekil 1’de Türk dizi sektörünün gelişim sürecine şematik olarak yer verilmiştir.

Şekil 1. Türk Dizi Sektörünün Gelişim Süreci

Kaynak: Doğanay, M. ve Aktaş, M. K. (2021). Türkiye’de televizyon dizisi sektörü. *Öneri Dergisi*, 16(56), 852-878.

Dizi yapımcılığının sektöre dönüştüğü Türkiye’de televizyon yayınları 1968’de başlamıştır. 1970’lerde ise Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)’nin yurt dışından dizi satın almasıyla televizyon dizileri insanların yaşamına dahil olmuştur (Tanrıöver, 2015: 1). Seyircilerin yabancı dizilere yönelik meraklarına kayıtsız kalmamış olan TRT’nin 1974’te yayımladığı “*Kaynanalar*” isimli dizi, ilk sit-com niteliğine sahip yerli dizi olmuştur. 1980’lerde renkli televizyon yayınına geçiş yapılması ve dizilere yönelik ilginin çoğalmasının kanal sayısına talebi yükseltmesi neticesinde kurulmuş özel televizyon kanalları ile beraber birçok dizi yayınlanmıştır. 2013’ün sonlarına doğru Türkiye yirmi iki yayın yapan çok boyutlu bir görüntü sunmaya başlamıştır (Doğanay ve Aktaş, 2021: 852-878).

2000’lerde ülke ekonomisinde meydana gelen büyüme, reklam sektörünün gelişimine yardımcı olmuş, reklamcılığın gelişimiyle dizi ilerleyişine katkıda bulunmuştur. Dizi sektöründe meydana gelen gelişmeler, yapım firmalarının sayısının çoğalmasına, birçok senaryo yazarı, becerikli oyuncu, tecrübeli yönetmen ve yeni çekim metotlarıyla daha kaliteli yapımların doğmasına yol açmıştır. 2000’lerde yapım kalitesi, duygu yoğunluğu, özgün hikayeleri ve daha birçok niteliğe sahip olan dizi ihracatıyla

Türkiye'nin dönüşüm süreci başlamıştır. Söz konusu dönüşüm sürecinde, değerli bir konuma sahip olan dijital platformlar sayesinde Türk dizilerinin bilinirliği yükselmiştir (Doğanay ve Aktaş, 2021: 852-878).

2.3.2. Türk Dizileri

Televizyon ve sinema sektöründe Türk yapımlarının büyük bir kısmı, tamamen yerel faktörlerden meydana gelmektedir ve bazı durumlarda ise yerel faktörlerin yapımlarını dışlamaya çalıştığından yabancı yapımların dışına çıkamamıştır. Fakat 1974 yılında TRT'nin yayınladığı “*Kaynanalar*” isimli dizi, uluslararası camiada iki yaklaşımda da başarılı olamamıştır. 1989 yılında yayınlanan özel televizyon kanalı sayılarının çoğalmasıyla beraber Türk dizilerinin üretimi yükselişe geçmiştir. Özel kanallar tarafınca yayınlanan diziler nedeniyle diziler özel sektöre yönelmiştir. Bahsedilen dizilerden bazıları şu şekildedir (Oktay, 2011: 54):

- Kurtlar Vadisi
- Ezel
- Galip Derviş
- Deniz Yıldızı
- Kavak Yelleri
- Karadayı
- Geniş Aile
- Ekmek Teknesi
- Canım Ailem
- Avrupa Yakası
- İkinci Bahar

Türk dizileri, 20. yüzyılın başlarında yabancı ve yerli seyircilerin beğenilerini toplamış ve böylelikle yabancı kanallar Türk dizilerini satın almaya başlamıştır. Türk dizileri, seyirci açısından dünya genelindeki tüm insanların yaşayabilecekleri gerçeğe yakın olaylar ile karakterize edilmektedir. Ayrıca dizilerde yaşanan olaylar, dünya genelinde yer alan insanların büyük bir kısmının karşı karşıya kalabileceği ve bütün kültürleri karşılayabileceği bireyler arasındaki tutumları yansıtmaktadır. Televizyon dizileri, zengin olay örgütleri ile birbirinden farklı karakterlerin bulunduğu, beklenmeyen

gelişmeler ile alakalı genellikle kendisinde tutan yapımlar olarak ifade edilmektedir (Dmohowski 2012: 71). Dizilerde yer alan karakterler, senaryoyu oluşturan yazarın insan psikolojisine ilişkin farkındalığına ve kişiler arası ilişkilerin detaylarına bağlı olmaktadır. Türkiye’de ilgi ile takip edilen ve yurt dışarısında birçok seyircisi olan Türk dizileri, genellikle dünya genelindeki neredeyse tüm ailelerin karşı karşıya kalabilecekleri iç problemler ve ikili ilişkilerde meydana gelen problemler çerçevesinde dönmektedir. Türk kültüründen izler barındırmasına rağmen çoğu kişinin ilgisini çekmek adına tüm kültürlerde mevcut ritüelleri, davranışları ve yerleri kapsayan hikayeler yaratılmıştır (Çam, 2009: 130).

Kırsal hayatı ve geleneksel değerleri aktaran Türk dizileri, küresel ve dünyaya açık bir yaklaşıma sahip oldukları varsayılarak, sonrasında kentlerde yaşamaya ve Batılı geleneklere daha yakın hale gelen modern gelenekleri özümsemeye odaklanmıştır. Türk dizileri modern kadının yaşamını da yansıtarak hayat stillerini etkilemeye başlamıştır. Türk dizileri sayesinde pratik yaşama tutunabilen, küçük dükkanlar ve marketler yerine büyük alışveriş merkezlerinden ihtiyaçlarını gideren kadınların sayıları çoğalmıştır (Oktay, 2011: 55).

Türk dizileri, kimi ailelerin karşılaştıkları aile içi problemler, yeni nesil ve gençlerin örnek alınması, kadınların ötekileştirilerek ezilmeleri gibi öykülerin aktarılmasında belli bir yaklaşıma dayandırılmaktadır (Çam, 2009: 130). Televizyon dizilerinin türleri, dizilerde bulunan tüm karakterlerin mesleklerine göre anlatılmaları ile tespit edilmektedir. Televizyon dizilerinin türlerinin değişerek gelişmesi temel olarak iki sebebe dayandırılmaktadır. Bu sebeplerden ilki, dünya genelinde yaşanan teknolojik gelişim, diğeryse televizyon kanalları arasında bulunan kıyasıya rekabet olarak ifade edilmektedir. Televizyon programları, gelişerek değişen teknolojiye güvenip en çok seyirciyi çekebilmek adına yeni araştırma süreçlerine dahil olmuştur. Tüm bunların sonucunda televizyon kanalları tüm insanların ilgilerine uygun programlar üretme gereksinimi hissetmişlerdir (Oktay, 2011: 55).

Televizyon kanalları arasında meydana gelen rekabet ve hem kamuoyunu hem de reklam vereni memnun edebilmek adına gerçekleştirilen faaliyetler, çeşitli türlere sahip programların oluşturulmasına yol açmıştır. Bu sebeple farklı ve yeni bir şeyler ortaya koymak, televizyon kanallarının üzerinde en fazla düşündükleri konudur. Televizyon

kanalları ve reklamcılar, televizyon materyali üretebilmek adına yüksek miktarlarda paralar harcadıklarından en çok seyirciye ulaşacak popüler programlar hazırlamayı fazlasıyla önemsemişlerdir (Güçhan, 1999: 139).

Televizyon programları, belli seyirci kitlesini simüle eden, belirli hedefler çerçevesinde oluşturulan, belirli vakitlerde ve belirli gruplar adına yayınlanan, televizyonunun diline ve teknolojisine göre üretimi yapılan televizyon senaryoları şeklinde ifade edilebilmektedir (Cankaya, 1990: 6). Bununla birlikte Nijat Özön, televizyon programı çeşitlerini “*belirli bir konuyu işlerken malzemenin ortak yönlerini bularak kullanılan metin ve materyallerin bir araya gelmesi ve farklı unsurların kullanılması sonucunda ortaya çıkan bölümler*” şeklinde ifade etmiştir (Mutlu, 1991: 37).

Televizyonun kullanılmaya başlanmasıyla günümüzde gösterdiği gelişim kıyaslandığı zaman, program çeşitleri arasında herhangi bir değişime uğramayan önemli nitelikler ve farklılıklar olduğu görülmektedir. Fakat söz konusu ayrımlar aşırı düzeyde katı olan ayrımlar değildir. Televizyon programları, farklı türlerde listelenmektedir. Örnek olarak “*sitcom*”lar televizyon dizilerine benzeyen sert melodramatik faktörleri barındırabilmektedir. Farklı bir çerçevede bir televizyon dizisi, esas karaktere dayanan fakat çeşitli hikayelerden meydana gelen dramatik bir anlatı şeklinde ifade edilmektedir. Fakat bölüm, dizide yer alan karakterlerin karşı karşıya kaldığı problemlerin çözüme kavuşturulmasıyla bitmektedir. Yeni bölüm ise yeni bir problemle başlamaktadır. Dizilerin temel nitelikleri şu şekildedir (Oktay, 2011: 56):

- Belli bir sürede çözüme kavuşturulan problemler.
- Engeller.
- Derinlikli karakterler yaratabilmek adına sınırlı süre (50 dakika).
- Aynı genel atmosfer.
- Belli yerler.
- Karakter sınırları ve belli meslekler.
- İyi tanımlanan karakterler.

Tüm bölümlerde farklı bir hikaye oluşturulduğu ve hikayenin en heyecanlı bölümü gelecek bölüme dahil edildiği için diziler aylar ve hatta yıllar boyunca devam edebilmektedir. Dizi senaryoları, ana olay örgüsü ve yan olaylardan meydana gelmektedir. Bu yan olaylar genel olarak iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. İstikrar ilkesi,

dizinin anlatı yapısının özü olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle problemin çözüme kavuşturulması gelecek bölümde görüldüğünden seyircileri dizi ile ilişkilendiren bir bilmece niteliğine sahiptir. İzleyiciye izleme alışkanlığı kazandırabilmek adına diziler temel karakterlerin çekiciliklerini yükseltmektedir. 1970’lerde pembe dizilerde söz konusu nitelik ortadan kaldırılarak negatif yönlü niteliklerden kurtularak pozitif yönlü nitelikleri kapsamına almaya çalışmıştır (Mutlu, 1991: 37).

Dizi bağımlısı olan bir seyirci, reklam verenler adına pozitif bir niteliktir. Fakat dizi esnasında çıkan reklamlar sebebiyle bağımlı seyircilerin diziyi seyretmekten vazgeçmeleri de mümkün olmaktadır. Diziler, bağımlı seyirciyi seyretmekten vazgeçirici zaafı giderebilme kadına uzun süre yayın yapmaktadır. Dizinın zayıf tarafı, senaryoda yaşanan olayları bir bölümden bir bölüme taşıyamaması olarak nitelendirilmektedir. Zayıf taraflar, pozitif yönlü faktörleri bir araya getirerek ele alınmaktadır (Güçhan, 1999: 140-145).

Televizyon izleme sürecindeki seyirci eğilimleri çalışmasına göre, en fazla televizyon izlenen saatlerin %75 ile 18:00 ile 21:00 ve %65 ile 21:00 ile 24:00 saatleri olduğu tespit edilmiştir. Televizyon seyretme saatlerine “*prime time*” denilmektedir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Yayın Sözlüğü içerisinde en fazla izlenme süreci şeklinde ifade edilmektedir (RTÜK, 2018: 40). Seyirci, her gün, gece günsüz dizi izleyebilmektedir. Televizyon dizileri “*Muhteşem Yüzyıl*”, “*Çocuklar Duymasın*” ve “*Seksenler*” benzeri yüksek bütçeye sahip diziler, seyircileri ekrana ciddi oranda bağlamaktadır. Gerçekleştirilen çalışmalar, vaktinin geçmesi ve olayların aktarılmasıyla dizinin kahramanlar ve seyirciler arasında bir bağ kurulduğu için Türk dizilerinin televizyon seyretme oranlarını artırdığını gözler önüne sunmuştur (RTÜK, 2018: 40).

Televizyon araştırmaları çoğunlukla Türkiye Cumhuriyeti’nde dizilerin temel izleyici kitlesinin kadınlar olduğunu ifade etmektedir. Türk dizilerinde kadın hikayeleri, biraz mesafeli, sade ve dürüst bir dille anlatılmaktadır. Nitekim senarist ve yönetmenlerin büyük bir kısmı kadın fakat durum yine aynıdır. Fakat “*naiflik*” seviyesinde, “*iyi*” kadın kahramanlar direkt olarak masal karakterleri şeklinde olabilmektedir. Tekelioğlu (2017: 114)’na göre “*Birbirinin sağlığını düşünen, dedikodu yapmaktan kendini alamayan, hep geri giden, çenesi düşük, gelebilmektedir*”.

2.3.3. Türk Televizyon Dizilerinin Genel Özellikleri

Türkiye, çoğu çeşitte televizyon dizisi üretebilmektedir. Söz konusu diziler korku dramaları, aksiyon dramaları, komedi dramaları, romantik dramalar, çağdaş dramalar, melodramlar ve tarihi kurgular benzeri çeşitleri kapsamaktadır. Türk dizileri, yalnızca Türk kültürünü aktarmakla kalmayarak ayrıca ekonominin büyük bir kaynağı ve kültür ihracatının yansıması şeklinde de kabul görülmektedir. Bu sebeple Türkiye, dünyanın en hızlı gelişen dizi ihracatçılarından biridir (Krajeski, 2012: 1).

1970’lerde TRT’nin gereksinim gördüğü teknik çalışan ve donanım nedeniyle, dizi sektörünü içerisinde kapsayan ilk atılımlar meydana gelmeye başlamıştır. Daha öncesinde sinema ve reklam sektörlerinde hizmet veren kimi kurumlar ve özel yapım ekipleri, TRT’nin dizilerine hizmet sunmak için söz konusu alana yönelmiştir. Fakat TRT’nin 1980’li yıllarda kendi yapımlarının bir bölümünü özel firmalara vermesiyle beraber, yalnızca dizi üretimi gerçekleştiren yapım evlerinin sayısı artmıştır. Özel televizyon kanallarının insanların yaşamına dahil olduğu 1989’dan sonra, dizi sektörü hızlı bir şekilde büyüyerek gelişmeyi sürdürmüştür. Sonuç olarak yeni bir sektöre dönüşmüştür. Türk dizileri, haber programlarının ardından en fazla seyredilen programlar halini almıştır ve seyirci kitlesi giderek çoğalmıştır. Sonuç itibarıyla talebin giderilmesi adına dizi sayısı devamlı bir şekilde yükselmektedir (Tekelioğlu, 2017: 114).

1952’de Mustafa Santur tarafından kurulmuş İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ), Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk televizyonu olarak kabul edilmektedir. Kurulmasında rol oynayan diğer değerli kişiler arasında, 1960-1970’li yıllar arasında İTÜ Elektronik Fakültesi Dekanlığı vazifesini gören Adnan Ataman da yer almaktadır. İlk televizyon oyuncularları arasında ise Hüsnü Coşar, Cevdet Çağla, Feriha Tunceli ve Nebahat Yedibaş bulunmaktadır (Kıvanç, 2002: 1). Bununla birlikte 1968’de yayınlanmış TRT-1, Türkiye Cumhuriyeti’nin birinci ulusal televizyon kanalı olarak kabul edilmektedir. Kanal, 1981’de renkli yayına geçiş yapmıştır. Fakat 1990’lı yıllara gelindiği zaman, yalnızca devlet tarafından işletilen yalnızca bir kanat mevcuttu. Fakat liberalleşmeyle beraber özel yayıncılık da başlayarak Star TV, 26 Mayıs 1989 tarihinde yayına başlamıştır ve Türkiye Cumhuriyeti’nin birinci televizyon kanalı olma niteliğine sahiptir. Türkiye televizyon piyasası, özel televizyon kanallarının meydana gelmesiyle beraber Show TV, ATV ve Kanal D benzeri ileri gelen kanalların liderliğinde önemli

gelişmeler yaşanmıştır. Sağladığı başarılar ile beraber Türk televizyonu, özellikle 2000'lerden sonra çok boyutlu kamu diplomasisi yöntemleriyle yurt dışısına ihraç edilmiştir (Holdsworth, 2012: 37). Söz konusu ihracat çalışmaları dahilinde D-Smart ve Digiturk benzeri platformlar uydu ve karasal ağlar üstünden yayın gerçekleştirirken, Turksat da ödeme gerçekleştirerek izleme olanağı veren kablo tv ve internet hizmetleri aracılığıyla 500'ün üzerinde kanalı seyircilere aktarmaktadır. Uluslararası ve ulusal içerik, televizyon şovları, yabancı televizyon dizileri benzeri programlar, Kadırga TV, Olay TV, Mesaj TV, Ege TV, Meltem TV, Fox TV ve TRT-1 benzeri yerel kanallarda bulunmakta ve söz konusu programlar, dublajlı ya da altyazılı bir şekilde yayımlanmaktadır. Özellikle yerli yapım televizyon şovları, hedeflenen seyirci kitlesine adapte olabilmek için birden çok dilde altyazılı ya da dublajlı bir şekilde yayımlanmaktadır (Kaptan ve Tutucu, 2019: 221).

Daily Sabah'a göre Türk dizileri günümüze dek (çalışmanın gerçekleştirildiği zamana göre) 156 devlete ihraç edilen ve 500 milyondan çok seyirci tarafından takibi gerçekleştirilmiştir (Sabah, 2019: 1). Söz konusu tespit ışığında Türk televizyon sektörü Orta Doğu, Kuzey Afrika, Latin Amerika, Avrupa ve Asya bölgeleri benzeri pek çok bölgede popülerliğinin yükselmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'deki televizyon sektörünün yerli dizilerinin dünyada önemli ölçüde ilgi duyulmasıyla beraber Türkiye Cumhuriyeti'nin Latin Amerika, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Avrupa ve Asya bölgelerinde popülerliğinin yükselmesinde önemli katkıları mevcuttur (Kaptan ve Tutucu, 2019: 221).

Ulusal televizyon kanallarında yayımlanan diziler, son 3-4 yıl içerisinde diğer kategorilerdeki programlarda daha baskın bir hal almıştır. Günümüzde televizyonda yayımlanan Türk dizileri, açılıp kapanan bölümlere sahip dizilerle sürekli bir senaryoyu aktaran serilerin pozitif yönlü niteliklerini bir araya getiren bir formattan yararlanmaktadır. Söz konusu birleşik format, tüm bölümlerde hem kendi içerisinde sona erecek bir senaryo aktarırken hem de devam eden senaryoyu sürdürmektedir. Böylece seyircilerin bir ya da birden fazla bölümü kaçırmaması, programda kopukluk yaşamalarına yol açmamakta ve ilerleyen senaryo aracılığıyla izleyici kitlesi yaratılabilmektedir (Mutlu, 2008: 201).

Televizyon, içerisinde sinema ve radyonun ya yer aldığı pek çok çeşit gibi, dizi formatlarını da kapsamında barındırmaktadır. Televizyonda yayınlanan ilk drama örneği, 1928’de “*The Queen Messenger*” isimli programla seyircilere aktarılmıştır. Geçmişten beri toplum fotoromanlar, tefrika romanları, sinema dizileri ve radyo yayınlarına ilgi durarak benimsediği için dizi formatı da toplum tarafınca hızlı bir şekilde onaylanarak kabullenilmiştir (Parsa, 1994: 38). Ayrıca televizyon dizilerinin büyük bir kısmı kültürel unsurlardan etkilenmektedir. Senaryoların büyük bir kısmı hayal ürünlerinden meydana gelmektedir. Fakat farklı aile yapıları, güç ve para ilişkileri, evlilik dışı ilişkiler, yasak aşklar ve farklı kültürler gibi konulara dair çatışmalar sık sık dizi senaryolarında tercih edilmektedir (Rousselin, 2013: 17). Williams’a göre dizilerin ortak nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Williams, 1994: 18-22):

- İnsanın sosyal problemlerini ortaya koymaktadır.
- Kültür öğelerini yansıtmaktadır.
- İroniye dayanmaktadır.
- Mitolojik temellere sahip olmaktadır.
- Toplum hikayelerinden kaynaklanmaktadırlar.

Mutlu (2008: 223), dizileri daha iyi anlamak ve açıklamak için tematik bir sınıflandırma gerçekleştirmiştir. Bu sınıflandırmaya göre polisiye, soap operalar ve durum komedileri olacak şekilde üç tematik alt çeşit bulunmaktadır. Söz konusu çeşitler, seyircilerin yoğun ilgilerini çekmektedir. Polisiyelerin ortak niteliği, “*iyi – kötü*” karşıtlığı temelinde kurgulanabilmektedir. Konu ile alakalı oyunlarda yer alan polis karakterleri, genellikle kanunu göz ardı etmektedirler ve kendi kurallarına uygun davranmaktadırlar. Söz konusu televizyon dizilerinde yer alan polis karakterleri, “*göze göz, dişe diş*” prensibiyle davranarak toplumda bir çeşit “*katarsis*” oluşturmaktadır (Özmen, 2014: 54).

Televizyon komedi camiasına hâkim film çeşidi “*durum komedisi*” olarak isimlendirilmektedir. Dizinin konusu, bir olayın yarattığı kafa karışıklığı ve söz konusu kafa karışıklığının giderilmesi üzerine inşa edilmektedir. Açık bir şekilde görülen “*set ve çözüm*” bölümleriyle tüm bölümlerde kendi sonucuna ulaşmaktadır. Sitcom’ların biçim ve kurgu faktörleri bakımından birçok ortak özelliği bulunmaktadır. Bahsedilen tarzlar, tasarım ve temaya göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu konuya yönelik John Bryant

11 alt kategori altında durum komedilerini ele almıştır. Televizyon dizileri şu tematik kategoriler altında ele alınabilmektedir (Bryant, 1989: 119):

- Parodi
- Kentsel
- Kırsal kesim
- Azınlıklar
- Profesyonel – askeri
- Çocuk
- Bekar erkek
- Anne – baba
- Kadın – erkek
- Aile

“*Soap opera*” şeklinde de isimlendirilen pembe diziler, ilk defa topluma gösterildiği zaman, kimi temizlik ya da deterjan işletmelerinin sponsorluğunu aldıklarından bu adı almıştır. Özmen (2014: 54)’in gerçekleştirdiği tanımlamaya göre, bir hafta içerisinde beş gün boyunca yayımlanan, tüm bölümlerinde seyircilerin gelecek bölümü merak etmelerini sağlayacak biçimde hazırlanan ve farklı senaryolardan beslenen programlar olarak ifade edilmektedir. Televizyon seyretmek ve pembe diziler dünyada çoğu kişi adına gündelik hayat faaliyetlerinin bir parçasına dönüşmüştür. Gerçekleştirilen çalışmalar, en büyük seyirci kitlesinin 19 ile 14 yaş aralığında yer alan kadınlardan meydana geldiğini gözler önüne sunmaktadır. Ayrıca çalışmalar, dizi ve televizyon seyretmenin temel sebeplerinin bireysel problemlerden kaçınma, vakit geçirme, dinlenme ve eğlenme benzeri unsurlar olduğunu aktarmaktadır. Söz konusu araştırmaların sonucunda elde edilen bulgular, bireylerin televizyon seyrederek geçirdikleri vakit boyunca benzer farklılıklarla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir (Özmen, 2014: 54).

2.3.4. Türk Televizyon Dizileri ve Yumuşak Güç

Televizyon, insanlara aktarılan farklı programlar vasıtasıyla hükümetin toplum üzerinde pozitif yönlü bir imaj oluşturmaya çabalaması ve ayrıca ortaya çıkabilecek negatif yönlü imajdan ise koruması nedeniyle hükümetin yumuşak gücü olarak

nitelendirilmektedir. Ayrıca kamu diplomasisinde bulunan en değerli araçları arasında yer almaktadır. Son dönemlerde televizyon dizileri, bahsedilen amaçlarına ulaşabilmek adına tercih edilen en büyük televizyon programları arasına girmeyi başarmıştır (Anlamassova, 2017: 81). Özellikle ülke dışarısına yayılmayı başarmış televizyon dizileri, ülkelere ilişkin dolaylı olarak ya da doğrudan algı yaratılmasında ve ülkeye ilişkin algıların biçimlenmesinde etkin faktörler şeklinde kabul edilebilmektedir. Yumuşak güç bakımından incelendiği zaman, bir olgunun ne olduğunun yanı sıra nasıl aktarıldığı ve diğer milletler nezdinde oluşturduğu algının daha önemli olduğu ve dizilerin de bunu farklı yöntemlerle yapabildikleri görülmektedir (Ağırseven ve Örki, 2017: 847).

Türk yazarlar arasında yer alan Pınar Arslan “*Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi ve Popüler Kültür Türk Televizyon Dizileri Üzerinden Bir İnceleme*” isimli eserinde “*Kültür ürünlerinde tek söz sahibi artık ABD değildir*” cümlesini dile getirmektedir. Bu durum da kimi devletlerin bu alana yönelik somut gelişmeler kaydetmesinden ve ABD yapımlarını takip etmeyenlere alternatif oluşturmamasından sonra yaşanmıştır. Sinema denildiği zaman; Hindistan’ın rekabetçi bir sinema prodüksiyonuna dönüştüğü ve animasyon alanında ise Japon prodüksiyonunu fazlasıyla kaliteye sahip olduğu söylenebilmektedir. Televizyon dizileri sektörüne bakıldığında ise Türk dizilerinin, kaliteli yapılar geliştiren ve dünya genelinde geniş bir kitleye hitap eden yapımlar arasında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca yumuşak güç araçları arasında kabul edilen televizyon dizileri aracılığıyla Türkiye’nin kültürünü tanıtmaya ve mesajlarını iletme olanağına sahip olduğu da söylenebilmektedir (Aslan, 2020: 142).

Türk dizileri ilk olarak Türk seyircilerinin ilgilerini çekmeyi başarmıştır. Bu durum, yurt dışından ithal edilen dizilerin oranını azaltma konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Sonrasında Türk dizileri, sağladıkları yüksek kalitenin sonucunda diğer devletlerde yer alan seyircilerin ilgilerini çekmiştir. “*Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi ve Popüler Kültür: Türk Televizyon Dizileri Üzerinden Bir İnceleme*” isimli bir eserde bulunan 2014’e ait rapor, televizyon dizileri ihracat ve ithalat dengesinde meydana gelen değişikliği şu cümleler ile özetlemektedir:

“*Türkiye, 10 yıl öncesine kadar hemen hemen her formatta dizi, yarışma, eğlence programı, özellikle de filmleri yurt dışından satın almaktaydı. 2000’li yılların*

başlarından itibaren ise dünyada rekabet edebilecek seviyeye ulaşmış birçok Türk yapım şirketi ortaya çıkmıştır. Öyle ki Türkiye yıllık 100'ün üzerinde proje yapımına başlamıştır” (Aslan, 2020: 144).

Türk dizilerinin en fazla yayınlandığı bölgeler incelendiği zaman, özellikle Arap ve Ortadoğu bölgelerinin coğrafi açıdan Türk dizilerini çokça ihraç ettiği görülmektedir. Kanal D satış müdürü Ezgi Ural ise, Türk dizilerini Araplara ihraç etmeye yönelik kararın tesadüf olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca Ural, ünlü Arap kanalları arasında yer alan MBC'nin yönetmeninin 2006'da Antalya'ya geldiğine ve Antalya'da kaldığı otelde Türk dizisi seyrederek seyrettiği diziyi beğendiğini, böylece Türk dizilerine Arapça dublaj yapma düşüncesinin aklına geldiğini ifade etmektedir (Yanardağoglu ve Karam, 2013: 563). Fakat Ural'ın ifadelerine karşın Türk dizilerinin Arap ve Ortadoğu bölgelerinde popülerleşmesi, dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, siyasal açıdan kaydettiği başarıların yanında stratejik derinliği Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak gücünün yükselmesine katkı sağlayan ekonomik gücü ve ulusal kimliği göstermeyi de içermesi gerekmektedir (Işık, 2019: 98).

Özellikle MBC'nin yayınladığı istatistiklerin son bölümünü seksen dört milyon insanın seyrettiğini gözler önüne sunduğu “*Gümüş*” adlı diziye olan büyük ilgiden sonra Türk dizilerinin Arap bölgelerinde popülerleşmesine en önemli katkıyı MBC sağlamıştır. Söz konusu başarının doğrultusunda MBC Grup, televizyon programlarının çoğunu Türk yapımına ayırmaya yönelik bir karara varmıştır. Böylelikle 2007 yılından önce İngilizce programlara ayrılan MBC-4, Türk dizilerinin yayınlandığı resmi bir kanala dönüşmüştür. Ardından MBC Drama kanalı hemen hemen komple Türk dizilerine ayrılmıştır. Daha sonra çoğu Arap kanalı da aynı şekilde bir seyir izlemiştir. Bu durum sonucunda Arap kanallarında sunulan dizilerin yüzde altmışından çoğu Türk dizisi olmuştur (Bermaki, 2017: 13).

Arap seyircilerin Türk dizilerini izleme sebeplerine yönelik Yanardağoglu ve Karam (2013: 567)'ın gerçekleştirdiği çalışma, Türkiye'nin 2000'lerin başında Arap devletleriyle diplomatik ilişkilerini geliştirebilmek adına sergilediği çabalara ek olacak şekilde, tarihsel ilişkilerin ve kültürel yakınlığın Arap seyircilerin müzik, yemek ve kimi Türk gelenekleri bakımından benzerliklere sahip olmasının yol açtığını tespit etmişlerdir.

Bununla birlikte Türk dizilerinin yüksek yapım donanımları ve kaliteyle üretilmeleri, Arap seyircilerin Türk dizilerine daha fazla ilgi göstermelerine neden olmuştur.

Türk dizileri, Arap bölgelerinde hükümet başkanları ve emirlere ait olan saraylara da dahil olmuştur. Abdullah Gül (Eski Türkiye Cumhurbaşkanı), Türk dizilerinin Emirlik ile Türk heyeti arasında gerçekleştirilen toplantılar sırasında konuşularak tartışılan hususlar arasında yer aldığını bildirmiş ve “*Bana Türk dizilerinin finalinde ne olacağını sordular ve karıların sürekli televizyonun karşısında dizileri izlediğini söylediler*” cümlesini dile getirmiştir (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2016: 112).

Türk dizilerinin Arap ülkelerinde popülerleşmesinin ve etkisinin Türkiye Cumhuriyeti’nin kimi Arap devletleri ile karşı karşıya kaldığı siyasi problemlerden çok fazla etkilenmediğini söylenebilmektedir. Aslan’ın eserinde bulunan bir çalışma, 2013’te Mısır’da meydana gelmiş darbenin ardından Türkiye ve Mısır arasında yaşanan tartışmaların ve yanında diplomatik ilişkilerin sona ermesiyle Mısır kanalları üzerinde Türk dizilerine yayın engeli getirilmesinin, Türk dizilerinin Mısır’da bulunan popülerliğini azaltmadığını tespit etmiştir. Benzer bir durum MBC Grup’un Türk dizilerine yayın yasağı getirmesine yol açan gazeteci Cemal Kaşıkçı’nın Türkiye Cumhuriyeti’ndeki Suudi büyükelçiliğinde öldürülmesinden sonra Suudi ve Türkiye tartışmalarının ardından da tekrar edilmiştir. Ayrıca bir taraftan Türk dizilerine yönelik talep diğer taraftan Türk dizilerinin sunulduğu internet sayfalarının ve sosyal medyanın gelişimi aracılığıyla Türk dizileri Arap bölgelerinde yayılmayı sürdürmüştür (Aslan, 2020: 149).

Türk dizilerinin Arap bölgesinde bu denli popülerleşmesi, seyirciler arasında önemli yankılar yaratmıştır. Söz konusu durum, ABD Foreign Policy dergisinde yer alan “*Türk Dizileri Gönüllerinizi ve Zihinlerinizi Açsın*” başlığı ile bir makale yayınlanmasına yol açmıştır. Bu makalenin içinde “*İslam dünyasında akılların ve kalplerin asla açılmayacağını kim söyledi?*” sorusuna yer verilmiştir. Nitekim makale 2009’da diğer bir deyişle “*Gümüş*” adlı dizinin yayınlanmasının ardından Türkiye’ye gelen Arap turist sayılarında ciddi artışlara yol açtığını belirtmiştir. Ayrıca makale “*Türk halkı ve Türk hükümeti, gönülleri ve zihinleri açan Türk yıldızlarına teşekkür etmelidir*” cümlesiyle sonlanmıştır (Özarlan, 2020: 225).

Arbatli ve Kurar (2015: 39)'un yaptıkları çalışmada, Irak toplumunun %97, Suriye toplumunun %85 ve Ürdün toplumunun %83'lük kısmının Türk dizisi seyrettiğini tespit etmişlerdir. Kısaca veriler Ortadoğu nüfusunun yüzde yetmiş sekizinin en az bir defa Türk dizisi seyrettiğini ortaya koymaktadır.

2.3.5. Televizyon Dizileri ve İzleyici İlişkisi

İletişim çalışmalarında medyanın etkisi, uzun zamandır tartışma konuları arasında yer almaktadır. Söz konusu çalışmalarda gelinmiş son noktada, medyanın oldukça önemli bir güce sahip olduğudur. Bahsedilen yaklaşıma göre medyanın güçlü konumda olma nedenleri, yaygın olarak tercih edilmesi ve gündelik hayatın tüm alanlarında bulunması şeklinde belirlenmiştir. Bu nedenle medyanın insanlara aktardığı içerikler de fazlasıyla önemlidir. Bu kapsamda üzerinde durulması gerekli olan medya araçları arasında televizyon yer almaktadır. Televizyonun seyircisine gösterdiği içerikler ve söz konusu içerikleri aktarış şekilleri açısından ele alınması gerekmektedir (Çaplı, 2002: 177).

Televizyon, işitsel ve görsel kitle iletişim vasıtası olarak kabul edilmektedir. Bu durum televizyonun en kuvvetli tarafıdır. Kulağa ve göze hitap eden televizyon, seyreden tüm insanlara farklı farklı seslenmektedir ve bu yönüyle kişisel bir araç şeklinde görünüyorsa da daha çok insana seslenme niteliğiyle toplumsal sonuçlara sahip bir araç olarak kabul edilmektedir. Televizyonun toplumsal bir konuma sahip olması, halkın değerlerine erişebilmesini mümkün hale getirmiştir. İnsanlar üstünde alışkanlık yaratma, kimi konuları ön plana çıkararak kimilerini ise değersizleştirme ve kişiyi üretim-tüketime yönlendirme benzeri işlevleri bulunmaktadır (Şener, 1985: 57-60).

Televizyonun erişim sahasının oldukça geniş olması ve içeriği tüketenlerin bilinmemesi, sosyal hayatta daha öncesinde deneyimlenmeyen ve bilinmeyen tecrübeler şeklinde ifade edilmektedir. Söz konusu durum sosyal yaşamla televizyon arasında bulunan iletişime yanıt bekleyen soruların meydana gelmesine yol açmıştır. Ahlaki değerlerde meydana gelen değişiklikler, kültürel normların değişmesine de neden olmaktadır. Sonuç itibarıyla daha öncesinde hayal dahil edilmesi güç olan çoğu konu televizyonda bulunmaktadır. Toplumsal açıdan önemli görülen hususlar televizyonda yaygın hale geldikçe, toplum ve televizyon ilişkisi daha sık tartışılan bir hal almıştır (Çaplı, 2002: 176).

Örnek olarak, bireylerin davranışlarını belirleyen unsurlar arasında fanteziler yer almaktadır. Fanteziler, gerçek olmasalar da gerçeklik üstünde bir etkiye sahip olmaktadır. Televizyonun ise gerçekliği fantezi haline gelebilme niteliği mevcuttur. Televizyon, dramatik ve trajik eğilimleri ile bu durumu sağlamaktadır. Böylece gerçek dünyada yaşanan gelişme ve durumlar üstünde etkin olmaktadır. Televizyonun yanılsamalı gerçekliği sahte bilinçler oluşturarak gerçek dünya karşısında gerçeklikten uzak davranışlar doğurabilmektedir. Söz konusu yanılsamalı gerçekliğin seyirciler bakımından ne şekilde değerlendirildiği, seyirci olgusunu tanımlamak ve açıklamak gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Esslin, 1991: 69).

Seyirci, gün içerisinde birçok farklı konumda yer alan veya televizyon izleyen bireyleri bir kavram kapsamında birleştirmeye çalışarak açıklanabilmektedir. Fakat televizyon izleyicisi tanımlaması oldukça net ve keskin olarak tanımlanabilecek bir olgu değildir. Bu nedenle çeşitli yayın kurumları da kendi menfaatlerine göre seyirci tanımlamaları gerçekleştirmektedirler. Kamu hizmeti sunan yayın organları halkı hedef kitle yerine koyarken, ticari yayın gerçekleştiren yayın organları ise genel olarak pazardan bahsetmekte ve seyircileri tüketiciler şeklinde değerlendirmektedirler. Seyirci, medya adına çoğunlukla müşteri şeklinde nitelendirilmektedir. Seyircilerin farklı kişilerden meydana gelmesi ve tüm insanların farklı görüşlere sahip olmaları sebebiyle seyirci ve televizyon arasında bulunan bağ her daim sorunlu ve karmaşık bir durum içerisinde. Söz konusu durumun diğer bir nedeniyse seyircilerin takip edilememesidir. Seyircilerin televizyon izleme davranışlarının kontrole alınamaması, seyirci ve televizyon arasındaki ilişkinin belirsizleşmesine yol açmaktadır (Çaplı, 2002: 150).

McQuail, seyirci kavramının tanımlamasını gerçekleştirirken anlamların içeriğine bakılması gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu anlamları ise seyircilerin yaşadıkları mekân, gelir, siyasi yönelim, cinsiyet ya da yaş grupları; kişiye, araca ve kanala bağımlılığı ve bununla birlikte iletinin içeriği ve zaman açısından kategorize etmektedir. Bu tarz bir tanımın ise güç ve pek çok belirsizlik içerdiğini öne sürmektedir. McQuail, kültürel ve sosyal değişikliklerin seyirci tecrübelerini biçimlendirdiğini de ifade etmektedir. Bunun haricinde teknoloji ve toplumda yaşanan değişimlerin de seyircinin tabiatını farklılaştırdığını düşünmektedir (McQuail'den Akt. İlhan, 2015: 48)

Lewis Kaye ve Vincent Mosco, seyirci olgusunun kitle iletişim sektöründe kullanımıyla beraber özelleştiğini ve yayıncılar tarafınca ticaret sektöründe tercih edilerek sosyal çalışmalarda kullanıldığına, eleştirel araştırmalar içerisinde ve özellikle bilimsel çalışmalar sonucunda ırk, toplumsal cinsiyet ve sınıf kapsamında sosyal gruplarla bağdaştırıldığına vurgu yapmaktadırlar (akt. Özsoy, 2012: 105).

Ien Ang’a göreyse seyirci kavramına tanımlama yapmak fazlasıyla güç ve sorunlu bir husustur. Bu durumun nedeniyse seyircinin görünmez olmasıdır. Ang, tam anlamıyla seyircinin kim ya da ne olduğu sorusuna net bir yanıt sunmanın oldukça güç olduğuna vurgu yapmaktadır. Televizyon seyretme faaliyetinin ev içi bir durum olarak nitelendirilmesi, seyircinin denetlenmesini imkansız hale getirmektedir. Söz konusu durumsa televizyon sanayisinde kaos oluşturmaktadır. Televizyon sanayisi ise yalnızca seyirciyi temsil etmekle yetinmeyerek ayrıca seyircilere erişmek durumunda kalmıştır. Ang, televizyon seyretme sürecini karmaşık ve dinamik kültürel faaliyetler şeklinde ifade etmektedir. Bu sebeple nesnel ve basit bir şekilde açıklanacak davranışlara dahil olamayacağını belirtmektedir (Ang’dan Akt. Çaplı, 2002: 152). İlhan ise televizyon ve seyirci arasında bulunan ilişkinin karmaşık yapısına ilişkin şu cümleleri dile getirmektedir:

“İzleyici kavramının sosyo-kültürel bir özne olarak görülmesi, bu öznelerin de farklılaşmış bir birim olarak kabul edilmesi ve farklı televizyon izleme türleri göstermesiyle birlikte bu kavrama nasıl yaklaşılabileceği yönünde farklı epistemolojik ve metodolojik problemler ortaya çıkmıştır. İzleyici kavramı ve izleme olgusu konusunda yaşanan gelişmeler ve yapılan çözümlemelere rağmen bu konudaki belirsizlik güncelliğini korumaktadır. Görgül araştırmalarda ortaya konulan sayıltılara rağmen açıklanmakta güçlük çekilen ve yetersiz kalan televizyon-izleyici ilişkisi, çok değişkenli yapısı sayesinde karmaşık ve zor bir uğraş olduğunu kanıtlamış haldedir.” (İlhan, 2015: 49).

Seyirci ve televizyon arasında bulunan bağ, televizyon seyretme süreci ile oldukça yakın bir ilişki halindedir. Televizyon yapısı gereğince seyircilerine her daim yakın olmuş, ayrıca seyircilerinin evlerinin içerisinde konumlanmıştır. Bahsedilen niteliği aracılığıyla seyirciler adına kolay erişilebilen ve kolay bilgi sahibi olmalarına yardımcı olan teknolojik bir araç vazifesini de görmüştür. Televizyonun bahsedilen niteliği,

televizyon izleme sürecinin en değerli etkenleri arasında yer almaktadır. Televizyon seyretme sürecinin temeli incelendiği zaman, dünyada yaşanan olaylarla alakalı bilgi sahibi olabilmenin ve kolay erişilebilmenin önemli etmenler olduğu görülmektedir. Fakat en büyük etkenler arasında haz almak bulunmaktadır. Seyirciler, televizyonu haz almak ve eğlenmek amacıyla izlemektedirler. Televizyon, boş vakti doldurabilmek adına en etkili araçlar arasında kabul edilmektedir. Modern dönemin insanlar üstünde yarattığı endişe, korku ve kaygı benzeri duygular, televizyonun hayali dünyasında azalmaktadır. Televizyon seyretme sürecini şekillendiren faktörlerden bir diğeriye televizyonun gündelik hayat rutinini yansıtır insanlar üstünde güven duygusunu yaratmasıdır. Televizyon, gündelik işleyişleri her gün yansıtır insanlara tanıdık görüntü ve sesler sunmaktadır. İzleyicilerin televizyon seyretme sürecini devam ettirmeleri gündelik hayatın getirileri arasında yer alan dert, uğraş ve stresten kurtulmak istedikleri anlamına gelmektedir. Televizyon seyretme sürecinin bir rahatlama, vakit geçirme, kaçık, gündelik rutinin kısıtlamalarından uzaklaşma olduğu söylenebilmektedir (Mutlu, 2005: 91-95).

Seyirci ve televizyon arasında bulunan bağ, televizyon sektöründe birtakım hareketlenmelere neden olmaktadır. Televizyon sektörü, seyirci kaybının önüne geçmek adına yayın prototipleri ve televizyon programları üzerinde bazı değişikliklere gitmektedir. Program tür ve formatları öne çıkarılmaktadır. Ön plana çıkarılan formatlar arasında diziler yer almaktadır. Televizyon sektörünün söz konusu stratejileri gerçekleştirmesindeki temel gaye, seyircinin alışkanlıklarını tespit edebilmek ve biçimlendirerek düzenlemektir. Sonuç itibarıyla televizyon sektörü, seyirci üstünde alışkanlık yaratmayı amaçlamaktadır (Çaplı, 2002: 155-158).

Program çeşitlerinin ve televizyon anlatılarının yapılaşmasında, toplumda bulunan egemen değerlerden yararlanarak belirli bir anlam sağlanabilmektedir. Bu kapsamda televizyon anlatılarının çok anlamlı olduğu söylenebilmektedir. Televizyon anlatıları iktidar ilişkileri kapsamında biçimlendirerek hem seyircinin hem de televizyon sektörünün beklentileri karşılanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yerel kurmaca anlatılar incelendiği zamansa televizyonun geleneksel toplumsal etkileşimleri ekrana aktardığı gözlemlenmektedir. Televizyona konu olan olaylar günlük hayatta karşı karşıya kalınan sorunlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Televizyon dramalarının insanlar tarafından ilgiyle takip edilmesinin nedeni ise günlük yaşamdan politikaya, aile ve toplum

yapısından kişisel davranışlara yönelik pek çok konu hakkında mesajlar barındırmalarıdır (İlhan, 2015: 102).

Kitle kültürü; şöhret, başarı ve gösteriş görüntüleri öykü türü altında toplanmaktadır. Öykü, anlatım aracılığıyla sıradan kişilere gösterişli yaşamlar sunularak özendirilmektedir. Televizyonlarda yer alan yarışma programları, dramalar benzeri program çeşitleri, halkın egemen değerlerini pekiştirmektedir. Televizyon, gerçek dünya içerisinde meydana gelen değişiklikleri hem yansıtmakta hem de çarpıtıp seyircilere sunmaktadır (Çaplı, 2002: 191).

Televizyonda drama temelli diziler, geleneksel drama çeşitlerinden ayrılıp kendi iç sistemine sahip olmaktadır. Bir dizi bölümü içerik ve şekil açısından kitle ekonomisi ve üretim teknolojisinin koşullarına bağlı üretimi ifade etmektedir. Televizyonun şekil açısından dramatik bir niteliğe sahip olduğu da gözlemlenmektedir. Bunun nedeni drama, dünya hakkında bir fikir sahibi olma, bu fikri yaşama ve üstünde akıl yürütmeye olanak sunan bir metottur. Drama bir fikir yapısı şeklinde kullanılmaktadır. Televizyon sektöründe değerli bir konuma sahip olan diziler ise belirli bir düzen ve yapıda olup, seyircilerde alışkanlık oluşturma çalışmaktadırlar. Diziler, seyirci üzerinde aşinalık yaratarak insanlara aile fertleri gibi alışılan karakterlerle seyircilerin karşısına çıkmaktadırlar. Haftalık olarak tekrarlanan bölümler aracılığıyla farklı ve yeni olaylarla sürekliliklerini korumaktadırlar. Böylelikle seyircide bir güven oluşturmaktadırlar. Dizilerin güven ve aşinalık yaratmalarında karakterlerin önemli bir rolü vardır. Televizyon dizilerinde yer alan karakterler zaman içerisinde ailenin bir ferdi veya bir tanıdık gibi olmaya başlamaktadırlar. Bu durumun sebebi karakterlerin aynı kalarak devamlı seyirci karşısına gelmesidir. Tekrarlanan karakterlerin duygu yüklü ve en mahrem anları seyirciler tarafınca bilinmektedir. Böylece karakter ve seyirci arasında bir ilişki kurulmaktadır. Televizyonda yer alan içeriklerde, drama çeşidi en fazla tercih edilen çeşitler arasında yer almaktadır. Bu durumun nedeniyse seyirciyle bütünleşmesinin göreceli olarak daha kolay olması ve onların hayal dünyalarına hitap etmesinden kaynaklanmaktadır (Esslin, 1991: 15-43).

Seyirci ve televizyon arasında bulunan bağ pek çok unsura bağlı bir şekilde değişkenlik göstermektedir. Seyirci adına ne tam anlamıyla etkin ne de tam anlamıyla edilgin ifadesini kullanabilmek mümkün görülmemektedir. İnsanların kitle iletişim

araçlarıyla donatıldığı dönemde, kitle iletişim araçları, seyirci ve toplum arasında sıkı bir bağlılık bulunmaktadır. Söz konusu durumsa toplumlar arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Tüm toplumların kültürleri birbiriyle aynı olmadığı gibi, kitle iletişimi ile yakınlıkları da farklılık göstermektedir. Bu nedenle toplumlar arasında değişiklik görülebilmektedir. Bunun haricinde kişisel farklılıklar da bu konuya yönelik büyük bir rol üstlenmektedir. Tüm insanların kitle iletişim araçlarına yaklaşımı ve kullanım amaçları farklıdır (Güngör, 2016: 120).

Televizyon seyretme süreci, kendi içinde çeşitli etmenlere göre şekillenmektedir. Fakat bu konuya yönelik izleyicilerin kendi içlerinde bulunan farklar da söz konusu süreci etkilemektedir. Kimi izleyiciler daha seçici davranabilmektedirler. Seyircilerin kendi aralarında farklılıklar göstermeleri, onların televizyon seyretme rutinleri, cinsiyetleri ya da empati seviyeleri gibi farklı etmenlerle beraber biçimlenmektedir. Bahsedilen etmenler, seyircilerin televizyon metinlerini algılama seviyelerinde farklılıklara neden olmaktadır. Bununla birlikte seyircilerin programa dahil olmaları ve programda yer alan karakterler ile özdeşleşme düzeyleri arasında bulunan farklar da televizyon izleme sürecine etki etmektedir (Mutlu, 2005: 116-120).

2.3.6. Dizi-Toplum İlişkisi

Toplumların varlıklarına devam edebilmeleri adına kendilerine has değerlerini korumaları gereklilik arz etmektedir. Türk toplumu adına söz konusu değer ve yargıların en başında aile yer almaktadır. Televizyon dizilerinin yayınlandığı ilk dönemlerde Türkiye’de aile değerlerine vurgu yapan dizilerle karşılaşmak mümkün olsa bile, çağımızda bahsedilen durum tam aksi bir hale gelmiştir. Geçmiş dönemde dizilerde gösterilen ensest ve çarpık ilişkiler, çeşitli sapkınlıklara sahip karakterler, entrika ve çatışmalar görüldüğü zaman toplumsal bir refleks gösterilip söz konusu duruma tepkide bulunma kültürü, günümüzde tam anlamıyla ortadan kalkmıştır. Bununla birlikte daha çok reyting almak adına çarpık ve hayret verici kurguya sahip diziler insanlara sunulmakta ve bu diziler insanlar tarafından daha çok izlenmektedir (Pekdemir ve Yılmaz, 2022: 7).

1990 ile 2004 aralığında yayınlanmış Türk dizilerinin (Mahallenin Muhtarları, Yeditepe İstanbul, Kurtlar Vadisi, Deli Yürek, Ekmek Teknesi, Süper Baba, Bizimkiler gibi) geleneksel değerlere yüklediği anlam açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Ancak

çağımız dizilerine bakıldığı zaman (Saire, O Hayat Benim, Kadın, Çukur, Sefirin Kızı, Sen Çal Kapımı, Sadakatsiz, Camdaki Kız, Kızılıcak Şerbeti, Gelsin Hayat Bildiği Gibi, Çöp Adam, Aldatmak, Ömer, Küçük Sırlar, Muhteşem Yüzyıl, Umutsuz Ev Kadınları, Yalı Çapkını, Yasak Elma) geleneksel durumlara yüklenmiş herhangi bir anlam görebilmek mümkün değildir. Geleneksel dizilerde sevgi, onurlu yaşamak, ahlak, dürüstlük ve aile benzeri temalara vurgu yapılırken, çağımız dizilerinde popüler temalar olarak kabul edilen sınıf kavgaları, lüks hayat isteği, tüketim çılgınlığı, ensest ilişkiler ve şiddet benzeri yaklaşımları konu edinildiği görülmektedir (Pekdemir ve Yılmaz, 2022: 8).

Çağımız dizilerinin tümü negatif yönlü fikir ve davranışlara hizmet etmese de geneli geleneksel dizilerin tam tersine insanlara milli, ahlaki ve kültürel bir bilinç kazandırmanın oldukça ötesinde kalmaktadır. Bahsedilen durum sadece diziler ile sınırlı olmayarak özellikle gündüz kuşağı programları ile de sürdürülmekte ve böylece reyting için popüler kültür övgüsü nedeniyle geleneksel yargılar ve aile kavramı her geçen gün erimektedir. Diziler aracılığıyla toplumsal bir tüketim görüşü, evlilik dışı birliktelikleri sıradanlaştırma, çatışmaya eğilimli olma, şiddeti benimseme benzeri başlıklar başta olacak şekilde pek çok negatiflik günden güne çoğalmaktadır. Söz konusu negatiflikler nedeniyle evlilik ve aile değersizleşmekte ve dolaylı olarak kültürün temel yapısı olarak kabul edilen ailenin maruz kaldığı zararlarla beraber, diğer tüm değerler de risk altında yer almaktadır (Çakır, 2020: 30-31).

Tüm bu risk unsurlarını yanında taşıyan popüler kültür yaklaşımlarından yararlanma alışkanlığına sahip olan diziler, senarist ve yapımcıların tümünün kasıtlı olarak bu probleme hizmette bulunduklarını ifade etmek mümkün değildir. Popüler kültür yaklaşımının kitle kültürü yaklaşımına ait bir parça olarak kabul edilmesi ve kitle iletişim araçlarıyla popüler kültür öğelerinin popülerleştirilerek kitlenin tercihleri arasına dahil olması oldukça etkilidir (Yaylagül, 2016: 94).

İnsanların bilincinde olmadan yönlendirilen algılarıyla bu içerikler daha çok etkileşime sokuyormuş veya buna benzer senaryolar daha fazla beğeniliyormuş algısı, dolaylı olarak televizyonu buna benzer popüler kültür içeriklerine yönlendirmektedir. Popüler kültür yaklaşımının, kültür öğeleri ve toplumsal normların yerine geçen ticari, normal ve basit öğeleri popülerleştirdiği ve söz konusu öğelerle karşı karşıya kalan

bireylerin de yozlaştığı söylenebilmektedir. Ayrıca, yozlaşan bireylerin tek tür insan modeline dönüştüğü, toplumsal ve kültürel bilinçlerini yitirdikleri ve sıradanlığın yol açtığı kolaycılık nedeniyle “*popüler kültür hayranı*” olduğu da söylenebilmektedir (Storey, 2000: 38).

Toplum ve dizi arasında bulunan bağın günden güne artmasının nedenleri arasında, toplumu oluşturan insanların farkındalık bilincine sahip birer kişi olabilmek adına gerekli düşünce sahibi olma, sosyal bilinç, araştırma ve okuma benzeri konulara yönelik herhangi bir çaba göstermemeleri yer almaktadır. Diğer bir deyişle, kişinin kendisini dijital dünyaya uyum sağlayarak sosyal bir varlık olmaktan sanal bir varlık olmaya evrilmesidir (Yaylagül, 2016: 94). Sanal varlık haline gelmeye başlayan kişi, gerçek dünyanın doğru ve sağlam modellerinin yanı sıra sanal ortamın ve genellikle de film ve dizilerin yarattığı kurgu karakterler ile ilişkin kurmakta ve böylece söz konusu kurgu karakterlerin söylemlerini, düşüncelerini ve davranış kalıplarını benimsemeye ve kendine alışkanlık haline getirmeye çalışmaktadır.

Televizyon pek çok kişi adına rutinin içerisine dahil olmak anlamına gelmektedir. Türk ev modeli bakımından incelendiği zaman ise söz konusu durumun yadsınmaz bir gerçek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni televizyonun hemen hemen tüm evlerde oturma odası şeklinde kullanılan yerin en önemli konumunda bulundurulmasıdır. Ayrıca çoğu evde yatay odaları ve mutfaklarda fazladan televizyonların yer aldığı da gözlemlenmektedir. Televizyon dolaylı olarak ortaya çıkan seyretme alışkanlığıyla beraber toplumsal sistemin ve sosyal yaşamın oluşturulması günden güne daha zorlu bir hal almaktadır. Bunun nedeni televizyonda gösterilen dizilerin seyircilere aktardığı kurgu dünyasında yer alan karakter ve olayları, bireyin herhangi bir anlam yükleyemediği gerçek dünyayı kurgu dünyaya göre anlamlandırmak istemesine yol açmaktadır (Storey, 2000: 38). Farklı bir ifadeyle seyirciler, televizyonun kurgu sunumlarında yer alan değerleri gerçek dünyayı anlamlandırarak tanımlamak amacıyla kullanmaktadırlar. Söz konusu durum ise seyircilerin kurgu karakterlerin hayat stillerini, giyimlerini, söylemlerini ve davranışlarını fazlasıyla önemsemelerine ve kendi hayatlarına dahil etmelerine yol açmaktadır. Örnek olarak dizilerde yer alan popüler karakterlerin adlarının, o dönemde toplumdaki kullanım oranları incelendiği zaman, bahsedilen adların ne kadar çok kullanıldığı görülmektedir (Çakır, 2020: 31).

Bahsedilen örnek ve tanımlamayla beraber dijital medya ve dizilerin zihinsel ve toplumsal açıdan ne kadar etkiye sahip olduğu görülmektedir. Günlük yaşamda meydana gelen değişikliklerin temel nedenleri arasında, dijital medya öğeleri ve diziler yer almaktadır. Bu nedenle dijital medya içerikleri ve dizilerin toplumsal kimliği besleyen bir nitelikte oluşturulması fazlasıyla önemlidir.

2.3.7. TV Dizi ve Programlarının Kültürel Etkileri

İnsanların duyuları arasında en etkili olanı görmedir. Bu nedenle insanların görüp algıladıkları şeyler onların fikirlerini ve kararlarını daha çok etkilemektedir. Görme duyusuyla beraber işitme duyusu da devreye girdiği zaman etkinin boyutu daha çok çoğalmaktadır (Akpınar ve Ersözlü, 2008: 45). Bu nedenle televizyon içerikleri insana etki etme konusunda oldukça etkin içerikler şeklinde kabul edilmektedir. Türkiye’de okuma alışkanlığının zayıf olmasından kaynaklı toplumsal algının yaratılması daha zordur.

Bir halkın kültürel açıdan gelişim sürecinin pozitif ve doğru olarak seyretmesi adına edebiyat, sanat ve tarih dallarının da yapı ve içerik bakımından detay ve kaliteye sahip olmaları gereklilik arz etmektedir. Ancak okuma kültürü yerleşmeyen bir toplumda söz konusu başlıkların içerisinde kaliteli ve detaylı argümanlar ile doldurulması hemen hemen olanaksızdır. Bahsedilen durumda kültürel az gelişmişlik, dolaylı olarak dışardan müdahaleye açık bir hal alan toplumun üst kısımda söz edildiği üzere işitme ve duyma duyuları vasıtasıyla tekrardan kodlanmış bir makine benzeri davranış ve fikirlerinin oluşturulması da mümkün olmaktadır.

Birkaç Türk dizisinden söz etmenin konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Örnek olarak “*Muhteşem Yüzyıl*” isimli dizi, konu bakımından Kanuni Sultan Süleyman’ın yaşamına odaklanmasına rağmen kurgusu “*The Tudors*” isimli İngiliz dizisinin tamamen aynısıdır. 2010’da yayınlanmış ve genç yetişkinlerin ilgisini kazanmış “*Küçük Sırlar*” isimli diziye tüm dünya genelinde ilgiyle takip edilen “*Gossip Girl*” isimli diziden uyarlanmıştır. Söz konusu uyarlama o denli ABD özentisi olmuştur ki, meydana gelen olaylar ve dizide yer alan karakterler ABD kültüründen beslenmektedir. Bu şekilde yabancı dizilerden uyarlanmış diğer Türk dizileri ise şu şekildedir (Memurlar, 2024: 1):

- “Doktorlar” dizisi “*Grey’s Anatomy*”.
- “Kuzey-Güney” dizisi “*Rich Man Poor Man*”.
- “Dadı” dizisi “*The Nanny*”.
- “Umutsuz Ev Kadınları” dizisi “*Desperate Housewives*”.
- “Med-cezir” dizisi “*The OC*”.
- “1 Kadın, 1 Erkek” dizisi “*Un Gars, Une Fille*”.

Tüm bu uyarlamaların haricinde pek çok dizi daha Batıdan uyarlanmıştır. Kültürel normlara uygun düşmeyen söz konusu dizilerin büyük bir kısmı aynı uyarlandığı şeklindeki gibi tasarlanmakta ve sadece adlarıyla beraber küçük ayrıntıların değiştirilerek Türk kültürüne uyarlaması yapılmaktadır. Bahsedilen yaklaşımsa özellikle okuma alışkanlığına sahip olmayan toplumların dizilerde geçen olaylar, karakterler ve yaşamlardan etkilenmelerine ve kendi yaşamlarını da bu çerçevede şekillendirmeye çalışmalarına yol açmaktadır.

Kültürler değerlere sahip çıkan ve milli olan dizilerin sayısı da günden güne artış göstermektedir. “*Diriliş Ertuğrul*” isimli dizi, bu konuya yönelik öncü dönem dizileri arasında yer almaktadır. “*Teşkilat*”, “*Gönül Dağı*” gibi diziler ise kültürel değerleri ve güncel konuları topluma hatırlatarak öğretme kaygılarını taşımayı sürdürmektedir.

2.3.8. Geleneksel ve Yeni Medyada Aile Kavramı

Medya, günümüzde bireyleri kuşatan, bir taraftan bilinçlendirirken eğlendiren, diğer taraftan bireyleri ciddi oranda etkileme potansiyelini barındıran kitle iletişim araçları olarak ifade edilmektedir. Geleneksel medya dendiği zaman akla ilk olarak televizyon ve televizyonla beraber dergi, gazete ve radyo benzeri kitle iletişim araçları gelmektedir. Bahsedilen kitle iletişim araçları genel olarak tek taraflı iletişime dayanan ve yönlendirici bir etkiye sahip olmaktadır. Söz konusu araçlar arasında çağımızda en yaygın olan kitle iletişim aracı televizyon olarak ifade edilmektedir. Çünkü televizyon seyretme oranı çağımızda internet teknolojisinin bulunmasına rağmen halen oldukça fazladır (Gill 2007: 23).

Televizyon, günümüzde çocukların eğlence şekillerini, insanların beklentilerini, zevk anlayışlarını, sohbet konularını, düzenlerini ve hayat şekillerini etkilediği gibi, ayrıca dünyayı keşfetme olanağı da sunmaktadır. Çoğu insan televizyonun düşüncelerine,

düşünme metotlarına ve kalıplarına etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bunun haricinde bazı insanlar, televizyonun fiziki gerçeklikten bağımsız olmasına rağmen, bireylerin yüz yüze iletişimlerinde aldıkları mesajlar ile medya vasıtasıyla aldıkları mesajları birbiriyle benzettiklerini düşünmektedirler (Livingstone 1998: 5).

Medyanın seyirci üstünde bulunan etkileriyle alakalı birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Kitle iletişim araçlarının etkilerine yönelik çalışmalar gerçekleştiren teorisyenler arasında eleştirel yaklaşımı benimseyenler, medyanın tesirini hegemonik ve ideolojik açıdan ele alırken ana akım kuramcıları ise genel olarak seyircileri odak noktaya koymaktadırlar. 1960'lı yıllardan 2000'li yıllara dek seyircilere yönelik yapılan çalışmalar üç temel başlıkta gerçekleştirilmiştir. Bunlar bilgi ve iletişim teknolojilerinin gündelik hayat kapsamında ele alınması, izleyici tercihlerine odaklanma ve kodlama çözmedir (Gill 2007: 23). Bu kapsamda Bausinger (1984: 350) medyanın seyirciler üzerinde bulunan etkileriyle alakalı araştırmalar gerçekleştirmiştir. Bausinger'in gerçekleştirdiği araştırmalar sonucunda ulaştığı bulgular şu şekildedir:

“Medya alımlama analizi, günlük yaşamdaki farklı medya çeşitlerini dikkate almalıdır; medyaya gösterilen ilgi düzeyi, hem medya içeriğine hem de mevcut ikincil faaliyetlere bağlı olarak değişir; kişilerarası ve kitle aracılı iletişim biçimleri günlük yaşamla bütünleştirilir; medya ile etkileşim bireysel olmaktan çok kolektif ve sosyal bir süreçtir; medya içerikleri konuşma için materyallerdir ve hem metinler hem de izleme süreci açık olduğu için metnin belirlediği ortalama bir okuyucu olamaz” (Bausinger 1984: 349-350).

Bahsedilen dönemde gerçekleştirilen diğer araştırmalarda ise seyircilerin medya içeriklerini alımlamalarında daha aktif bir rol üstlendikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu kapsamda Appadurai (1996: 4), medyanın farklı kişilerde ve milletlerde, kendi kendini gerçekleştirme tecrübelerine ve muhtemel hayat senaryolarına fantastik olayların ve film yıldızlarının cazibesiyle ne şekilde katkı sağladığını ve bununla beraber haber programlarının inandırıcılığıyla gündelik sosyal projeler adına kaynaklar sağladığını ifade etmektedir. Appadurai, kitle iletişim vasıtaları tarafınca sunulan içeriklerin dünya genelinde dolaşarak, zorunlu ya da gönüllü göçle aktarılan göçmen seyircilerle etkileşime katıldığı bir süreç içerisinde, küresel olanın insanların modern tecrübelerine ne şekilde dahil edilmeye çalışıldığına açıklık getirmektedir.

Liebes ve Katz (1993: 4)'ın “*Anlam İhracatı: Dallas'ın Kùltürler Arası Okumaları*” isimli araştırması, dizilerin uluslararası alımlanışını ele almaktadır. Bu araştırma, seyircilerin dizilere entelektüel ve duygusal bir şekilde yaklaştığını ve ana hikayeyi ideolojik, psikolojik ya da sosyolojik açıdan yorumladıklarını gözler önüne sunmaktadır. Bununla birlikte grup içerisindeki müzakere ve yardımlaşmaların, dizinin anlaşılabilir olarak yorumlanmasında büyük bir rol üstlendiğini ifade etmişlerdir.

Seyircilerin televizyonda gösterilen içerikleri alımlamalarını, Zerubavel'in düşüncelerini baz alarak açıklık getirmeye çalışan uzmanlar da mevcuttur. Zerubavel'in görüşünün toplumsal dayanakları ele aldığı eserinde, altı temel bilişsel faaliyeti (zamanı hesaplama, hatırlama, anlam yükleme, sınıflandırma, dikkat etme ve algılama) tartışmaktadır. Zerubavel (1999: 22), söz konusu faaliyetlerin belirli bireysel bilişsel niteliklere sahip olan kişiler tarafından yerine getirildiğini ve ayrıca bahsedilen kişilerin belirli evrensel bilişsel nitelikleri barındıran ve belirli fikir toplumlarına ait kişiler olduğunu belirtmektedir. Seyirciler, dizileri seyrederken Zerubavel'in üç temel boyutunu yansıtan tepki çeşitlerinden yararlanmaktadırlar. Bu, seyircilerin bir karakter ya da olaya daha öncesinde deneyimlediği anılardan faydalanarak tepki gösterdiğinde “*özel kültürel ekran karşılaşmaları*”na ilişkin kesin bir izlenim edinildiği manasına gelmektedir. Diğer yandan ise belirli televizyon dizilerine gösterilen tepkiler, bir topluma ve grup kimliğine ait olma temelinde tepki gösterilen yer olarak nitelendirilen zihnin ve kişiliğin öznel arası boyutuna daha çok dayandırılmaktadır. Tepki ve alımlamalar uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel tanınma kalıplarına dayandığı için, bu duruma “*kolektif sosyal ve kültürel ekran karşılaşmaları*” denilebilmektedir. Bu, senaryo ya da karakterler ile özdeşleşmeye ya da daha üst bir seviyede kültürel kimliğin müzakeresine dayanan kabul tarzı şeklinde pek çok şekle bürünebilmektedir. Ötekilik tanımlaması muhakkak negatif olmayabilmektedir. Tam tersine çoğunlukla ötekiliği tanımlayan, bu kavramın kendi toplumlarından farklılıklar gösterdiğini varsayan ve sonucunda ötekilik tecrübesini ilginç olarak nitelendiren seyircilerden tepkiler alınabilmektedir. Bu, “*evrensel bilişsel, duygusal ekran karşılaşmaları*” şeklinde isimlendirilebilecek alımlamanın son boyutu ile açıkça ilişkilidir (Bondebjerg vd. 2017: 34). Televizyon, güvenilir ve önemli bir bilgi kaynağı yarattığında, seyircileri etkileme ihtimali daha fazladır. Bu durum, örnek olarak tarih, bilim ya da diğer devletler ile alakalı programlar için geçerli kabul edilmektedir.

Jenkins'e göre, modern medyada farklı etmenler bir araya gelmektedir. Söz konusu birleşme, medya şekillerinin, hikaye anlatım biçimlerinin ve medya kuruluşlarının birleşimidir. “Eski medya” birkaç üretim şekline ya da yöntemine sabitlenebilirken, “yeni medyayı” karakterize eden karmaşık yakınsama, basit tanımın önüne geçmektedir (Trend 2016: 117).

Yeni medyada bireylerin yaratıcılıkları ve aktif tüketimlerinin en değerli görünür alanı “*hayran kültürü*”dür. Hayran kültürü, kitle kültüründen alınmış materyallerin sahiplenilerek dönüştürülmesiyle tanımlanabilmekte ve toplum kültürü pratiklerinin kitle kültürü içeriklerine uygulanması olarak ifade edilmektedir. Söz konusu kültür yapısının politik açıdan yarattığı etki yalnızca içerik üretimi ve yeni düşüncelerin dolaşımından değil, ayrıca kolektif zeka benzer i yeni sosyal yapılara ulaşımından ve yeni kültürel üretimlerden kaynaklanmaktadır. Jenkins (2006: 261), toplumun “*yakınsama kültür*” çağına geçiş yaptığını ve bu kültürün, geleceğin iletişim kültürü şekli olacağını bildirmektedir. Jenkins, yakınsama kültürünü medya üreticilerinin gücüyle medya tüketicilerinin gücünün beklenmedik olarak etkileşim sağladığı, kurumsal ve yerel medyanın kesiştiği ve yeni ve eski medya yapısının çarpıştığı bir alan şeklinde ifade etmektedir. Jenkins, bireylerin, kültürün tam katılımcısı olarak tüketici ve vatandaş şeklinde sahip oldukları gücün bilincine varmakta ve söz konusu güçten yararlanırlarsa yakınsama kültüründe daha fazla güç kazanacaklarını vurgulamaktadır. Schement (2003: 418) bilgi döneminde ABD toplumu adına riskli durumların öncelikle yerel karşılıklılık duygusunu, aidiyet duyguları ile değiştirdikçe topluluğun özünün zayıfladığını ifade etmektedir. Bilgi döneminde bir ya da iki nesil öncesinin karşılıklı bağımlılık ağı, örülmüş yoğun toplum ağlarından daha incedir.

2.3.9. Dizilerin Türk Toplumuna Etkilerine Dair Genel Bir Değerlendirme

Diziler, Türk halkı üzerinde önemli etkilere sahiptir ve söz konusu etkiler zamanla toplumsal, ailevi ve kişisel hayatta bazı değişikliklere neden olmuştur. 1968’de TRT’nin yayın hayatına dahil olması ve ilerleyen dönemlerde özel kanalların da işin içine dahil olmasıyla beraber, diziler toplumların dönüşüm ve değişiminde büyük bir rol üstlenmiştir. Televizyon dizileri, kültürel farklılıklarda tetikleyici bir faktör olarak kabul edilmekte ve toplumların dönüşümünde katalizör etkisi yaratmaktadır (Yıldız, 2003: 15).

Diziler, ev hayatında da farklı değişimlere neden olmuştur. Evlerin oturma düzeni benzeri hususlarda söz konusu değişikliklerin izlerine rastlamak mümkündür. Fakat bu değişiklikler yalnızca ev düzeni ile sınırlı olmamakta, bireylerin fikirlerine ve hayat standartlarına da etki edebilmektedir. Diziler, gündelik yaşamda konuşma biçimlerinden giyim stiline dek birçok alan üzerinde etkisini göstermektedir.

Diziler, medyanın değerli bir formu şeklinde çağımızda farklı platformlar içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Bireyler bilgisayar, cep telefonları ve televizyonlar vasıtasıyla seyrettikleri dizilerden farklı biçimlerde etkilenebilmektedirler. Fakat televizyon dizilerinden en fazla etkilenen grup, devamlı olarak öğrenme açık olan çocuk ve genç yetişkinlerdir. Genç yetişkinler, dizi karakterlerini rol model olarak kabul etmekte ve kimlik bunalımına maruz kaldıkları zamanlarda giyim stillerini, davranışlarını ve fikirlerini rol model olarak benimsedikleri karakterlere benzetmeye çalışmaktadırlar.

Diziler, seyircilere rol model yaratma potansiyelini taşımaktadır. Televizyon dizilerinde yer alan karakterler, seyircilere pozitif yönlü ve iyi davranışları öğretebilmektedir. Özellikle iyi karakterlerin cesaret, empati ve dürüstlük benzeri değerleri barındırması, seyirciler üzerinde söz konusu değerleri özümsemelerine ve pozitif yönlü davranış kalıpları geliştirmelerine katkı sağlayabilmektedir. Fakat dizilerde yer alan negatif yönlü kötü karakterlerin varlık durumu da seyirciler üstünde etkili olabilmektedir. Olumsuz karakterler, seyircilerin yanlış örnekler almalarına ve negatif yönlü davranış kalıpları geliştirmelerine neden olabilmektedir. Özellikle gençler, kimlik yaratma sürecinde dizi karakterlerinden örnek olarak onlara benzemeye çalışabilmektedirler.

Bahsedilen etkiler yalnızca gençlerle sınırlı değildir. Yetişkinler de dizilerden etkilenebilmekte ve karakterleri taklit edebilmektedirler. Söz konusu durum, sosyal medyada ve haber kanallarında dizilerin etkilerini bizlere sunan örneklerde de görülebilmektedir. Örnek olarak, kimi aileler dizilerde yer alan bir aileyi örnek alıp soy isimlerini değiştirebilmekte ya da tarihi dizilerde yer alan karakterlerin kılıç ile kafirleri kesmelerini gerçek sanıp yanlış davranışlara yönelebilmektedirler.

Televizyon dizilerinin yarattığı etki, bazı durumlarda ilginç boyutlara ulaşabilmektedir. Örnek olarak popüler diziler arasında yer alan “Çukur” dizisinin seyircileri, dizide yer alan karakterlerin giydikleri tişörtleri basarak gasp olaylarına dahil

olabilmektedirler. Dizide değerli bir karakterin hayatını kaybetmesiyle gazete büyük boy taziye ilan basılması ya da mevlüt okutulması gibi olaylar da dizilerin yarattığı etkilerin Türkiye gerçeğini gözler önüne sunmaktadır (Yeni Şafak, 2012: 1).

Dizilerin yarattığı etki, çocuklara isim koyma eğilimi şeklinde de görülmektedir. Dizide yer alan karakterlerin adları, toplum içerisinde popülerlik kazanıp çocuk isimlerinde kullanılan adlar arasına dahil olabilmektedir. Örnek olarak “*Doktorlar*” dizisinde yer alan Ela ismi, 2007’den sonra popülerliğini koruyarak en fazla kullanılan isimler arasında bulunmuştur. Benzer olarak “*Güneşin Kızları*” isimli diziyle daha öncesinde çok fazla denk gelinmeyen Güneş adı, 2015’ten itibaren popülerleşmiştir (Yegin, 2020: 110-126).

Dizilerin yarattığı etki, erkek çocuk adlarında da görülebilmektedir. Örnek olarak “*Kalp Atışı*” dizisi ile bağdaştırılan Ali Asaf ismi, 2017’den sonra en popüler erkek isimleri arasına girmiştir. Benzer olarak “*Çukur*” adlı dizide yer alan Yamaç karakteri de 2018’de en fazla kullanılan erkek çocuk ismi haline gelmiştir. “*Diriliş Ertuğrul*” adlı diziyle ilişkilendirilen Ertuğrul ismi de sıklıkla tercih edilen isimler arasında yer almasına rağmen, 2015’ten sonra dizinin yarattığı etkiyle popülerliğini artırmıştır. Diğer taraftan negatif karakterleri canlandıran adların popülerlikleri düşmektedir. Örnek olarak “*Aşk-ı Memnu*” adlı dizide yer alan Behlül ve Bihter adları, kötü karakterleri yansıttığından kullanımlarında azalma yaşanmıştır.

Söz konusu durum, dizilerin toplumsal açıdan yarattığı etkilerin isim seçimlerinde de etkili olduğunu gözler önüne sunmaktadır. Dizilerde yer alan karakterlerin popülerlik düzeyleri, anne ve babaların çocuklarına isim tercih ederken söz konusu karakterlerden etkilenmelerine neden olabilmektedir. Bu durum da dizilerin, halkın kültür ve dil yapısında belli bir etkisi olduğunu kanıtlamaktadır.

İki saatlik uzun dizi aralarında verilen reklamlar, seyircilerin kullanım alışkanlıklarına etki edebilmekte ve farklılaştırabilmektedir. Reklamların diziye yerleştirilen ilgi çekici öğeler ile seyircilere etki etmesi, seyircilerin istemsiz olarak alışverişe yönlendirilmelerine neden olabilmektedir. Özellikle reklamcılar tarafından farklı bir iş sahası şeklinde kabul edilen moda ismi altında pazarlama metotları oluşturulmaktadır (Boyraz, 2014: 32).

Televizyon dizilerinin toplum tarafından kabul edilmesinin önemli bir unsuru, dizilerde yer alan karakterlerin toplumun aynası konumunda yer almasıdır. Dizide yer alan karakterler, istenilen hayat kesitlerini gösterip seyircilerde devamlı bir mutlu hayat özentisi oluşturabilmektedirler. Seyirciler gerçek yaşamları ile dizide yer alan karakterlerin hayatları arasında bulunan farkı net bir şekilde anlamayabilmektedirler. Bu durum sonucunda ise seyircilerde psikolojik problemler meydana gelebilmektedir. Örnek olarak, gerçek yaşamda sevgisiz bir ilişkide bulunan seyirci, dizide yer alan karakterler ile hayali ilişkiler kurup kendisini avutabilmektedir. Buna benzer örneklerde, seyircilerin dizi sahnelerinde karşılaştıkları intihar benzeri faaliyetleri gerçek yaşamda tekrar etmesi gibi sonuçlarda görülebilmektedir. Bahsedilen durum, dizilerin seyirciler üstünde bulunan psikolojik etkilerini gözler önüne sunmaktadır. Televizyon dizilerinin gerçek yaşamla ilişkisini net bir şekilde göremeyen seyirciler, dizide yer alan karakterleri örnek alıp kendilerini mutsuz hissedebilmekte ya da gerçeklikten uzaklaşabilmektedirler. Bu durum da psikolojik problemlerin yaşanmasına ve uç örneklerin meydana gelmesine yol açabilmektedir.

Dizilerin ahlaki boyutta negatif yönlü tesirleri, toplum tarafından eleştirilere maruz kalmaktadır. Söz konusu negatif yönlü etkilerin sonuçları, ailede ahlaki yozlaşmaların meydana gelmesine yol açabilmektedir. Özellikle evlilik öncesi ilişkilerin sıradanlaştırılması, evlilik dışı birliktelik ve çocukların sıradanlaştırılması, kıskançlığın köreltilmesi gibi faktörler, ahlaki değerleri sarsabilmektedir. Türk dizilerinde kumalık olgusunun yanlış olduğuna vurgu yapılmasına rağmen, evli bireylerin farklı kişilerle sevgili yaşamını sıradanlaştıran sahnelerin olması da toplumsal ahlaki olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Gençlik dizilerinde kızların herhangi bir hedefi olması yerine, sevgili olma özentisi öne çıkabilmektedir. Buna benzer dizilerde yaşından büyük durma eğilimleri de gözlemlenebilmektedir. Örnek olarak “*Aşk-ı Memnu*” adlı dizide ahlaksız bir ilişkiye giren karakterlerin birleşmemesi, toplumda üzüntüye yol açabilmektedir. Bunun haricinde başörtülü kadınların dizilerde sık sık bakıcı, temizlikçi ve aşçı benzeri alt sınıf rollerde gösterilip değersizleştirilmesi, kadınlara yönelik şiddetin göstergeleri arasında yorumlanabilmektedir.

Buna benzer negatif yönlü etkilerin meydana gelmesinde, seyircilerin kendi içlerinde bulunan davranışları da rol oynayabilmektedir. Dizide yer alan karakterleri taklit etme, seyircilerin davranışlarına etki edebilmektedir. Fakat söz konusu etkilenme nedeniyle meydana gelen olumsuz durumların azaltılabilmesi adına, medya okuryazarlığı ve dizi okuryazarlığı benzeri konuların toplum içerisinde bilinçlendirme faaliyetleriyle desteklenmesi oldukça önemlidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine dair genel bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından genel tarama modelinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, önemli sayıda ögeden oluşan bir evrendeki nüfusun kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak amacıyla, evrenin tamamını veya ondan temsili bir örneği değerlendirmek için kullanılan metodolojilerle ilgilidir. İlişkisel tarama modelinde en az 2 değişken arasındaki bağlantılar incelenmektedir. Nicel veriler anketlerin uygulanması yoluyla elde edilir. Elde edilen niceliksel verilerin istatistiksel analizi yoluyla çıkarımlar yapılmaya çalışılmaktadır. Daha sonra incelenen senaryo veya konuya ilişkin kapsamlı bir çerçeve oluşturulduktan sonra bu çerçeveden ayrı bir bölüm seçilerek özgün vaka çalışmalarına başlanır. Bu özel araştırma biçimi olayların, nesnelerin, varlıkların, kurumların ve çeşitli disiplinlerin doğasını ve özelliklerini açıklamaya çalışır (Büyüköztürk vd., 2013). Ayrıca tarama araştırması kapsamında, çalışma evreninden alınan örneklemin demografik özellikleri, önceden belirlenen konulara bakış açıları ve konuya ilişkin tercihleri tespit edilmeye çalışılır (Bahtiyar ve Can, 2016). Çalışmada, genel puan ile konuyla ilgili olarak belirlenen değişkenler arasındaki eşitsizliği analiz edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki üniversitelerde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise, 2023-2024 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde öğrenim görmekte olan 401 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme kolay ulaşılabilir örnekleme ile belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılması hedeflenen öğrencilere “Demografik Bilgi Formu”, “Dizilerin Evliliğe Etkisinin Değerlendirilmesi Formu” ve “Problemlili Dizi İzleme Ölçeği” doldurtulmuştur. Katılımcıların çalışmada kullanılan ölçeği özgür bir ortamda, herhangi bir baskı ve

engelleme ya da yönlendirmeye maruz kalmadan gönüllü olarak cevaplaması sağlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, ulaşılabilir örnekleme ile belirlenmiştir. Katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımına Tablo 2.1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Değişkenler		Gruplar f	
Cinsiyet	Kadın	212	53,1
	Erkek	188	46,9
Yaş	18	48	13,2
	19-25	306	76,3
	26 ve/veya üstü	42	10,5
Okul	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	381	96,3
	Diğer	15	3,7
Sınıf	1. sınıf	103	26,9
	2. sınıf	118	29,4
	3. sınıf	77	19,2
	4. sınıf ve/veya üstü	94	23,4
	Hazırlık	4	1,0
Medeni durum	Evli	35	8,7
	Bekar	361	91,3
Toplumsal cinsiyet dersi alma	Evet	82	20,4
	Hayır	314	79,6
Gelir düzeyi	Gelir giderden az	177	45,1
	Gelir giderden fazla	51	12,7
	Gelir gidere eşit	168	42,1
Hafta içi dizi izleme süresi	1 saatten az	88	22,2
	1- 2 saat	134	33,4
	3- 4 saat	57	14,5
	5 saat ve/veya üstü	21	5,5
	İzlemiyorum	96	24,4

Hafta sonu dizi izleme süresi	1 saatten az	73	18,2
	1- 2 saat	111	28,2
	3- 4 saat	83	20,7
	5 saat ve/veya üstü	30	7,7
	İzlemiyorum	99	25,2
Dizi izlenilen araç	Televizyon	104	26,2
	Bilgisayar/Telefon	221	55,6
	Diğer	2	,5
	İzlemiyorum	69	17,7
Dizi izlenilen platform	İzlemiyorum	72	40,6
	Netflix	248	19,0
	BluTv	22	10,3
	GAIN	13	13,7
	Exxen	10	10,6
	Disney+	8	5,7
	Diğer	23	26,7
	Gruplar	F	22,9
Değişkenler			
Cinsiyet	Kadın	212	20,0
Yaş	Erkek	188	24,2
	18 ve/veya altı	48	6,2
	19-25	306	58,9
	26 ve/veya üstü	42	15,5
Okul	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	381	25,7

Tablo 1'de sunulan verilere göre, katılımcıların %53,5'i kadın, %46,5'i ise erkektir. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%77,3) 19-25 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların %96,2'si Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencisidir ve büyük bir kısmı (%91,2) bekâr bireylerden oluşmaktadır. Sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde, ikinci sınıf öğrencileri %29,8 ile en büyük oranı oluştururken, hazırlık sınıfı öğrencilerinin oranı %1,0 ile en düşük seviyededir. Cinsiyetle ilgili ders alma durumuna bakıldığında, katılımcıların %20,7'si

böyle bir ders aldığını ifade etmiştir. Gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların %44,7'sinin gelirinin giderlerinden az olduğu, %42,4'ünün ise gelir ve giderinin eşit olduğu belirlenmiştir. Dizi izleme alışkanlıkları incelendiğinde, hafta içi en sık 1-2 saat (%33,8) dizi izlendiği, hafta sonu ise bu sürenin %28,0 oranında benzer şekilde devam ettiği görülmüştür. Katılımcılar en çok bilgisayar ya da telefon (%55,8) aracılığıyla dizi izlerken, %17,4'ü dizi izlemediğini belirtmiştir. Dizi izleme platformları açısından değerlendirildiğinde, Netflix %62,6 oranla en çok tercih edilen platform olurken, %18,2'lik bir kesimin herhangi bir platform kullanmadığı görülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 3 bölümden oluşmaktadır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Bu kısımda katılımcıların kişisel bilgilerine yönelik olarak toplamda 14 soru (cinsiyet, yaş, okul, sınıf, medeni durum, gelir durumu vs.) yer almaktadır.

3.3.2. Problemli Dizi İzleme Ölçeği

Çalışmada kullanılan Problemli Dizi İzleme Ölçeği Orosz, Bóthe ve Tóth-Király (2016) tarafından geliştirilmiş olup, Türkçeye uyarlaması Bekir, Gökçe ve Makas (2021) tarafından yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda 6 maddeden oluşan ölçeğin madde faktör yüklerinin .72 ile .83 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .87 ve test-tekrar test korelasyonu .83 olarak bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda Problemli Dizi İzleme Ölçeğinin, Türkiye'de yaşayan yetişkinler için geçerli ve güvenilir bir ölçeğe aracı olduğu görülmüştür.

Problemli dizi izleme Ölçeğinin her bir maddesi ayrı olarak değerlendirilir. Ölçeğin birinci maddesi katılımcıların dizi izlemeye yönelik ne kadar zaman ayırdığını değerlendirir. Ölçeğin ikinci maddesi katılımcıların, izledikleri dizileri planlanan zamanda mı izlediklerini, ölçeğin üçüncü maddesi katılımcıların dizi izlemeyi bir kaçış olarak mı gördüklerini, ölçeğin dördüncü maddesi dizi izlenilmeyen süreçler içerisinde yaşanan olumsuz duyguların olup olmadığını, ölçeğin beşinci maddesi sosyal ilişkilerin dizi izleme ile azalıp azalmadığını ve ölçeğin altıncı ve son maddesi ise dizi izlemenin katılımcıların sosyal çevresi ile ilişkisini değerlendirir.

3.3.3. Evlilik Anket Formu

Katılımcıların izledikleri Türk dizilerinin evliliklerini nasıl etkilediğine yönelik yazar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. 266 sorudan oluşan anket formunun hazırlanmasında ilgili literatür taranmış ve uzman görüşü alınmıştır.

Anketin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla kapsamlı istatistiksel analizler yapılmıştır. İlk aşamada, alanyazın taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda tasarlanan ön form, pilot çalışma kapsamında sınırlı bir örneklem üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinden yapılan açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiş, düşük faktör yüklerine sahip ya da birden fazla boyutta yüksek yük değeri gösteren maddeler çıkarılmıştır. Devamında gerçekleştirilen Cronbach's Alpha katsayısı hesaplamaları, ölçeğin genel güvenilirliğini ve alt boyutlara ilişkin iç tutarlılığı ortaya koymuştur. Yapılan analizler neticesinde, anketin üç temel alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu alt boyutlar:

1. Türk dizilerindeki aile figürlerinin kültürel temsil yeterliliği: Dizilerin kültürü ne kadar temsil ettiğini ele almaktadır.
2. Türk dizilerinin izleyici üzerindeki etkileri: Dizilerin izleyicilerin üzerindeki etkisinin ne derecede olduğunu ele almaktadır.
3. Türk dizilerinin evlilik algısına etkisi: İzleyicilerin evlilik algısının dizilerden etkilenip etkilenmediğini ele almaktadır.

Sonuç olarak, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan bu ölçek, Türk dizilerinin evlilik algısı üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılmaya uygundur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde “SPSS 27.0” programından faydalanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlarının yanı sıra, güvenilirlik analizi ve demografik verilerle anket yargı ifadelerinin ilişkilerini ölçen parametrik testler yapılmıştır.

Araştırmada katılımcıların demografik bilgilerine yönelik elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemiyle ortalama ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirliğini belirlemek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeklerin Cronbach alfa katsayısı 0.79 ve 0.88 arasında çıkmıştır. Cronbach alfa katsayısına göre bir ölçeğin güvenilir olarak kabul edilmesi için Cronbach alfa değerinin 0.70 ve üstü değerlerde olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2002). Elde edilen kat sayı değerinin 0.70'ten büyük olması bu araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek güvenirlikte bir ölçek olduğunu gösterir.

Tablo 2. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları	
Problemli Dizi İzleme Ölçeği	0.790
Türk Dizileri ve Evlilik Anket Formu	0.883

Bu noktada parametrik veya parametrik olmayan analiz yöntemleri arasında uygun seçimi belirlemek için veriler üzerinde normallik testi yapılması zorunludur. Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmenin temel prosedürü çarpıklık ve basıklık istatistiklerinin hesaplanmasını içerir. Normal dağılımın yeterliliği çoğunlukla +3 ile -3 aralığında olması beklenen ölçek puanlarından elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin değerlendirilmesiyle belirlenir (Groeneveld & Meeden, 1984; Hopkins & Weeks, 1990). Sonuç olarak ölçek puanlarının normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmiştir. Verilen ortam içerisinde yapılan analizlerde parametrik yaklaşımlar kullanılmıştır. Analizlerde test tekniklerinden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans testi ile Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır

Tablo 3. Araştırmanın Normallik Analizi

	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık
Problemli Dizi İzleme Ölçeği	2,4983	,86819	,235	-,394
Türk Dizileri ve Evlilik Anket Formu	2,6690	,65022	-,151	,045

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türk Dizileri ve Evlilik Anket Formu için Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmış ve formun alt boyutları ve alt boyutlar altında toplanan sorular tespit edilmiş ve uygun olmayan sorular çıkarılmıştır.

4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları

Madde toplam korelasyonlarına ilişkin bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Madde toplam korelasyon istatistiklerine ilişkin bulgular

Maddeler	Madde Çıkarılırsa Ölçek Ortalaması	Madde Çıkarılırsa Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Madde- Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa Cronbach’s Alpha
Ö1. Türk dizlerinin konularını yeterli buluyorum.	64.511	242.670	0.527	0.877
Ö2. Türk dizileri, evlilik hakkındaki bakış açımı etkiler.	64.212	241.652	0.519	0.877
Ö3. Türk dizilerindeki evlilikler gerçek hayatı yansıtmaktadır.	64.190	244.004	0.480	0.878
Ö4. Türk dizilerindeki evlilik kavramı ile gerçek hayattaki evlilik kavramı benzerdir.	64.254	242.770	0.532	0.877

Ö5. Dizi izlerken vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorum.	63.828	242.853	0.473	0.878
Ö6. Türk dizilerini izlerken kendimi oyuncuların yerine koyuyorum.	64.112	237.985	0.590	0.875
Ö7. Türk dizilerini izledikten sonra üzerinde bir süre düşünüyorum.	64.120	239.431	0.587	0.875
Ö8. Türk dizilerini kapsadığı konu için değil oyuncular için izliyorum.	64.162	242.511	0.470	0.878
Ö9. Türk dizilerindeki evlilikler, toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum.	63.733	251.496	0.258	0.884
Ö10. Türk dizilerinde şiddet olaylarının fazla olduğunu düşünüyorum.	63.357	259.465	0.062	0.889
Ö11. Türk dizilerindeki evliliklerin toplumsal normlara uygun olduğunu düşünüyorum.	64.357	241.085	0.544	0.876
Ö12. Türk dizilerinde flört şiddetinin az olduğunu düşünüyorum.	64.127	242.411	0.479	0.878
Ö13. Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil	64.389	243.138	0.513	0.877

etme konusunda sağlıklı buluyorum.					
Ö14. Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda yeterli buluyorum.	64.464	242.564	0.537	0.876	
Ö15. Türk dizilerindeki aile figürünü gerçek hayatta da destekliyorum.	64.454	240.938	0.564	0.876	
Ö16. Kendi yaşamımda yaptığım/yapacağım evliliklerde eşimin dizilerdeki gibi birisi olsun isterim.	64.397	238.825	0.608	0.874	
Ö17. İzlediğim dizilerdeki oyuncuların fiziksel özelliklerine dikkat ederim.	63.758	244.544	0.459	0.878	
Ö18. İzlediğim dizilerdeki oyuncuların psikolojik özelliklerine dikkat ederim.	63.723	251.156	0.274	0.883	
Ö19. İzlediğim dizilerdeki oyuncularını kendi yaşamımda örnek alırım.	64.252	239.264	0.586	0.875	
Ö20. Yaptığım/yapacağım evliliklerde rol paylaşımının dizilerdeki gibi olması gerektiğini düşünüyorum.	64.421	238.859	0.612	0.874	

Ö21. Türk dizilerini ailemle birlikte izleyebiliyorum.	63.900	249.820	0.327	0.882
Ö22. Bu bir kontrol sorusudur. Lütfen “Katılıyorum” seçeneğini işaretleyiniz.	62.778	260.463	0.120	0.885
Ö23. Yaptığım/yapacağım evlilikte, eşimin ailesinin izlediğim dizilerdeki gibi olması gerektiğini düşünüyorum.	64.322	241.069	0.546	0.876
Ö24. Türk dizilerindeki evliliklerin aile yapısını etkilediğini düşünüyorum.	63.574	251.230	0.264	0.884
Ö25. Platform dizilerindeki figürleri içerikleri televizyon dizilerine göre daha olumlu olduğunu düşünüyorum.	64.022	247.712	0.375	0.880

Tablo 4’te verilen madde toplam korelasyonlarına ilişkin analiz sonuçları, ölçeğin geneline dair güvenilirlik açısından önemli ipuçları sağlamaktadır. Analiz bulgularına göre, maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri genel olarak kabul edilebilir sınır olan 0.30’un üzerinde yer almakla birlikte, 9., 10., 18., 22., ve 24. maddelerin 0.30’un altında korelasyon değerlerine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Literatürde, madde-toplam korelasyon değerinin 0.30’un altında olduğu durumlarda, bu maddelerin ölçekten çıkarılmasının ölçeğin iç tutarlılığını artırabileceği belirtilmektedir (Nunnally & Bernstein, 1994). Bu bağlamda, 9., 10., 18., 22. ve 24. maddelerin ölçekten çıkarılması durumunda ölçeğin Cronbach’s Alpha katsayısının artış göstereceği öngörülmektedir. Ayrıca, 22. madde kontrol sorusu olduğundan, ölçeğin geneline yönelik

istatistiksel anlamlılık yaratma amacı taşımadığı da değerlendirilebilir. Bu maddelerin çıkarılması, ölçeğin güvenilirliğini ve ölçüm doğruluğunu arttırabileceği söylenebilir.

Ele alınan ölçekteki kalan maddeler içerisinde 1, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 23, 23, 25 maddeleri Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda yükleri 0.5'in altında olduğu ve ölçeğin alt boyutlarının yapısını bozduğu görüşmüş olup, maddeler çıkartılmıştır. Elde kalan maddelerle elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 5. Ölçeğe ait KMO değeri ve Bartlett Küresellik test sonuçları

Kaiser Meyer Olkin (KMO) Örneklem Yeterliliği		0.866
Bartlett Küresellik Testi	X²	1390.302
	Serbestlik derecesi	55
	p-değeri	0.0001*

* $p < 0.05$

Tablo 5’de uygulanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi sonuçları verilmiştir. KMO değeri 0.866 olarak bulunmuş olup, bu değer örneklem yeterliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Öte yandan Bartlett küresellik testi sonucunda, ki-kare değeri (X^2) 1390.302, serbestlik derecesi 55 ve p-değeri 0.0001 olarak hesaplanmıştır. P-değerinin 0.05’ten küçük olması, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ve faktör analizi için verilerin uygun olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, ölçeğin faktör yapısının araştırılması için gerekli koşulları sağladığını, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu ve analizden elde edilecek sonuçların güvenilir olacağını ortaya koyulmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) analizi için varimax döndürme işlemi uygulanmış olup, uygun alt boyut yapısı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Ölçeğe ilişkin AFA ve güvenirlik sonuçları

Altboyutlar/Maddeler	Faktör Yükü	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Cronbach's Alpha
Altboyut 1				
Ö14. Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda yeterli buluyorum.	0.826			
Ö13. Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda sağlıklı buluyorum.	0.756	4.448	22.655	0.801
Ö15. Türk dizilerindeki aile figürünü gerçek hayatta da destekliyorum.	0.755			
Ö16. Kendi yaşamımda yaptığım/yapacağım evliliklerde eşimin dizilerdeki gibi birisi olsun isterim.	0.635			
Altboyut 2				
Ö7. Türk dizilerini izledikten sonra üzerinde bir süre düşünüyorum.	0.747			
Ö6. Türk dizilerini izlerken kendimi oyuncuların yerine koyuyorum.	0.723	1.225	20.760	0.725
Ö5. Dizi izlerken vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorum.	0.714			

Ö8. Türk dizilerini kapsadığı konu için değil oyuncular için izliyorum.	0.595				
Altboyut 3					
Ö3. Türk dizilerindeki evlilikler gerçek hayatı yansıtmaktadır.	0.895				
Ö4. Türk dizilerindeki evlilik kavramı ile gerçek hayattaki evlilik kavramı benzerdir.	0.675	1.002	17.258	0.701	
Ö2. Türk dizileri, evlilik hakkındaki bakış açımı etkiler.	0.605				
Ölçek Genel :			60.673	0.850	

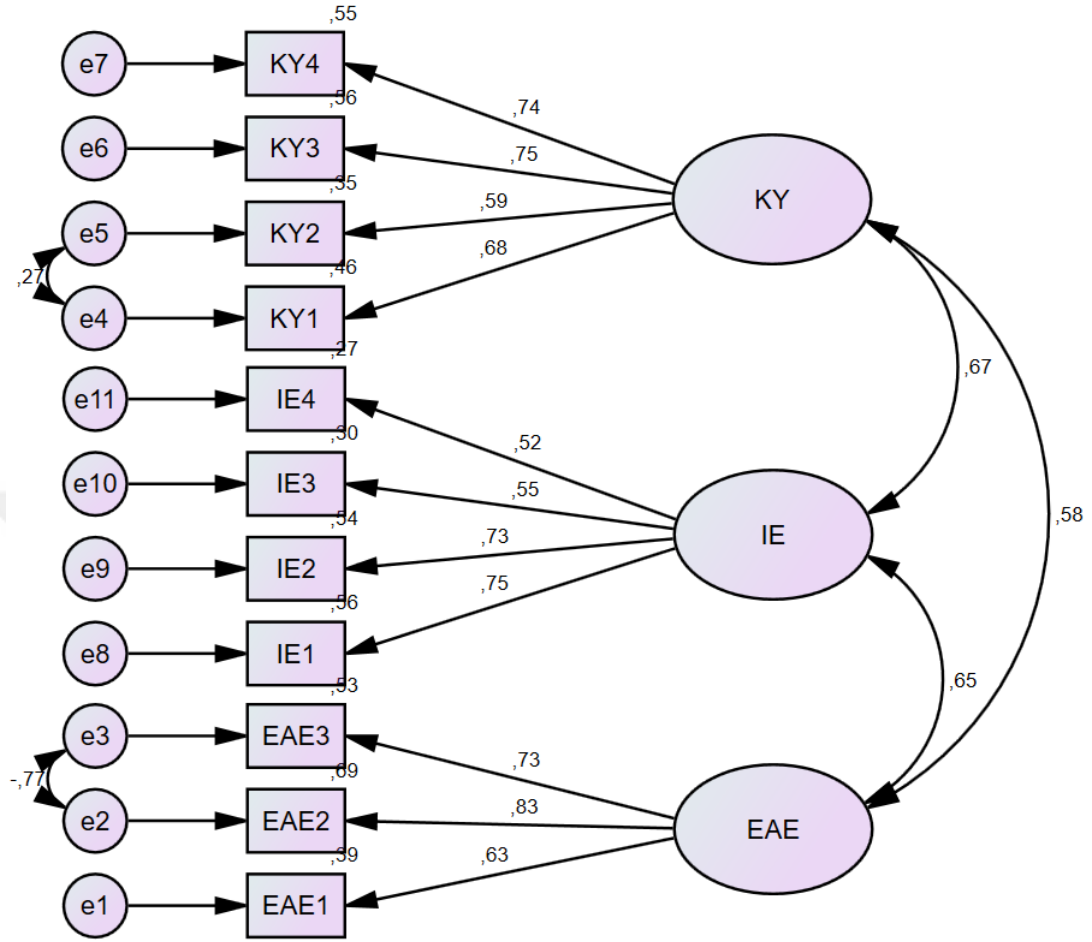
Tablo 6’da verilen AFA ve güvenilirlik analizi sonuçları, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik düzeylerini değerlendirmek açısından önemli bulgular sunmaktadır. AFA sonuçlarına göre, ölçek üç alt boyut altında toplanmış ve toplam varyansın %60.673’ünü açıkladığı belirlenmiştir. Birinci alt boyut, "Türk dizilerindeki aile figürlerinin kültürel temsil yeterliliği" ile ilişkilendirilmiş olup, bu boyutun faktör yükleri 0.635 ile 0.826 arasında değişmektedir ve Cronbach’s Alpha değeri 0.801 olarak hesaplanmıştır. İkinci alt boyut, "Türk dizilerinin izleyici üzerindeki etkileri" ile ilişkilendirilmiş ve faktör yükleri 0.595 ile 0.747 arasında değişirken, bu boyutun Cronbach’s Alpha değeri 0.725 olarak tespit edilmiştir. Üçüncü alt boyut ise "Türk dizilerinin evlilik algısına etkisi" temasını taşımakta olup, faktör yükleri 0.605 ile 0.895 arasında değişmiş ve Cronbach’s Alpha değeri 0.701 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geneline ilişkin Cronbach’s Alpha değeri ise 0.850 olup, bu değer ölçeğin yüksek bir iç tutarlılık düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ölçeğin psikometrik açıdan yeterli bir yapıya sahip olduğunu ve Türk dizilerinin toplumsal algılar üzerindeki etkilerini ölçmek için uygun bir araç sunduğunu ortaya koymaktadır.

AFA sonrasında elde edilen faktör yapısına göre maddeler yeniden numaralandırılmış olup Tablo 7’deki gibi şekillendirilmiştir.

Tablo 7. Maddelerin numaralandırılması

Yeni Madde Numarası	Eski Madde Numarası
Kültürel Yeterlilik (KY)	
Ö14	KY1
Ö13	KY2
Ö15	KY3
Ö16	KY4
İzleyici Etkileri (IE)	
Ö7	IE1
Ö6	IE2
Ö5	IE3
Ö8	IE4
Evlilik Algısı Etkisi (EAE)	
Ö3	EAE1
Ö4	EAE2
Ö2	EAE3

Elde edilen faktörler yapısına ilişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi’ne (DFA) ilişkin yol modeli Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. DFA modeline ilişkin yol diyagramı

Şekil 2 incelendiğinde, KY değişkenini en iyi ölçen maddeler sırasıyla; 0.75'lik katsayıyla KY3 “Türk dizilerindeki aile figürünü gerçek hayatta da destekliyorum.” maddesi, 0.74'lük katsayıyla KY4 “Kendi yaşamımda yaptığım/yapacağım evliliklerde eşimin dizilerdeki gibi birisi olsun isterim.” maddesi, 0.68'lik katsayıyla KY1 “Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda yeterli buluyorum.” maddesi ve en az ölçen madde ise KY2 “Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda sağlıklı buluyorum.” maddesi olduğu görülmektedir. IE değişkenini en iyi ölçen maddeler sırasıyla; 0.75'lik katsayıyla IE1 “Türk dizilerini izledikten sonra üzerinde bir süre düşünüyorum.” maddesi, 0.73'lük katsayıyla IE2 “Türk dizilerini izlerken kendimi oyuncuların yerine koyuyorum.” maddesi ve en az ölçen

maddeler ise 0.52’lik katsayıyla IE4 “Türk dizilerini kapsadığı konu için değil oyuncular için izliyorum.” maddesi, 0.55’lik katsayıyla IE3 “Dizi izlerken vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorum.” maddesi olduğu görülmektedir. EAE değişkenini ise en iyi ölçen maddeler ise sırasıyla; 0.83’lük katsayıyla EAE2 “Türk dizilerindeki evlilik kavramı ile gerçek hayattaki evlilik kavramı benzerdir.” maddesi, 0.73’lük katsayıyla EAE3 “Türk dizileri, evlilik hakkındaki bakış açımı etkiler.” maddesi ve 0.63’lük katsayıyla EAE1 “Türk dizilerindeki evlilikler gerçek hayatı yansıtmaktadır.” maddesi olduğu görülmektedir. Öte yandan, değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde ise, KY ile IE arasında 0.67’lik pozitif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu, KY ile EAE arasında 0.58’lik pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin olduğu ve IE ile EAE arasında ise 0.65’lik pozitif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Ölçeğin ölçüm modelinin uyum kriteri değerlerine ilişkin bulgular

Kriter	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model
RMSEA	0<RMSEA<0.05	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0.026
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0.965
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$	0.992
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	0.979
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	0.964
SRMR	SRMR=0	SRMR<0.08	0.028
χ^2/sd	$\chi^2/sd<3$	$\chi^2/sd<5$	1.275

(Kaynak: Schermelleh-Engel *et all*, 2003). (RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation, NFI: Normed Fit Index, NNFI: Non-Normed Fit Index, CFI: Comparative Fit Index, GFI: Goodness of Fit Index, AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index)

Tablo 8’de verilen DFA modeline ilişkin uyum indeksleri, modelin veriye oldukça iyi uyum sağladığını göstermektedir. Tabloda sunulan değerlere göre, RMSEA değeri 0.026 olup mükemmel uyum aralığında yer almaktadır. NFI (0.965), CFI (0.992), GFI (0.979) ve AGFI (0.964) değerleri de mükemmel uyuma işaret etmektedir. SRMR değeri ise 0.028 olup kabul edilebilir uyum kriterleri içinde kalmakla birlikte mükemmel uyuma oldukça yakın bir düzeydedir. X^2/sd oranı 1.275 olarak hesaplanmış ve bu değer mükemmel uyum kriterlerini karşılamaktadır. Bu bulgular, modelin yapısal geçerliliğinin güçlü olduğunu ve ölçeğin ölçüm modelinin, teorik yapıyı doğru bir şekilde temsil ettiğini göstermektedir.

Tablo 9. Ölçek maddeleri ile gizli değişkenler arasındaki ilişkiler

İlişkiler	Standartlaştırılmamış Katsayılar	Standartlaştırılmış Katsayılar	Standart Hata	C.R.	p-değeri
EAE1 ← EAE	1.000	0.627			
EAE2 ← EAE	1.287	0.832	0.141	9.133	0.0001*
EAE3 ← EAE	1.207	0.728	0.143	8.463	0.0001*
KY1 ← KY	1.000	0.679			
KY2 ← KY	0.886	0.592	0.075	11.754	0.0001*
KY3 ← KY	1.137	0.750	0.096	11.809	0.0001*
KY4 ← KY	1.150	0.744	0.098	11.755	0.0001*
IE1 ← IE	1.000	0.751			
IE2 ← IE	1.027	0.733	0.082	12.582	0.0001*

IE3 ← IE	0.758	0.546	0.078	9.715	0.0001*
IE4 ← IE	0.742	0.524	0.080	9.330	0.0001*

**p<0.05*

Tablo 9’da yer alan ölçek maddeleri ile gizli değişkenler arasındaki ilişkiler, modelin anlamlı ve güçlü olduğunu göstermektedir. Elde edilen standartlaştırılmış katsayılar, maddelerin ilgili gizli değişkenleri ne ölçüde temsil ettiğini ifade etmektedir. EAE alt boyutunda maddeler arasında en yüksek ilişki EAE2 maddesi ile gözlemlenmiş olup standartlaştırılmış katsayısı 0.832 olarak hesaplanmıştır ($p<0.05$). KY alt boyutunda, KY3 maddesi en güçlü ilişkiyi göstermiştir (0.750, $p<0.05$). IE alt boyutunda ise IE1 maddesi, diğer maddelere göre en yüksek standartlaştırılmış katsayıya sahiptir (0.751, $p<0.05$). Tüm maddeler için kritik oran (C.R.) değerlerinin 1.96’nın üzerinde olması ve p değerlerinin 0.05’ten küçük olması, bu ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu doğrulamaktadır. Bu sonuçlar, ölçeğin yapı geçerliliğini ve maddelerin ilgili alt boyutları temsil etme gücünü desteklemektedir.

Tablo 10. Altboyutlar arasındaki ilişkiler

İlişkiler	Standartlaştırılmamış Katsayılar	Standartlaştırılmış Katsayılar	Standart Hata	C.R.	p-değeri
KY ↔ IE	0.529	0.675	0.068	7.758	0.0001*
EAE ↔ IE	0.487	0.652	0.072	6.755	0.0001*
EAE ↔ KY	0.373	0.583	0.059	6.304	0.0001*

**p<0.05*

Tablo 10’da, ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. KY ve IE alt boyutları arasında standartlaştırılmış katsayı 0.675 olarak hesaplanmış ve bu ilişki oldukça güçlü

ve anlamlı bulunmuştur (C.R.=7.758, $p<0.05$). EAE ile IE alt boyutları arasındaki ilişki de güçlü bir düzeyde olup, standartlaştırılmış katsayı 0.652 olarak belirlenmiştir (C.R.=6.755, $p<0.05$). EAE ile KY alt boyutları arasındaki ilişki ise diğer ilişkilere kıyasla daha düşük bir seviyede olmakla birlikte, anlamlıdır (standartlaştırılmış katsayı=0.583, C.R.=6.304, $p<0.05$). Bu sonuçlar, ölçek alt boyutlarının birbiriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve modelin yapı geçerliliğini desteklediğini göstermektedir.

Tablo 11. Alt boyutlara ilişkin betimsel istatistikler

Kolmogorov-Smirnov						
	A. Ort	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Test İstatistiği	p-değeri
EAE	2.507	0.984	0.226	-0.657	0.083	0.0001*
IE	2.670	0.983	-0.027	-0.743	0.081	0.0001*
KY	2.300	0.978	0.268	-0.795	0.11	0.0001*
Ölçek Genel	2.491	0.806	0.038	-0.569	0.053	0.009*

* $p<0.05$

Tablo 11, ölçeğin alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikleri sunmaktadır. Alt boyutların ortalamaları sırasıyla EAE için 2.507, IE için 2.670 ve KY için 2.300'dür. Alt boyutların standart sapma değerleri 0.978 ile 0.984 arasında değişmekte olup, ölçümlerin yayılımının oldukça benzer olduğu görülmektedir. Ölçeğin genel ortalaması 2.491 ve standart sapması 0.806 olarak belirlenmiştir. Çarpıklık değerleri (-0.027 ile 0.268 arasında) ve basıklık değerleri (-0.795 ile -0.569 arasında) alt boyutlarda normal dağılıma yakın bir yapı olduğunu göstermektedir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre, tüm alt boyutlar ve ölçek genelinde $p<0.05$ bulunmuş, bu da dağılımların normal dağılımdan anlamlı bir sapma gösterdiğini ifade etmektedir. Öte yandan, çarpıklık-basıklık katsayısının +1,5 ile -1,5 arasında olması durumunda veri setinin normal dağıldığı söylenebilir (George and Mallery, 2010). Bu bağlamda, değişkenlerin çarpıklık katsayılarının -0.027 ile 0.268 arasında, basıklık katsayılarının ise -0.795 ile -0.569

arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca, örneklem çapı sonsuza giderken merkezi limit teoremine göre “ $\sigma/\sqrt{n}$ ” ifadesi sifıra yaklaşmaktadır. Burada örneklem çapının sonsuza gitmesi, örneklemin yeterince büyük olması anlamına gelmektedir. Anakütle nasıl dağılırsa dağılsın, örneklem sayısının 30 ve 30’dan büyük olduğu durumlarda, dağılım normal dağılıma yakınsamaktadır (Toscano et al., 2001; Çil, 2008; Armutlulu, 2008). Buna göre dağılımların normal dağılıma uygun olduğu söylenebilir.

Katılımcıların demografik özelliklerinin EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan t-testi bulguları Tablo 12’de verilmiştir.

4.2. Hipotez Testleri Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde Evlilik Anket Formu Ölçeği ve alt boyutları olan Kültürel Yeterlilik (KY), İzleyici Etkileri (IE) ve Evlilik Algısına Etki (EAE) ile demografik veriler arasındaki ilişki analizleri yapılmış olup bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 12. Demografik özelliklere göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (t-test)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	t istatistiği	p-değeri
Cinsiyet					
EAE	Kadın	2.50	0.98	-0.305	0.760
	Erkek	2.51	0.98		
IE	Kadın	2.63	0.92	-1.087	0.278
	Erkek	2.71	1.04		
KY	Kadın	2.22	0.89	-1.809	0.071
	Erkek	2.40	1.06		
Genel	Kadın	2.45	0.74	-1.385	0.167
	Erkek	2.54	0.87		
PDI	Kadın	2.48	0.82	-0.477	0.633

	Erkek	2.52	0.93		
Okul					
EAE	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2.52	0.98	2.660	0.017*
	Diğer	1.98	0.77		
IE	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2.67	0.99	0.391	0.696
	Diğer	2.57	0.60		
KY	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2.32	0.98	2.541	0.022*
	Diğer	1.78	0.80		
Genel	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2.50	0.81	1.813	0.071
	Diğer	2.12	0.54		
PDI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2.50	0.88	0.050	0.961
	Diğer	2.49	0.60		
Medeni durum					
EAE	Evli	2.77	1.01	1.656	0.106
	Bekar	2.48	0.98		
IE	Evli	2.92	0.94	1.699	0.097
	Bekar	2.64	0.98		

KY	Evli	2.79	1.06	2.852	0.007*
	Bekar	2.26	0.96		
Genel	Evli	2.83	0.81	2.622	0.012*
	Bekar	2.46	0.80		
PDI	Evli	2.83	0.84	2.442	0.019*
	Bekar	2.46	0.87		
Toplumsal cinsiyet ders alma durumu					
EAE	Evet	2.65	0.89	1.639	0.103
	Hayır	2.46	1.00		
IE	Evet	2.64	0.94	-0.249	0.803
	Hayır	2.67	0.99		
KY	Evet	2.51	0.98	2.169	0.032*
	Hayır	2.25	0.97		
Genel	Evet	2.60	0.76	1.414	0.160
	Hayır	2.46	0.81		
PDI	Evet	2.75	0.83	3.046	0.003*
	Hayır	2.43	0.87		

**p<0.05*

Tablo 12'de Türk dizilerinin toplumsal algılar üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik ölçeğin alt boyutları (EAE: Evlilik Algısı Etkisi, IE: İzleyici Etkileri, KY: Kültürel Yeterlilik) ve PDI değişkenine ilişkin ortalama değerlerin, demografik değişkenlere göre karşılaştırılması için gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testi sonuçları sunulmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda, hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p>0.05$). Okul değişkenine göre yapılan analizlerde ise Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencileri ile diğer üniversite

öğrencileri arasında EAE ($p=0.017$) ve KY ($p=0.022$) değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir; bu bağlamda Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencilerinin ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Medeni durum değişkenine göre yapılan incelemelerde, KY ($p=0.007$), Genel ($p=0.012$) ve PDI ($p=0.019$) değişkenlerinde evli bireylerin ortalamalarının bekâr bireylerden anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Son olarak, toplumsal cinsiyetle ilgili ders alma durumuna göre yapılan karşılaştırmalarda KY ($p=0.032$) ve PDI ($p=0.003$) değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuş olup, ilgili dersleri alan bireylerin ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Genel olarak, bireylerin demografik özelliklerine bağlı olarak dizilerin toplumsal algılar üzerindeki etkilerinde farklılıklar olabileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların yaşlarının EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Katılımcıların yaşlarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	18	2.83	0.90	4.666	0.010*
	19-25	2.42	0.97		
	26 ve/veya üstü	2.71	1.02		
IE	18	2.92	0.99	2.968	0.053
	19-25	2.60	0.98		
	26 ve/veya üstü	2.84	0.92		
KY	18	2.67	0.91	4.334	0.014*
	19-25	2.23	0.97		

	26 üstü	ve/veya	2.39	1.04		
Genel	18		2.80	0.77		
	19-25		2.42	0.80	5.69	0.004*
	26 üstü	ve/veya	2.64	0.78		
PDI Genel	18		2.99	0.93		
	19-25		2.39	0.84	12.174	0.0001*
	26 üstü	ve/veya	2.73	0.78		

* $p < 0.05$

Tablo 13'de, katılımcıların yaş gruplarına göre Türk dizilerinin toplumsal algılar üzerindeki etkilerini ölçen ölçek alt boyutları (EAE: Evlilik Algısı Etkisi, IE: İzleyici Etkileri, KY: Kültürel Yeterlilik) ve PDI değişkeni açısından yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları sunulmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, EAE ($p=0.010$), KY ($p=0.014$), Genel ($p=0.004$) ve PDI ($p=0.0001$) değişkenleri yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir. EAE ve KY değişkenlerinde 18 yaş ve altı grubunun ortalamalarının en yüksek olduğu, 19-25 yaş grubunun ise en düşük ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Genel değişken için de benzer bir eğilim gözlenmiş, 18 yaş ve altı grubunun ortalaması en yüksek bulunmuştur. PDI değişkeninde ise yaş grupları arasındaki farkın en belirgin olduğu görülmüş ($p=0.0001$), 18 yaş ve altı grubunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu, 19-25 yaş grubunun ise en düşük ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. IE değişkeninde ise yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p=0.053$).

Öte yandan yapılan LSD çoklu karşılaştırma analizine göre, yaş grupları arasında belirli değişkenler açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Evlilik Algısı Etkisi (EAE) açısından, 18 yaş ve altı grubunun 19-25 yaş grubuna kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir ($p=0.008$). Ancak, 26 yaş ve üzeri ile diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İzleyici Etkileri (IE)

değişkeninde de 18 yaş ve altı grubunun 19-25 yaş grubuna kıyasla daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiş ($p=0.037$), ancak diğer yaş grupları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Kültürel Yeterlilik (KY) değişkeninde, 18 yaş ve altı grubunun 19-25 yaş grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek bir ortalama değerine sahip olduğu belirlenmiştir ($p=0.004$). Genel değişken açısından da 18 yaş ve altı grubu, 19-25 yaş grubuna kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bir ortalamaya sahiptir ($p=0.002$), ancak 26 yaş ve üzeri grup ile diğer gruplar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır. PDI değişkeninde ise 18 yaş ve altı grubunun hem 19-25 yaş grubuna ($p=0.000$) hem de 26 yaş ve üzeri gruba kıyasla daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir ($p=0.016$).

Katılımcıların sınıflarının EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların sınıflarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	1. sınıf	2.50	1.01	2.056	0.086
	2. sınıf	2.31	1.05		
	3. sınıf	2.64	0.96		
	4. sınıf ve/veya üstü	2.61	0.85		
	Hazırlık	2.50	0.98		
IE	1. sınıf	2.71	1.00	0.811	0.518
	2. sınıf	2.55	1.03		
	3. sınıf	2.79	0.93		
	4. sınıf ve/veya üstü	2.64	0.93		
	Hazırlık	2.75	0.61		

KY	1. sınıf	2.30	0.99	0.399	0.809
	2. sınıf	2.26	1.00		
	3. sınıf	2.42	1.00		
	4. sınıf ve/veya üstü	2.28	0.94		
	Hazırlık	2.06	0.38		
Genel	1. sınıf	2.50	0.82	1.037	0.388
	2. sınıf	2.38	0.87		
	3. sınıf	2.62	0.78		
	4. sınıf ve/veya üstü	2.50	0.74		
	Hazırlık	2.57	0.37		
PDI Genel	1. sınıf	2.46	0.91	1.680	0.154
	2. sınıf	2.37	0.89		
	3. sınıf	2.59	0.83		
	4. sınıf ve/veya üstü	2.59	0.83		
	Hazırlık	3.13	0.69		

* $p<0.05$

Tablo 14'e göre, katılımcıların sınıflarına göre yapılan ortalama karşılaştırmalarında evlilik algısı etkisi (EAE), izleyici etkileri (IE), kültürel yeterlilik (KY), genel ve PDI genel değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Katılımcıların sınıflarının EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların gelirlerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	Gelir giderden az	2.49	1.00	0.420	0.658
	Gelir giderden fazla	2.62	1.12		
	Gelir gidere eşit	2.48	0.91		
IE	Gelir giderden az	2.65	0.95	0.222	0.801
	Gelir giderden fazla	2.60	1.11		
	Gelir gidere eşit	2.70	0.97		
KY	Gelir giderden az	2.30	0.93	0.247	0.781
	Gelir giderden fazla	2.22	1.08		
	Gelir gidere eşit	2.33	1.00		
Genel	Gelir giderden az	2.48	0.76	0.068	0.934
	Gelir giderden fazla	2.47	0.96		
	Gelir gidere eşit	2.51	0.80		
PDI Genel	Gelir giderden az	2.58	0.91	2.904	0.056
	Gelir giderden fazla	2.61	0.91		
	Gelir gidere eşit	2.38	0.81		

* $p<0.05$

Tablo 15'e göre, katılımcıların gelirlerine göre yapılan ortalama karşılaştırmalarında evlilik algısı etkisi (EAE), izleyici etkileri (IE), kültürel yeterlilik (KY), genel ve PDI genel değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Katılımcıların hafta içi dizi izleme sürelerinin EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların hafta içi dizi izleme sürelerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	1 saatten az	2.58	0.95	12.231	0.0001*
	1- 2 saat	2.58	0.92		
	3- 4 saat	2.98	0.84		
	5 saat ve/veya üstü	2.81	0.90		
	İzlemiyorum	1.98	0.98		
IE	1 saatten az	2.65	0.87	18.042	0.0001*
	1- 2 saat	2.84	0.84		
	3- 4 saat	3.13	0.89		
	5 saat ve/veya üstü	3.17	0.95		
	İzlemiyorum	2.04	1.01		
KY	1 saatten az	2.33	0.88	14.196	0.0001*
	1- 2 saat	2.47	0.91		
	3- 4 saat	2.70	0.99		

	5 saat ve/veya üstü	2.70	1.02		
	İzlemiyorum	1.73	0.89		
Genel	1 saatten az	2.51	0.71		
	1- 2 saat	2.63	0.70		
	3- 4 saat	2.93	0.74	23.605	0.0001*
	5 saat ve/veya üstü	2.90	0.69		
	İzlemiyorum	1.91	0.77		
PDI Genel	1 saatten az	2.48	0.79		
	1- 2 saat	2.51	0.73		
	3- 4 saat	2.97	0.82	17.740	0.0001*
	5 saat ve/veya üstü	3.27	0.96		
	İzlemiyorum	2.03	0.87		

**p<0.05*

Tablo 16'a göre, katılımcıların hafta içi dizi izleme sürelerine göre yapılan ortalama karşılaştırmalarında, evlilik algısı etkisi (EAE), izleyici etkileri (IE), kültürel yeterlilik (KY), genel ve PDI genel değişkenlerinde dizi izleme süresinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($p<0.05$). "İzlemiyorum" grubundaki katılımcılar, tüm değişkenlerde diğer gruplara kıyasla en düşük ortalamaları göstermiştir. Dizi izleme süresi arttıkça, katılımcıların algılarında artış gözlemlenmiştir; özellikle "3-4 saat" ve "5 saat ve/veya üstü" izleyenler, "1 saatten az" izleyenlere ve izlemeyenlere kıyasla daha yüksek ortalamalar sergilemiştir. Evlilik algısı etkisi (EAE) ve izleyici etkileri (IE) en belirgin şekilde "3-4 saat" ve "5 saat ve/veya üstü" izleyenlerde yüksek çıkmıştır. Kültürel yeterlilik (KY) ve genel algılar da izleme süresiyle birlikte artış göstermiştir. PDI genel algısı ise özellikle "5 saat ve/veya üstü" izleyenlerde en yüksek ortalamayı yakalamıştır. Genel olarak, dizi izleme süresinin, katılımcıların toplumsal algılarındaki farkları

etkilediğini ve izleme süresinin arttıkça bu algıların daha güçlü hale geldiğini göstermektedir.

Öte yandan yapılan LSD post-hoc testi sonuçlarına göre: EAE değişkeninde, 1 saatten az ve 3-4 saat grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.010$) ve 1 saatten az ile İzlemiyorum grupları arasındaki fark da anlamlıdır ($p = 0.000$). IE değişkeninde, 1 saatten az ve 3-4 saat grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.002$), ayrıca 1 saatten az ile İzlemiyorum grupları arasındaki fark da çok anlamlıdır ($p = 0.000$). KY değişkeninde ise, 1 saatten az ve 3-4 saat grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.017$) ve 1 saatten az ile İzlemiyorum grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.000$). Genel değişkeninde, 1 saatten az ile 3-4 saat grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.001$), ayrıca 1 saatten az ile İzlemiyorum grupları arasındaki fark da çok anlamlıdır ($p = 0.000$). Son olarak, PDI Genel değişkeninde, 1 saatten az ve 3-4 saat grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p = 0.000$) ve 1 saatten az ile İzlemiyorum grupları arasındaki fark da anlamlıdır ($p = 0.000$).

Katılımcıların hafta sonu dizi izleme sürelerinin EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların hafta sonu dizi izleme sürelerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	1 saatten az	2.52	0.92	15.315	0.0001*
	1- 2 saat	2.59	0.86		
	3- 4 saat	2.82	0.88		
	5 saat ve/veya üstü	3.12	0.95		
	İzlemiyorum	1.95	0.98		
IE	1 saatten az	2.67	0.92	16.929	0.0001*
	1- 2 saat	2.71	0.83		

	3- 4 saat	3.11	0.80		
	5 saat ve/veya üstü	3.13	1.04		
	İzlemiyorum	2.09	1.02		
KY	1 saatten az	2.41	0.89		
	1- 2 saat	2.28	0.84		
	3- 4 saat	2.75	0.94	20.454	0.0001*
	5 saat ve/veya üstü	2.90	0.91		
	İzlemiyorum	1.69	0.91		
Genel	1 saatten az	2.53	0.73		
	1- 2 saat	2.52	0.65		
	3- 4 saat	2.90	0.65	28.259	0.0001*
	5 saat ve/veya üstü	3.04	0.78		
	İzlemiyorum	1.91	0.79		
PDI Genel	1 saatten az	2.46	0.76		
	1- 2 saat	2.45	0.77		
	3- 4 saat	2.89	0.71	23.752	0.0001*
	5 saat ve/veya üstü	3.32	0.86		
	İzlemiyorum	2.00	0.85		

*** $p<0.05$**

Tablo 17 katılımcıların hafta sonu dizi izleme sürelerine göre çeşitli bağımlı değişkenlerin (EAE, IE, KY, Genel ve PDI Genel) ortalamalarını karşılaştıran ANOVA sonuçlarını sunmaktadır. EAE değişkeninde, gruplar arasında önemli bir fark gözlemlenmiştir ($F = 15.315$, $p = 0.0001$), özellikle 1 saatten az izleyenlerle İzlemeyen

gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. IE değişkeninde de benzer şekilde, gruplar arasında anlamlı bir fark mevcuttur ($F = 16.929$, $p = 0.0001$), en yüksek ortalamaya sahip grup 5 saat ve/veya üstü izleyenlerdir. KY değişkeninde, gruplar arasında büyük bir fark bulunmuş ($F = 20.454$, $p = 0.0001$) ve 5 saat ve/veya üstü izleyenlerin ortalaması diğer gruplardan belirgin şekilde yüksektir. Genel değişkeni de ($F = 28.259$, $p = 0.0001$) anlamlı bir fark göstermektedir, en yüksek ortalama 5 saat ve/veya üstü izleyenlerde görülmektedir. Son olarak, PDI Genel değişkeninde de gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F = 23.752$, $p = 0.0001$), en yüksek ortalama 5 saat ve/veya üstü izleyen grubundadır.

Öte yandan yapılan LSD (Least Significant Difference) testi sonuçlarına göre: EAE değişkeninde, 1 saatten az izleyenler ile 3-4 saat izleyenler ($p = 0.037$) ve 5 saat ve/veya üstü izleyenler ($p = 0.002$) arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Ayrıca, İzlemeyenler ile 1 saatten az izleyenler arasında da ($p = 0.000$) önemli bir fark gözlemlenmiştir. IE değişkeninde, 1 saatten az izleyenler ile 3-4 saat izleyenler ($p = 0.002$), 5 saat ve/veya üstü izleyenler ($p = 0.021$) ve İzlemeyenler ($p = 0.000$) arasında anlamlı farklar mevcuttur. KY değişkeninde, 1 saatten az izleyenlerle 3-4 saat ($p = 0.018$) ve 5 saat ve/veya üstü izleyenler ($p = 0.012$) arasında anlamlı farklar bulunmuş, ayrıca İzlemeyenler ile 1 saatten az izleyenler arasında da ($p = 0.000$) fark gözlemlenmiştir. Genel değişkeninde, 1 saatten az izleyenlerle 3-4 saat izleyenler ($p = 0.001$), 5 saat ve/veya üstü izleyenler ($p = 0.001$) ve İzlemeyenler ($p = 0.000$) arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. PDI Genel değişkeninde ise, 1 saatten az izleyenlerle 3-4 saat izleyenler ($p = 0.001$), 5 saat ve/veya üstü izleyenler ($p = 0.000$) ve İzlemeyenler ($p = 0.000$) arasında önemli farklar bulunmuştur. Ayrıca, 3-4 saat ile 5 saat ve/veya üstü izleyenler arasında ($p = 0.011$) ve İzlemeyenler ile 5 saat ve/veya üstü izleyenler arasında ($p = 0.000$) anlamlı farklar vardır.

Katılımcıların dizi izleme yerlerinin EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların dizi izleme yerlerine göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
EAE	Televizyon	2.71	0.90	13.012	0.0001*
	Bilgisayar/Telefon	2.60	0.94		
	Diğer	3.17	0.71		
	İzlemiyorum	1.87	0.99		
IE	Televizyon	2.71	0.92	18.729	0.0001*
	Bilgisayar/Telefon	2.86	0.88		
	Diğer	3.50	0.71		
	İzlemiyorum	1.93	1.01		
KY	Televizyon	2.44	0.87	13.056	0.0001*
	Bilgisayar/Telefon	2.42	0.97		
	Diğer	3.38	1.24		
	İzlemiyorum	1.68	0.92		
Genel	Televizyon	2.61	0.67	22.867	0.0001*
	Bilgisayar/Telefon	2.63	0.76		
	Diğer	3.36	0.51		
	İzlemiyorum	1.82	0.80		
PDI Genel	Televizyon	2.78	0.87	11.783	0.0001*
	Bilgisayar/Telefon	2.52	0.79		
	Diğer	2.50	0.71		
	İzlemiyorum	2.01	0.93		

* $p<0.05$

Tablo 18 katılımcıların dizi izleme yerlerine göre farklı bağımlı değişkenlerin (EAE, IE, KY, Genel ve PDI Genel) ortalamalarının karşılaştırılmasını ve ANOVA testi sonuçlarını sunmaktadır. EAE değişkeninde, Televizyon (2.71) ve Bilgisayar/Telefon (2.60) ile izleyenler arasında anlamlı fark bulunmazken, Diğer (3.17) ve İzlemiyorum (1.87) grupları arasında anlamlı farklar gözlemlenmiştir ($F = 13.012$, $p = 0.0001$). IE değişkeninde, Diğer (3.50) grubu ile diğer gruplar arasında belirgin farklar ($F = 18.729$, $p = 0.0001$) tespit edilmiştir. KY değişkeninde de, Diğer (3.38) grubu ile Televizyon (2.44) ve Bilgisayar/Telefon (2.42) grupları arasında anlamlı farklar bulunmuş ($F = 13.056$, $p = 0.0001$), İzlemeyenler (1.68) grubu da anlamlı bir fark sergilemiştir. Genel değişkende, Diğer (3.36) grubu ile diğer gruplar arasında farklar bulunmuş ($F = 22.867$, $p = 0.0001$). PDI Genel değişkeninde ise, Diğer (2.50) ve İzlemiyorum (2.01) gruplarına kıyasla Televizyon (2.78) ve Bilgisayar/Telefon (2.52) izleyenler arasında anlamlı farklar gözlemlenmiştir ($F = 11.783$, $p = 0.0001$).

Öte yandan yapılan LSD testine göre: EAE, IE, KY, Genel ve PDI Genel gibi değişkenler açısından yapılan karşılaştırmalarda, özellikle "İzlemiyorum" grubunun diğer gruplara kıyasla anlamlı derecede yüksek ortalamalar sergilediği görülmektedir. EAE ve IE için "İzlemiyorum" grubu, televizyon izleyen ve bilgisayar/telefon kullanan gruplardan anlamlı derecede yüksek ortalamalar elde etmiştir ($p < 0.05$). KY ve PDI Genel değişkenlerinde de benzer şekilde, "İzlemiyorum" grubunun ortalamaları diğer gruplardan belirgin şekilde yüksektir. Genel değişkeni için de aynı şekilde, "İzlemiyorum" grubu, televizyon izleyen ve bilgisayar/telefon kullanan gruplara göre daha yüksek ortalamalar göstermektedir.

Katılımcıların dizi izleme platformlarının EAE, IE, KY alt boyutları ve genel ölçek ortalamaları ve PDI ölçeğinden aldıkları ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanması amacıyla uygulanan ANOVA bulguları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların dizi izleme platformlarına göre ortalamaların karşılaştırılmasının sınanması (ANOVA)

Değişkenler	Gruplar	A. Ort	Std Sapma	F	p-değeri
-------------	---------	--------	-----------	---	----------

EAE	İzlemeyenler	2.63	0.87	1.008	0.419
	Netflix	2.46	1.00		
	BluTv	2.64	1.22		
	GAIN	2.13	0.86		
	Exxen	2.27	1.13		
	Disney+	2.79	0.62		
	Diğer	2.68	0.90		
IE	İzlemeyenler	2.67	0.92	0.676	0.669
	Netflix	2.63	0.98		
	BluTv	2.69	1.24		
	GAIN	2.42	0.95		
	Exxen	2.80	1.00		
	Disney+	3.16	0.64		
	Diğer	2.85	0.98		
KY	İzlemeyenler	2.44	0.92	1.359	0.23
	Netflix	2.25	1.02		
	BluTv	2.28	1.01		
	GAIN	1.87	0.97		
	Exxen	2.63	0.81		
	Disney+	2.75	0.65		
	Diğer	2.46	0.71		
Genel	İzlemeyenler	2.57	0.70	1.24	0.285
	Netflix	2.45	0.82		
	BluTv	2.53	1.05		
	GAIN	2.14	0.76		

	Exxen	2.59	0.90		
	Disney+	2.91	0.44		
	Diğer	2.66	0.70		
PDI Genel	İzlemeyenler	2.74	0.82		
	Netflix	2.47	0.86		
	BluTv	2.61	1.17		
	GAIN	1.94	0.86	2.155	0.047*
	Exxen	2.42	0.77		
	Disney+	2.38	0.90		
	Diğer	2.35	0.76		

* $p<0.05$

Tablo 19'a göre, EAE, IE, KY ve Genel gibi değişkenlerde, platformlar arasında anlamlı bir fark bulunmazken, PDI Genel değişkeninde anlamlı bir fark gözlemlenmiştir ($p<0.05$). PDI Genel değişkeni için "İzlemeyenler" grubu, diğer platformlarda dizi izleyen gruplardan daha yüksek bir ortalama sergilemiştir. Diğer değişkenlerde ise dizi izleme platformları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ve izlemeyen gruptan farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan yapılan LSD analizine göre, PDI Genel değişkeni için yapılan karşılaştırmalarda anlamlı farklar gözlemlenmiştir. Örneğin, İzlemeyenler ve GAIN platformları arasında 0.05'ten küçük bir p-değeri ile anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p = 0.002$), aynı şekilde Netflix ve GAIN arasında da anlamlı fark vardır ($p = 0.032$). Diğer platformlar arasında ise genellikle anlamlı farklar gözlemlenmemiştir ($p > 0.05$). Özetle, İzlemeyenler ile GAIN arasında dikkate değer bir fark bulunurken, diğer platformlar arasındaki farklar genellikle istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Ele alınan değişkenler arasında ilişkilerin belirlenmesi amacıyla uygulanan Pearson korelasyon analizi bulguları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Değişkenler arası ilişkilerin sınanması

Değişkenler		IE	KY	Genel	PDI Genel
EAE	r	0.523	0.493	0.783	0.407
	p	0.0001*	0.0001*	0.0001*	0.0001*
IE	r		0.507	0.841	0.377
	p		0.0001*	0.0001*	0.0001*
KY	r			0.831	0.455
	p			0.0001*	0.0001*
Genel	r				0.504
	p				0.0001*

* $p < 0.05$

Tablo 20'e göre, değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, tüm korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). EAE ile IE, KY, Genel ve PDI Genel arasında pozitif ve güçlü korelasyonlar bulunmaktadır (r değerleri sırasıyla 0.523, 0.493, 0.783, 0.407) ve bu ilişkilerin tümü istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = 0.0001$). Ayrıca, IE ile KY ve Genel arasındaki ilişkiler de anlamlıdır (r değerleri sırasıyla 0.507, 0.841, 0.377), ve KY ile Genel arasındaki ilişki de güçlü bir şekilde pozitif olup istatistiksel olarak anlamlıdır ($r = 0.831$, $p = 0.0001$). Son olarak, Genel ile PDI Genel arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = 0.504$, $p = 0.0001$).

Tablo 21. IE ve KY'nin EAE üzerindeki etkisinin sınanması

Standartlaştırılmamış				
Katsayılar				
Model ^a	B	Hata	Standart t	p-değeri
			istatistiği	

Sabit	0.811	0.125	6.492	0.00001*
IE	0.369	0.048	7.754	0.00001*
KY	0.308	0.048	6.470	0.00001*

^a, *Bağımlı Değişken: EAE.*

^{*}, *p<0.01.*

Tablo 21 incelendiğinde, EI ve KY değişkenlerinin katsayılarının istatistiksel olarak %99 güven düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0.00001<0.01$). Değişken bazında incelendiğinde, IE değişkenindeki 1 birimlik değişimin EAE üzerinde 0.369'luk bir artışa neden olacağı, KY değişkenindeki 1 birimlik değişimin ise KY üzerinde 0.308'lik bir artışa neden olacağı söylenebilir. Ayrıca modelin genel anlamlılığı için F değeri 102.973 olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.01$). Modelin R^2 değerinin de 0.344 olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Çalışmada geliştirilen ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısının 0.850 olarak hesaplanması, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları da ölçeğin üç temel faktör altında toplandığını göstermiştir: Kültürel Yeterlilik (KY), İzleyici Etkileri (IE) ve Evlilik Algısı Etkisi (EAE).

Benzer şekilde, Bayraktar (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, Türk dizilerinin aile yapısını yansıtırma düzeyini ölçmek için geliştirilen ölçeklerin yüksek güvenilirlik değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Özdemir (2017) ise, medya içeriklerinin bireylerin ilişki ve evlilik anlayışlarını nasıl şekillendirdiğini ölçen ölçeklerde yüksek iç tutarlılığın, medya etkilerinin güçlü bir göstergesi olduğunu belirtmiştir.

Uluslararası literatürde, Gerbner'in Kültivasyon Teorisi (Gerbner & Gross, 1976), televizyon izleme süresinin bireylerin dünya algısını şekillendirdiğini ve uzun vadede gerçekliği medya temsillerine göre inşa ettiklerini öne sürmektedir. Morgan & Shanahan (2010) da uzun süre televizyon izleyen bireylerin, medya tarafından sunulan içerikleri gerçeğin bir yansıması olarak algılama eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. Çalışmamızın ölçek geçerliliği ve güvenilirlik bulguları hem yerel hem de uluslararası literatürde yapılan çalışmaları desteklemektedir.

Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda, EAE, IE, KY, genel ölçek ve PDI üzerinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durum, medya algılarında cinsiyetin belirleyici bir etken olmadığını göstermekte olup, literatürde de benzer şekilde rapor edilmiştir (George & Mallery, 2010). Dolayısıyla, cinsiyet bazlı farklılıkların medya etkileri üzerinde sınırlı bir etkisi olduğu söylenebilir. Uluğ (2018) ve Bayraktar (2020) tarafından yapılan çalışmalarda da görülmüş olup, medya içeriklerinin evlilik anlayışı

üzerindeki etkisinin cinsiyete bağılı olarak değişmediğini ortaya koymaktadır. Erdoğan'ın (2019) "Akılcı Olmayan Evlilik Beklentilerinin Gelişiminde Televizyon Dizilerinin Etkisi" çalışmasında akılcı olmayan romantik ilişki beklentisinin bağımlı değişken olarak alındığı varyans analizi sonuçlarına göre, cinsiyetin seçim yaparken farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çalışma sonuçları ile işbu çalışmanın sonuçları farklılık göstermektedir. Çalışma bulgularında EAE boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak Bachen & Illouz (1996) yaptıkları çalışmada, kadınların romantik temalı medya içeriklerinden erkeklere göre daha fazla etkilendiğini ve ilişkilerde daha idealize edilmiş beklentilere sahip olabildiklerini belirtmişlerdir. Kim ve Singhal (2009) ise, Kore dizilerinin kadın izleyiciler üzerinde duygusal etkiler bıraktığını ve bu dizilerin evlilik ve ilişkilere bakış açısını değiştirebileceğini ortaya koymuştur. Kılınç ve Çalışkan (2024) çalışmalarında, dizi izleme motivasyonlarının bireylerin mutluluklarıyla ilişkisi üzerine yaptıkları çalışmalarında cinsiyetin ile dizi izleme nedenleri, izlenen dizi sayısı, zenginleştirme boyutu, duygusal güçlendirme boyutu, başa çıkma / kaçış boyutu ve sosyalleşme boyutu arasında herhangi bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Çalışmamızın bulgusu, genel olarak cinsiyete dayalı bir farklılık olmadığını gösterse de medya içeriklerinin türüne bağılı olarak cinsiyet farklılıklarının detaylı analiz edilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Özellikle kadın izleyicilerin romantik dizilere, erkek izleyicilerin ise aksiyon ve polisiye dizilere yönelmesi, medya etkisinin farklı bağlamlarda değişebileceğini göstermektedir.

Okul değişkenine göre yapılan analizlerde, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencilerinin EAE ($p = .017$) ve KY ($p = .022$) boyutlarında diğer üniversite öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek skorlar elde etmesi, eğitim ortamının medya algıları üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, akademik ortamın bireylerin kültürel yeterlilik ve evlilik algısı gibi algısal boyutlarını şekillendirebildiğini öne süren önceki çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Keleş (2020) akıllı telefon bağımlılığı ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ölçtüğü çalışmasında, kadınlarda lise ve altı eğitim görenlerin akıllı telefon bağımlılıklarının olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucuna göre düşük eğitim düzeyi medya ve elektronik bağımlılığını etkilemektedir sonucu çıkmaktadır.

Medeni durum farklılıklarına ilişkin analizlerde, evli katılımcıların özellikle KY, genel ölçek ve PDI boyutlarında bekâr katılımcılara göre anlamlı derecede yüksek skorlar

sergilemesi ($p = .007, .012$ ve $.019$) yaşam tecrübesi ve sorumlulukların medya algılarını güçlendirdiğini düşündürmektedir. Bu sonuç, medeni durumun bireylerin sosyal algıları üzerinde önemli bir rol oynadığına dair literatürdeki bulgularla uyum içerisindedir (Toscano et al., 2001). Koçak (2009) çalışmasına katılan üniversite öğrencilerinin %55,3'ünün bir partnere sahip olduğunu ve dizilerdeki yasak aşk temalarından etkilenmediklerini bildirmişlerdir. Aynı çalışmada partneri aldatıp aldatmadıkları sorulduğunda %3,7'si duygusal, %11,7'si fiziksel ve %17,3'ü zihinsel aldattığı sonucu çıkmıştır. Bu sonuç izlenen dizilerdeki uygunsuz ilişkilerin farkında olduklarını, bu durumun mevcut ilişkilerini etkilemediği ancak yalnızca %44,7'sinin evlilik düşünmesinin öğrencilerin evlilik hakkındaki görüşlerini etkilediğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyetle ilgili ders alma durumuna göre yapılan karşılaştırmalarda, ders alan katılımcıların KY ve PDI boyutlarında anlamlı derecede daha yüksek skorlar elde etmesi ($p = .032$ ve $.003$), ilgili akademik içeriğe maruz kalmanın bireylerin medya algılarında farkındalık yaratabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet eğitiminin bireylerin kültürel yeterlilik ve eleştirel medya okuryazarlığı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulayan önceki çalışmalara da işaret etmektedir.

Bu çalışmada, 18 yaş ve altı grubunun, 19–25 yaş grubuna kıyasla Evlilik Algısı Etkisi (EAE), Kültürel Yeterlilik (KY), genel ölçek ve PDI'de (pDI: medya etkileri algısı) anlamlı derecede daha yüksek ortalamalar sergilediği bulunmuştur. LSD çoklu karşılaştırma analizinde, 18 yaş ve altı grubunun özellikle 19–25 yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir (örneğin, EAE için $p = .008$; KY için $p = .004$; genel ölçek için $p = .002$; PDI için $p = .000$ ve $p = .016$). Bu bulgular, genç yaş grubunun medya içeriğine karşı daha yüksek algısal duyarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Benzer çalışmalar, özellikle medya tüketiminin sosyal ve kültürel algılar üzerindeki etkilerini incelerken, genç bireylerin medya içeriklerinden daha fazla etkilenebileceğini öne sürmüştür. Benzer şekilde medya içeriklerinin genç izleyicilerde sosyal algı ve değer yargıları üzerinde daha belirgin etkiler yarattığı raporlanmış, bu da genç yaş grubunun medya karşısında daha savunmasız olabileceğini göstermiştir. Çelik ve Arıkan (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, genç bireylerin medya içeriklerinden daha fazla etkilendiği, özellikle romantik ilişkiler ve evlilik algılarının erken yaşlardan itibaren şekillenmeye başladığı belirtilmiştir. Hefner ve Wilson (2013) ise, genç bireylerin medya temsillerini gerçek hayattaki ilişkilere daha

fazla uyarılma eğiliminde olduklarını ve bunun da yaş ilerledikçe azaldığını ortaya koymuştur. Özellikle genç yaş gruplarının medya temsillerini modelleme yoluyla ilişki beklentilerini ve toplumsal normları öğrendiği ifade edilmiştir. Çalışmamızın bulgusu, bu çalışmalara paralel olup, genç yaş gruplarının medya içeriklerinden daha fazla etkilendiğini ve evlilik algılarının bu içeriklerden doğrudan etkilenebileceğini göstermektedir. Yıldırım (2019), yaş değişkenine göre 22 yaşındaki ve 23 ve üstü yaşlardaki üniversite öğrencileri, 18 yaşındakilere, 19 yaşındakilere ve 20 yaşındakilere oranla evliliğe daha az bağlılık ve tamamlayıcılık anlamı yüklediği sonucuna ulaşmıştır. Pınar (2008)'in gerçekleştirdiği araştırma sonucunda 20 ila 23 yaş ve üzerinde olan öğrencilerin evliliği en çok “sorumluluk almak, hayatı paylaşmak ve mutluluk” olarak anlamlandırdıkları anlaşılmıştır. Yaş değişkeni sonuçları sınıf değişkeni sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Eliyatkin (2022), çalışmasında dizilerde ilişkilerde şiddetin kıskançlık, sevgi ve koruyuculuk gibi kavramlarla iç içe kullanılmasının özellikle genç izleyicilerin ilişkileri anlamlandırma ve kendi hayatlarına uygulama kısmında bozulmalar yaşanmasına sebep olabileceğini saptamıştır. Popüler diziler ve çiftlerin sosyal medyada konuşulduğu; günlük sohbet ortamlarında eleştirildiği genç izleyici gruplarında şiddet failinin çekici bir erkek olarak işlenmesi ideal partnerin nasıl olması gerektiği düşüncesini yanlış bir çerçeve oluşturacağını ileri sürmektedir. Batıgün ve Sunal'ın (2017) çalışmalarında parasosyal ilişkiler ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemişler ve dizilerden algılanan romantik etki ve evlilik mutluluğu, parasosyal etkileşimi anlamlı şekilde yordayan faktörler arasında yer aldığı sonucuna ulaşmışlardır. Aynı çalışmanın korelasyon analizleri incelendiğinde, romantik etki ile parasosyal etkileşim arasında pozitif; evlilik doyumu ve evlilik mutluluğu ile parasosyal etkileşim arasında ise negatif yönlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Alan yazındaki çalışmalar da televizyonlardaki romantik içeriklerin ve bireylerin duygusal beklentilerinin parasosyal etkileşim üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Rehkoof, 2009). Bununla birlikte, izleyicilerin karşı cinsten medya karakterlerine daha çok yakınlık hissettikleri ve dizilerdeki olumlu olayları kendi yaşamlarında da deneyimlemek istedikleri belirtilmiştir (Greenwood ve Long, 2011). Algılanan romantik etkinin artmasıyla birlikte bireylerin gerçek ilişkilerine yönelik olumsuz tutumlarının da arttığı ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle, romantik içerikli programların sıkça izlenmesi, bireyin gerçek ilişkilerine yönelik beklentilerini

yükseltmektedir (Osborn, 2007). Arslan ve Sunal'ın (2012) duygusal ilişkisi olan bireylerle yaptıkları çalışmada da, kadınlar diziler sonrasında partnerlerinden beklentilerinin arttığını ve dizilerdeki gibi bir eş/sevgili arzusu geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Koçak (2009), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında öğrencilerin %44,7'sinin evlenmeyi düşündüğünü, evliliğe bakış açısından değişimin bir göstergesidir. Yaşadıkları çevrenin sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda, daha çok kırsal kökene sahip yerleşim yerlerinden gelenler için, televizyon dizilerindeki cinsel birliktelik yapısı olumsuz bir biçimde sorgulanan bir gösterge olduğunu söylemektedir. Çalışmaya katılan diğer üniversite öğrencileri ise bu tutumun benzer olduğunu ifade etmişlerdir. Yani dizilerde yer alan “kız-erkek” ilişkileri, “aile” bağları, “değerler” ve “namus” kavramları, dizilerin kaynağı olmaktan çok, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları tutum ve davranışların, yani toplumdan ve aile yapılarından öğrendikleri değerlerin bir yansıması olarak ifade edilmektedir. Koçak, 2022 de çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

İlginç bir şekilde, İzleyici Etkileri (IE) boyutunda elde edilen p-değerinin (.053) istatistiksel anlamlılık eşiğine yakın olması, genç bireylerin medya içeriği karşısında duyarlılıklarının diğer boyutlarda gözlemlenen farklılıklarla paralellik arz edebileceğini düşündürmektedir. Bu durum, medya etkileri ve sosyal algılar arasındaki ilişkiyi incelerken yaş faktörünün modere edici rolüne işaret eden önceki çalışmaların bulgularıyla uyum içerisindedir.

Evlilik Algısı Etkisi (EAE), İzleyici Etkileri (IE), Kültürel Yeterlilik (KY), genel ölçek ve PDI genel değişkenleri açısından yapılan tek yönlü varyans analizinde, sınıf seviyelerine göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p>.05$). Bu durum, katılımcıların akademik sınıf seviyelerinin (1. sınıf, 2. sınıf, 3. sınıf, 4. sınıf ve/veya üstü, Hazırlık) Türk dizilerinin toplumsal algılar üzerindeki etkilerini ölçen boyutlarda belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir. Benzer çalışmalar da, akademik eğitim düzeyinin veya sınıf seviyesinin medya algıları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu rapor etmiştir. Eğitimsel düzeyin medya içeriklerine yönelik algılar üzerinde minimal bir etkisi olduğu belirtilirken, bireylerin medya algılarında kişisel ve sosyal faktörlerin daha baskın olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, George ve Mallery (2010) medya algılarının

ölçümünde kullanılan ölçeklerin demografik faktörlerden ziyade, bireysel farklılıkları yansıttığını vurgulamışlardır. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar, akademik sınıf seviyesinin medya algıları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını, dolayısıyla çalışmanın bulgularının mevcut literatürle uyumlu olduğunu göstermektedir. Farklı eğitim kademesinde bulunan katılımcıların problemleri dizi izleme ortalamaları ile Türk dizileri ve evlilik ortalamaları benzerdir sonucu çıkmaktadır. Yıldırım'ın (2019), üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile evliliğe yükledikleri anlam ve eş seçme kriterleri arasındaki ilişkiyi ölçtüğü çalışmasında sınıf değişkenine göre 1. sınıfta öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileri evliliğe, 3. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerden daha fazla tamamlayıcılık anlamlı yüklemekte olduğu sonucunu bulmuştur. Karabacak ve Çiftçi (2016) tarafından üniversite öğrencilerinin evliliğe ilişkin tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada 4. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 2. Sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre evliliğe daha olumlu baktıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların hafta içi ve hafta sonu dizi izleme sürelerinin, Evlilik Algısı Etkisi (EAE), İzleyici Etkileri (IE), Kültürel Yeterlilik (KY), genel algı ve PDI genel skorları üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermektedir ($p < .05$). Hem hafta içi hem de hafta sonu analizlerinde, “İzlemiyorum” grubunun tüm boyutlarda en düşük ortalamaları göstermesi, dizi izleme süresi arttıkça medya algılarının da güçlendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle hafta içi verilerinde, 1 saatten az izleyenlerle 3–4 saat veya 5 saat ve/veya üstü izleyenler arasında anlamlı farklar (örneğin, EAE’de $p = .010$, IE’de $p = .002$, KY’de $p = .017$, Genel’de $p = .001$, PDI’de $p = .000$) bulunmuş; bu durum, sınırlı süreli medya tüketiminin, dizi izleme alışkanlığına bağlı toplumsal algıların zayıf kalmasına yol açtığını düşündürmektedir. Benzer şekilde, hafta sonu analizlerinde, “5 saat ve/veya üstü” izleme grubunun, diğer gruplara kıyasla belirgin derecede yüksek ortalamalar sergilemesi, hafta sonu yoğun medya tüketiminin algıların daha da kuvvetlenmesine zemin hazırladığını göstermektedir (örneğin, EAE’de 3.12, IE’de 3.13, KY’de 2.90, Genel’de 3.04 ve PDI’de 3.32). Önk ve Özdemir (2022) çalışmalarında OTT platform izleyicilerinin özellikle hafta sonu 21.00-00.00 arasında daha çok yerli dizi izlediklerini, geleneksel TV izleyenlerin ise hafta içi aynı saat aralığında daha çok izlendiğini kaydetmişlerdir. Bu bulgular, medya tüketiminin süresinin, bireylerin dizi içeriği aracılığıyla oluşan toplumsal algılar üzerinde bir etkisi olduğunu

düşündürmektedir. Medya içeriklerine maruz kalma süresinin, izleyicilerin sosyal algı ve tutumlarında belirgin farklılıklara yol açtığı rapor edilirken, yoğun medya tüketiminin, bireylerin norm ve değer yargılarının şekillenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Yine benzer şekilde, algılarının ölçümünde kullanılan ölçeklerin, tüketim yoğunluğu ile doğru orantılı olarak farklılık gösterdiğini vurgulamışlardır. Çalışmada problemli dizi izleme ile Türk dizilerinin evlilik algısı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r=0.483$, $p<0.05$). Özbek (2016) yaptığı çalışmada, televizyon dizilerinin aşırı tüketiminin bireylerin ilişkilerdeki beklentilerini ve toplumsal normlara bakış açılarını doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Kaya (2019) ise, sık dizi izleyen bireylerin romantik ilişkilere dair gerçekçi olmayan beklentilere sahip olabileceğini ortaya koymuştur. Uluslararası çalışmalara bakıldığında, Chory-Assad ve Tamborini (2003), dizilerde idealize edilen romantik ilişkilerin, izleyiciler üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir. Holmes (2007) ise, medya tüketiminin ilişki memnuniyetini doğrudan etkileyebileceğini ve bireylerin ilişkilere dair gerçekçi olmayan beklentiler geliştirebileceğini ifade etmiştir. Çalışmamızın bulguları, medya tüketiminin bireylerin romantik beklentilerini etkileyebileceğini ve idealize edilen medya temsillerinin ilişki gerçekçiliğini bozabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların dizi izleme yerlerine (örneğin, Televizyon, Bilgisayar/Telefon, Diğer ve İzlemiyorum) göre, Evlilik Algısı Etkisi (EAE), İzleyici Etkileri (IE), Kültürel Yeterlilik (KY), genel algı ve PDI Genel skorlarında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir (F değerleri ve $p < .05$). Özellikle, “Diğer” grubunun EAE, IE, KY ve genel boyutlarda yüksek ortalamalar sergilemesi, izleme yerinin medya içeriğine erişimde ve deneyimlemede farklılık yaratabileceğini işaret ederken, “İzlemiyorum” grubunun tüm boyutlarda en düşük puanları vermesi, medyaya maruz kalmanın algıların oluşumunda belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, PDI Genel boyutunda, Televizyon ve Bilgisayar/Telefon kullanarak izleyenlerin, Diğer ve İzlemiyorum gruplarına göre anlamlı olarak farklı sonuçlar vermesi, medya tüketim yerlerinin içerik etkileşimi ve tutum oluşumu üzerindeki rolünü desteklemektedir. Ankaralıgil (2022) çalışmasında, PDI ölçeği ve alt boyutları ile dizi izlerken tercih ettikleri cihazlar arasında benzer şekilde farklılık olduğu sonucuna varmıştır. Tadını çıkarma boyutu, olumlu duygular boyutu, zevki koruma boyutu ve ölçeğin genelinde cep telefonundan dizi izleyenlerin televizyondan dizi izleyenlerden daha yüksek puana sahip oldukları görülmüştür.

Dizi izleme platformları (örneğin, Netflix, BluTv, GAIN, Exxen, Disney+ ve Diğer) arasında yapılan karşılaştırmada; EAE, IE, KY ve genel boyutlarda istatistiksel anlamlılık sağlanmamış olsa da, PDI Genel değişkeninde anlamlı fark bulunmuştur ($F = 2.155$, $p < .05$). Bu sonuç, izleyici platform tercihlerinin genel medya algıları üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu, ancak PDI gibi belirli algısal boyutlarda farklı platformların etkisinin ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Özellikle, LSD post-hoc analizinde İzlemeyenler ile GAIN arasında ($p = .002$) ve Netflix ile GAIN arasında ($p = .032$) gözlemlenen farklar, platformlar arası içerik sunumunun ve kullanıcı deneyiminin bazı algısal boyutlarda farklılık yaratabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgular, medya tüketim yerlerinin (ör. geleneksel televizyon vs. dijital cihazlar) medya algıları üzerindeki etkilerini inceleyen önceki çalışmalara paralellik göstermektedir. Ankaralıgil (2022) çalışmasında PDI alt boyutlarından olan tadını çıkarma, olumlu duygular ve zevki koruma boyutları ile dizi izledikleri platformlar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Üç alt boyutta da internet yayın platformlarından dizi izleyenlerin aldığı puanlar, televizyon kanalları ve Youtube üzerinden izleyenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

İşbu çalışmada problemlili dizi izlemenin Türk dizileri ve evlilik algısını yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, problemlili dizi izleme Türk dizileri ve evlilik algısını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yıldırım (2019) sosyal medya bağımlılığı ve evliliğe yüklenen anlamı araştırdığı çalışmasında, üniversite öğrencilerinin evliliğe yükledikleri genel anlam ve eş seçimi kriterleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kırtepe (2024), Türk televizyon dizilerinde gelenek ve modernlik çatışması: “Kızılılık Şerbeti” ve “Yalı Çapkını” örneklerini content analizi ile incelediği çalışmasında dizilerde verilen temaların toplumu etkilediği sonucuna varılmıştır. Özellikle evlilik kurumu, kadına karşı şiddet ve tutum, kişilerin inanç ve geleneklerine alt planda yargılama gibi temaları içerdikleri tespit edilmiştir. Popüler olan bu diziler toplumu özellikle bu alanlarda olumsuz etkilediği görülmektedir. Çalışmamızda bu sonucun aksi olarak katılımcıların Türk dizilerinin evlilikleri etkilediğini düşünme durumuna göre ölçeklerin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans

testinde Türk dizilerinin evlilikleri etkilediğini düşünme durumuna göre problemli dizi izleme ölçeği ile Türk dizileri ve evlilik anketinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir. Ancak çalışma alanı henüz çoğunluğu bekar olan üniversite öğrencileri olduğu için bu bağlamda tutarlı bir sonuç olarak kabul edilmeyebilir. Bu kriterin daha çok evli bireyler arasında değerlendirilmesi daha doğru sonuç vereceği düşünülmektedir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Evlilik, toplumu birden fazla açıdan etkileyen kültürel bir kavramdır. Ayrıca biyolojik, davranışsal, duygusal ve resmi boyutları bulunan sosyal bir sistem olarak nitelendirilmektedir. Bahsedilen sosyal sistemde evlenen kişilerin birlikteliklerinden aldıkları hoşnutluk ve mutluluk hissi uyum şeklinde isimlendirilmektedir. Evlilik tutumu ise bireyin evliliğe ve gelecek dönemdeki kendi evlilik bağına yüklediği anlam şeklinde ifade edilmektedir. Evliliğe ilişkin pozitif yönlü tutumlar, evliliğe karşı pozitif yönlü inanışları, evliliğe ilişkin negatif yönlü tutumlarsa evliliğe karşı negatif yönlü inanışları kapsamaktadır.

Gençlerin evlilik tutumlarını etkileyecek pek çok unsur bulunmaktadır. İnsanların evlilik tutumlarını eğitim durumları, medeni halleri, yaşları, kitle iletişim araçları, yakın çevreleri, aileleri ve diğer kurumları şekillendirmektedir. Evliliğe ilişkin pozitif veya negatif yönlü tutumları, nesiller arası aktarım şeklinde kuşaktan kuşağa geçmektedir. Bu kapsamda kişi, evliliğe ilişkin tutumları kuşaktan kuşağa aktararak sosyal çevresini inceleme ve değerlendirme benzeri yollar ile öğrenmektedir. Böylece edindiği bilgileri ve deneyimleri içselleştirip evliliğe ilişkin tutumunu geliştirebilmektedir. Ancak günümüzde aktif bir şekilde kullanılan internet, sosyal mercalar ve diziler evliliğe karşı tutumun yalnızca kendi çevresi ile sınırlandırmayıp farklı kültürlerin bakış açılarını da yakinen takip etme olanağı sunmaktadır. Bu durum özellikle genç bireylerde evliliğe olan yaklaşımı farklılaştırabilmektedir.

Bu çalışmada, Türk dizilerinin izleyicilerin toplumsal algıları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği kapsamlı istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir. Öncelikle, örneklem yeterliliğini belirlemek amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik testi sonuçları, veri setinin faktör analizine uygun olduğunu ortaya koymuştur. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

sonucunda üç alt boyuttan oluşan bir yapı tespit edilmiş ve bu yapı toplam varyansın %60,673'ünü açıklamıştır. Alt boyutların ve genel ölçeğin Cronbach's Alpha değerleri, ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Alt boyutlar arası anlamlı korelasyonlar da, ölçeğin bütüncül bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Betimsel istatistikler ve çarpıklık-basıklık değerleri, verilerin normal dağılıma uygun olduğunu desteklemektedir.

Demografik değişkenlere göre yapılan analizlerde; yaş, medeni durum, üniversite türü ve toplumsal cinsiyetle ilgili ders alma gibi faktörlerin bazı alt boyutlar üzerinde anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir. Özellikle 18 yaş ve altı grubunun, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek algı düzeylerine sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan, cinsiyet, sınıf ve gelir düzeyine göre anlamlı farklar tespit edilmemiştir. Yapılacak olan çalışmaların katılımcıların yaşı veya toplumsal cinsiyet dersi derinlemesine incelenmesi ve desteklenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Dizi izleme süresine göre yapılan karşılaştırmalarda ise, hem hafta içi hem de hafta sonu izleme süreleri arttıkça, katılımcıların evlilik algısı, izleyici etkisi, kültürel yeterlilik ve genel algılarında anlamlı artışlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, Türk dizilerinin izlenme süresi ile toplumsal algılar arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Televizyon içeriklerinin daha eğitici hale getirilmesinin, öğrencilerin evlilik algısı konusunda daha olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda dizi türleri dram, komedi, tarihi vb alanlara ayrılarak katılımcıların izleme süreleri ile toplumsal algı boyutları analiz edilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, geliştirilen ölçek, Türk dizilerinin bireylerin kültürel, toplumsal ve kişisel algıları üzerindeki etkilerini değerlendirme açısından geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca, dizi izleme alışkanlıklarının, özellikle genç yaş grupları üzerinde toplumsal algıların şekillenmesinde önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Gelecek araştırmalarda, farklı yaş grupları ve kültürel bağlamlarda geliştirilen ölçeğin uygulanarak karşılaştırmalı analizlerin yapılması önerilmektedir.

İşbu çalışmada çıkan sonuçlar ilgili alanyazında bu alandaki çalışmalara kaynak olabilmek ve bu etkileri araştırmak için hazırlanmıştır. Daha farklı gruplar ve kişiler üzerinde de benzer etkiler araştırılarak sonuçlar genişletilebilir ve etkiler kıyaslanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağırseven, N., & Örki, A. (2017). Evaluating Turkish TV series as soft power instruments. *OPUS International Journal of Society Researches*, 7(13), 836-853.
- Akbaş, M., Gökyıldız, S. Ş., Onat-Köroğlu, C. ve Öztürk, M., (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 44(1), 93-100.
- Akın, M. H., ve Aydemir, M. A., (2007). Üniversitede okuyan kız öğrencilerin cinsiyet rolü tutumları bağlamında aile ve evlilik kurumlarına bakışları (Selçuk Üniversitesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18, 43-60.
- Akpınar, B. ve Kırlioğlu, M. (2020). Bazı Değişkenler Açısından Evlilik Uyumunun İncelenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Evlilik Uyumuna Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(2), 736-746.
- Akpınar, B., ve Ersözlü, Z. N. (2008). Görme ve koklama duyularının bilişsel öğrenme sürecindeki rollerinin karşılaştırılması. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 42-53.
- Altunek, N. S. (2001). Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarını Bir Değerlendirmesi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 17-28.
- Altunel, İ. (1996). *Gevrekli (Seydişehir-Konya) Kasabası Düğünlerinde Gelin ve Güvey Motifi Üzerine Bazı Tespitler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 80-85.
- Amato, P. R., & DeBoer, D. D. (2001). The transmission of marital instability across generations: Relationship skills or commitment to marriage?. *Journal Of Marriage And Family*, 63(4), 1038-1051.
- Ankaralığıl, S. Y. (2022). *Yeni Medya Ortamında Üniversite Öğrencilerinin Dizi İzleme Davranışları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı. İzmir.

- Anlamassova, M. (2017). *Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün kullanımı ve Rusya'nın yumuşak güç araçları*. İstanbul Üniversitesi.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity At Large: Cultural Dimensions Of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Arbatlı, M. S., ve Kurar, İ. (2015). Türk dizilerinin Kazak-Türk kültürel etkileşimine ve türkçenin yaygınlaşmasına etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 10(2), 31.
- Armutlulu, İ.H. (2008). *İşletmelerde Uygulamalı İstatistik*. Alfa, İstanbul.
- Arslan, Ö. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2012). TV dizilerinde yer alan karakterler ile kurulan parasosyal etkileşim: Romantik ilişkiler açısından bir değerlendirme. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 25-28 Nisan 2012, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Aslan, P. (2020). *Yumuşak güç, kamu diplomasisi ve popüler kültür: Türk televizyon dizileri üzerinden bir inceleme*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Atabek, E. (2010). *Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). A New Period in Human Life: Emerging Adulthood. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Bacanlı, H., (1999). Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 5(4), 597-610.
- Bachen, C. M., & Illouz, E. (1996). Imagining romance: Young people's cultural models of romance and love. *Critical Studies in Mass Communication*, 13(4), 279-308.
- Bahtiyar, A. ve Can, B., 2016. An Investigation of Problem-Solving Skills of Preservice Science Teachers, *Educational Research and Reviews*, 11(23), 2108-2115.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Barclay, H. (2014). *Efendisiz Halklar*, (Çeviren: Zarife Biliz), Sümer Yayıncılık, İstanbul.
- Baş, E., ve Cengiz, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *İmgelem*, 2(2), 5-27.

- Baş, H. (2017). Türkiye’de genç nüfus: Sorunlar ve politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 255-288.
- Baucom, D. H., Epstein, N., Sayers, S. L., & Sher, T. G. (1989). The role of cognitions in marital relationships: Definitional, methodological, and conceptual issues. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 57(1), 31-38.
- Bausinger, H. (1984). Media, technology and daily life. *Media, Culture and Society*, 6, 343-351.
- Bayoğlu, F. ve Atılı, A. (2014). İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2): 397-415.
- Bayraktar, M. (2020). Televizyon dizilerinin bireylerin aile yapısı ve evlilik algısı üzerindeki etkisi: Üniversite öğrencileri örneği. *İletişim ve Medya Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 135-158.
- Bekir, S., Gökce, Ö. Ö., & Makas, S. (2021). Adaptation of Problematic Series Watching Scale into Turkish Culture: The Validity and Reliability Study. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 20-33.
- Bener, Ö., ve Günay, G. (2013). Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Bermaki, I. (2017). *Soap Opera Diplomacy: The Case of Turkish Dramas in The Arab World*. Al Akhawayn University in Ifrane.
- Bevilacqua, L. J., & Dattilio, F. M. (2001). *Brief family therapy homework planner* (Vol. 62). John Wiley & Sons.
- Bilgin, N., (2007). *Kimlik İnşası*. Aşina kitaplar, İzmir.
- Blagojevic, M. (1989). The attitudes of young people towards marriage: From the change of substance to the change of form. *Marriage & Family Review*, 14(1-2), 217-238.
- Bondebjerg, I., Redvall, E. N., Helles, R., Lai, S. S., Søndergaard, H., & Astrupgaard, C. (2017). *Transnational European television drama: Production, genres and audiences*. Springer.

- Boyraz, B. (2014). *Türkiye'de marka yerleştirme stratejilerinin yeni görünümü: Yalan dünya örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi.
- Braaten, E.B. & Rosen L.A., (1998). Development and validation of Marital Attitude Scale, *Journal of Divorce and Remarriage*. 29, 83-91.
- Bryant, J. (1989). Situation comedy of the sixties: the evolution of a popular genre. *Studies in American Humor*(7), 118-139.
- Burç, P. E. (2018). Evlilik ve Aile Olguları Üzerinden Gündelik Hayata Sosyo-Kültürel Bir Bakış, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 135-141.
- Burleson, B. R., & Denton, W. H. (1997). The relationship between communication skill and marital satisfaction: Some moderating effects. *Journal of Marriage and the Family*, 884-902.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F., 2013. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cancian, F. M. (1990). *Love in America: Gender and self-development*. Cambridge University Press.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir grup Çalışmasının Sınanması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma AnaBilim Dalı Eğitim Bilimleri. İstanbul.
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul.
- Cankaya, Ö. (1990). *Dünden Bugüne Radyo Televizyon*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Carroll, A., Houghton, S., Wood, R., Unsworth, K., Hattie, J., Gordon, L., & Bower, J. (2009). Self-efficacy and academic achievement in Australian high school students: The mediating effects of academic aspirations and delinquency. *Journal Of Adolescence*, 32(4), 797-817.
- Civil, B., ve Yıldız, H. (2010). Erkek öğrencilerin cinsel deneyimleri ve toplumdaki cinsel tabulara yönelik görüşleri, *DEUHYO ED*, Sayı 3(1), 58-64.

- Chory-Assad, R. M., & Tamborini, R. (2003). Television exposure and the public's perceptions of physicians. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47(2), 197-215.
- Conger, R., Cui, M., Bryant, C., & Elder, G. (2000). Competence in early adult romantic relationships: A developmental perspective on family influences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 224-237.
- Cüceloğlu, D. (2017). *Evlenmeden Önce*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, M. (2020). Televizyon dizilerinin, kültür erozyonu ve popüler kültür kavramlarına etkisi. *Kaçkar Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 27-37.
- Çakmak, V. ve Koçyiğit, M. (2017). Aksaray Sosyal Bilimler MYO Örneği Üzerinden Aile İçindeki İletişim Kalıplarının İncelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (1), 118-130.
- Çam, Ş. (2009). Televizyon Dizilerinin Kadına Yönelik Şiddet Temsillerinde Ataerkil Rejimin İdeolojisi. *Kültür ve İletişim*, 79-132.
- Çankırılı, A., (2013). *Herkes İçin Evlilik Okulu*. Zafer Yayınları, İstanbul.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve Etik*, Ankara.
- Çaplı, O.i (1992). *Evlenmeye hazır mısınız?*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çelik, E. ve Erkilet, G. (2019). Evlilik kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 2(1), 47-57.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çelik, N., & Arıkan, G. (2019). Medya ve evlilik algısı: Gençlerin medya tüketim alışkanlıkları ve romantik ilişkiler üzerindeki etkisi. *Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, 15(1), 56-78.
- Çil, B. (2008). İstatistik. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çoban, İ. A., (2009). Adölesan evlilikleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4 (16), 37-50.
- Çoraklı, S., (2008). *Mutluluk ve Aile Bağları*. Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.

- Demir, E. (2022). *Evli ve Çalışan Bireylerin Evlilik Doyumu ile İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demir, T. (2020). Toplumsal cinsiyet eğitiminin medya okuryazarlığı üzerindeki etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 78-92.
- Dmohowski, J. F. (2012). Unfinished Business: Michael Wilson's 'Even Pillars of Wisdom' Screenplay. *Film History*, 56-73.
- Doğan, A. ve Cebioğlu, S. (2011). Beliren yetişkinlik: Ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 12-16.
- Doğanay, M., ve Aktaş, M. K. (2021). Türkiye’de televizyon dizisi sektörü. *Öneri Dergisi*, 16(56), 852-878.
- Durmuşoğlu, I. B., (2017). *Yüksek kaygı ve depresyon düzeyinin evlilik yaşamı ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Durualp, E., Kaytez, N., ve Girgin, B. A. (2017). Evlilik doyumu ve maternal bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 129-138.
- Eidelson, R. J., & Epstein, N. (1982). Cognition and relationship maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relationship beliefs. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 50(5), 715-720.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8). 1-10.
- Ellialtı, T. (2012). Evlilik öncesi cinsellik, bekaret ve beden disiplini: kadınların “aşk” üzerinden cinsel ahlak mücadelesi. *Cogito*, (70-71), 371-397.
- Eliyatkin, B. (2022). Travma ve şiddet: Yakın dönem televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddetin temsili [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı].

- Er, T. (1997). *Ürgüp ve Çevresi Evlenme Adetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kültürel Değişmeler*, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri (GelenekGörenek-İnançlar Seksiyonu), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ersöz, A. G. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve algılanan kontrol. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(31), 362-370.
- Esin, E., (2013). *Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Esslin, M. (1991). *TV Beyaz Camın Arkası* (Murat Çiftkaya, Çev.), İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2015). Romantik dizilerin kadın izleyiciler üzerindeki etkisi: Algı, beklenti ve toplumsal normlar. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 10(1), 45-68.
- Erdoğan, Ö. (2019). Akılcı olmayan evlilik beklentilerinin gelişiminde televizyon dizilerinin etkisi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*
- Evyapan, M. F. (2024). *Türk televizyon dizilerinde gelenek ve modernlik çatışması: “Kızılık Şerbeti” ve “Yalı Çapkını” örnekleri* (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Eyce, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik Uyumu ile Eşlerin Somatizasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Diğer Sosyodemografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı. İstanbul.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13(2), 124.
- George, D., Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 173-199.

- Giddens, A. (2006). *Sosyoloji*. İstanbul: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çev. C. Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gill, R. (2007). *Gender and the Media*. Cambridge: Polity Press.
- Goodwin, J., & Jasper, J. M. (1999). Caught in a winding, snarling vine: The structural bias of political process theory. In *Sociological forum* (Vol. 14, pp. 27-54). Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers.
- Gottman, J. M. (2002). A multidimensional approach to couples. *Comprehensive handbook of psychotherapy: Cognitive behavioral approaches*, 2, 355-372.
- Gökçe, Ö. (2018). Televizyon dizilerinde evlilik ve aile temsili: Toplumsal normlar ve gerçeklik algısı. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 12(2), 89-104.
- Gökler, B. (2014). Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu ulusal çocuk ve ergen ruh Sağlığı politikaları IX. çalıştay raporu. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 21(1), 79-89.
- Gökner, Ö. (2011). *Aşk ve evlilik*. Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Görgün, B. A. (2014). Prof.Dr. Atalay Yörükoğlu ulusal çocuk ve ergen ruh sağlığı politikaları IX. çalıştay raporu. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 21(1), 79-89.
- Greenberg, E. F., & Nay, W. R. (1982). The intergenerational transmission of marital instability reconsidered. *Journal of Marriage and the Family*, 44 (2), 335-347.
- Groeneveld, R. A. and Meeden, G. (1984). Measuring skewness and kurtosis. *Journal of the Royal Statistical Society Series D: The Statistician*, 33(4), 391-399.
- Greenwood, D. N. ve Long, C. R. (2011). Attachment, belongingness needs, and relationship status predict imagined intimacy with media figures. *Communication Research*, 38, 278–297.
- Griffin, W. A., & Greene, S. M. (2013). *Models of family therapy: The essential guide*. Routledge.
- Güçhan, G. (1999). *Tür sineması, görüntü ve ideoloji*. Anadolu Üniversitesi.

- Güleç, H. (2012). Çan Yöresi Geçiş Dönemi Uygulamalarından Olan Evlenme Ritüelleri Üzerine, *Turkish Studies*, 3(7), 1259-1280.
- Güler, K. (2021). *Evli Olmayan Bireylerin Evlilik Kaygısı ile Evliliğe Yükledikleri Anlam ve Evlilik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.
- Güllü, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin eşten beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 42-57.
- Gülsün, M., Ak, M., ve Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 68-79.
- Güneş, F. (2018). *Aile Sosyolojisi*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Güngör, C. H. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Güngör, N. (2016). *İletişim: Kuramlar-Yaklaşımlar*, Ankara.
- Gürses, A. S. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısı*. Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Haskan, A. Ö., (2014). Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerde problem yaşadıkları ve eğitim almak istedikleri konular. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 279-299.
- Hefner, V., & Wilson, B. J. (2013). From love at first sight to soul mate: The influence of romantic ideals in popular films on young people's beliefs about relationships. *Communication Monographs*, 80(2), 150-175.
- Holdsworth, N. (2012). *International TV execs talk Turkey*. VARIETY.
- Holmes, B. M. (2007). In search of my “one-and-only”: Romance-oriented media and beliefs in romantic relationship destiny. *Electronic Journal of Communication*, 17(2), 45-61.
- Hopkins, K. D., & Weeks, D. L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educational and psychological measurement*, 50(4), 717-729.

- Işık, M. C. (2019). *2003-2011 yılları arasında Türkiye'nin Ortadoğuda yumuşak güç uygulaması ve sonuçları*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Ankara.
- İlhan, V. (2015). *Medya Çalışmalarında İzleyici: Popüler Bir Tür Olarak Televizyon Dizileri ve İzlerkitle Olarak Gençler*, Ankara.
- İmamoğlu, E. O., & Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123(2), 211-233.
- İmamoğlu, E. O., (1991). *Aile içinde kadın-erkek rolleri*. Türk aile ansiklopedisi (3). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- İşmen, G. E., (2006). Genç yetişkinlerin evlilik ve aile hayatına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23(23), 107-123.
- Jacquet, S. E., & Surra, C. A. (2001). Parental divorce and premarital couples: Commitment and other relationship characteristics. *Journal of Marriage and Family*, 63, 627-638.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old And New Media Collide*. New York&London: New York University Press.
- Jones, P. H. (2014). Systemic design principles for complex social systems. *Social Systems And Design*, 91-128.
- Kalkan, M. ve Hamamcı, Z. (Ed.). (2012). *Evlilik öncesi psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaptan, Y., & Tutucu, M. (2019). The Rise of K-Dramas: Essays on Korean Television and Its Global Consumption. I. b. (Eds.) içinde, *The East Meets the Middle East: Cultural Proximity, Audience Reception and Korean TV Adaptations* (s. 221). North Carolina: McFarland Publishing.
- Kasapkara, A. ve Kasapkara, B. (2014). 20–30 yaş grubu bekar erkeklerin eş seçimlerine yönelik tutumları ve eşten beklentilerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 792-800.

- Kasatura, İ. (1990). *Okul başarısından hayat başarısına: Başarıyı yaratan ya da engelleyen faktörler*. Altın Kitaplar, İstanbul.
- Kasatura, İ. (2014). *Eş seçiminden evliliğe*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kaya, M. (2019). Medyanın romantik ilişkilerde beklentilere etkisi: Romantik dizi ve film izleyicileri üzerine bir inceleme. *Psikoloji ve İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 22-39.
- Kaya, N. (2017). *Kırsal ve Kentsel Alanda Yaşayan Evli Kadınların Evlilik Uyumu, Evlilik Doyumu ve İlişkilerde Mutluluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keldal, G., (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Evliliğe İlişkin Tutumlarının Yordayıcısı Olarak Eş Seçme Stratejileri Ve Cinsiyet Rol Algıları*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keleş, S. (2020). *Evli Bireylerde Akıllı Telefon Bağımlılığı Ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi / Ankara Bilkent Şehir Hastanesi.
- Kılıçoğlu, G., ve Yılmaz, A. N. (2016). Ortadoğu’da Türkiye Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasî Projeksiyonlar. *Yeni Türkiye*, 87, 87-118.
- Kılınç, Ö., & Çalışkan, S. Dizi İzleme Motivasyonlarının Bireylerin Mutluluklarıyla İlişkisi Üzerine Nicel Bir Değerlendirme. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 462-481.
- Kınacıgil, G. (2020). *Ataerkillik ve toplumsal baskı: Gaziantep’te dul kadın olmak*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi.
- Kırtepe, S. (2014). *Televizyon dizilerinin toplum üzerindeki etkileri: Sosyo-kültürel bir çözümleme (Erzurum örneği)* (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kıvanç, H. (2002). Türkiye’de televizyonun öncüsü: İTÜ-TV : televizyon tarihimize ışık tutacak bir araştırma. *İstanbul Teknik Üniversitesi: Tarih Serisi* 3, 1-67.

- Kim, J., & Rubin, A. M. (1997). The variable influence of audience activity on media effects. *Communication Research*, 24(2), 107-135.
- Kim, H. S., & Singhal, A. (2009). Cultural and gender differences in motivations for watching romantic drama: A comparison of viewers in the US, Korea, and Japan. *Asian Journal of Communication*, 19(2), 133-154.
- Knox, D. & Schacht, C. (2009). *Choices in Relationships: An Introduction to Marriage and the Family*. Canada: Cengage Learning.
- Koçak, C. (2009). *Kültürel değişim sürecinde kadın-erkek ilişkileri ve televizyon dizilerindeki değişim göstergeleri: Değişim sürecini üniversite gençlerinin algılayış şekilleri* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Anabilim Dalı, Radyo Televizyon Bilim Dalı].
- Koçak, M. F. (2022). *Liseli gençlerin izlediği popüler dizilerde aile imajı: Sakarya örneği* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (17), 231-238.
- Köroğlu, T., (2013). *Üniversite gençliğinin evlilik, aile ve boşanma konusundaki düşünce ve görüşleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Karabük Üniversitesi örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Krajeski, J. (2012). *Hollywoodreporter*. <https://www.hollywoodreporter.com/author/justin-krajeski/>, (Erişim Tarihi: 13.08.2024).
- L'Abate, L. (1994). *A theory of personality development* (Vol. 193). John Wiley & Sons.
- Larson, J. H. (1988). The marriage quiz: College students' beliefs in selected myths about marriage. *Family Relations*, 3-11.
- Liebes, T., & Elihu, K. (1993). *The export of meaning: Cross-cultural readings of Dallas*. Cambridge: Polity Press.
- Lips, H. M. (2021). *Toplumsal Cinsiyet, Temel Bilgiler*, (Çev. Onur Orhangazi), Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Livingstone, S. (1998). *Making sense of television: The psychology of audience interpretation*. London: Routledge.

- Malkoç, G., ve Güren, A. S. (2018). Evli ve çocuk sahibi çiftlerin evlilik uyumu, evlilik çatışması, yakın ilişki düzeyi ve yalnızlık düzeylerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 225-239.
- Manning, W. D., Smock, P. J., & Bergstrom-Lynch, C. (2009). Cohabitation and parenthood: Lessons from focus groups and in-depth interviews. In *Marriage and family: Perspectives and complexities* (pp. 115-142). Columbia University Press.
- Mavili, A. A. (2009). *Evlilik ve Sadakatsizlik*. Kanguru Yayınları, Ankara.
- Memurlar, (2024). *Türk Dizileri Yabancı Dizilerin Kopyası*, <https://www.memurlar.net/album/4082/turk-dizileri-yabanci-dizilerin-kopyasi.html>, (Erişim Tarihi: 13.08.2024).
- Mermer, Y. (2011). *Genç Kızların Evlilik Kurumuna İlişkin Değer ve Tutumları: Kayseri İncesu İlçesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kayseri.
- Mevzuat, (2001). *Türk Medeni Kanunu*, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 05.08.2024).
- Miller, B. C. (1987). Marriage, family, and fertility. In *Handbook of Marriage and the Family* (pp. 565-595). Boston, MA: Springer US.
- Mohammadi, B., & Soleymani, A. (2017). Early Maladap tive Schemas And Marital Satisfaction As Predictors Of Marital Commitment. *International Journal Of Behavioral Sciences*, 1(11), 16-22.
- Morgan, M., & Shanahan, J. (2010). The state of cultivation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(2), 337-355.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu Anlamak*. Gündoğan Yayıncılık, Ankara.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ankara.
- Mutlu, E. (2008). *Televizyonu anlamak*. Ayraç Yayınevi.

- Mutlu, M. (2004). *Üniversite gençliğinin evlilik ve aile kurumuna yaklaşımı: Fırat üniversitesi uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. (2.Baskı) Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Nazlı, S., (2016). *Aile danışmanlığı*. 12.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1982). *An evolutionary theory of economic change (digitally reprinted)*. Cambridge Harvard University Press.
- Nichols, B. J. (2002). A distinct class of endosome mediates clathrin-independent endocytosis to the Golgi complex. *Nature Cell Biology*, 4(5), 374-378.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- O'Higgins, N. (1997). *The challenge of youth unemployment*. Employment and Training Papers. 7, Geneva, ILO Pub.
- Oktay, H. T. (2011). *Televizyon Dizilerinin Toplumun Milli ve Manevi Değerleri Açısından Değerlendirilmesi; Aşk-ı Memnu Dizisi Örneği*. Ankara: T.C Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Orosz, G., Bóthe, B., & Tóth-Király, I. (2016). The development of the Problematic Series Watching Scale (PSWS). *Journal of Behavioral Addictions*, 5(1), 144-150. doi: 10.1556/2006.5.2016.011
- Osborn, J. (2007). The Influence of television viewing on expectations for and assessments of romantic relationships. Annual Meeting of the NCA 93rd Annual Convention, TBA, Chicago
- Ömür, E. (2021). Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından Evlilik Uyumu/Doyumunun İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 11-24.

- Önk, Ü. Y., & Özdemir, B. D. (2022). Gençler Yerli Dizileri Nasıl İzliyor? Türkiye’de Yeni Televizyon Ekosistemi Çerçevesinde Eleştirel Bir İzleyici Araştırması. *Intermedia International E-journal*, 9(17), 357-378.
- Özabacı, N., Körük, S. ve Kara, A. (2019). Evlilik Anlamına İlişkin Metaforik Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 693-736.
- Özabacı, N., Körük, S., ve Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam ölçeğinin (EYAÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(50), 235-259.
- Özbek, A. (2016). Televizyon dizileri ve ilişki memnuniyeti: Medyanın romantik ilişkiler üzerindeki etkileri. *İletişim ve Toplum Dergisi*, 4(3), 112-128.
- Özdemir, F. (2017). Medya ve toplumsal normlar: Evlilik ve aile temsilleri üzerine bir analiz. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 67-89.
- Özden, M.S. (2013). *Geçmişte Edinilmiş ve Sonradan Kazanılmış Gelişim Özelliklerinin Evlilikte Çift Uyumu ile İlişkisi*, Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2020). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özkalp, E. (2011). *Sosyolojiye Giriş*, Ekin yayınları, Bursa.
- Özmen, S. (2014). *Radio ve televizyon okumaları*. Derin Yayınları.
- Özügurlu, K., ve Yavuzer, H. (1992). *Karı-Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar*, Ana-Baba Okulu.
- Özüdoğru, D. R. (2016). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimine ilişkin görüş ve düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Park, S. S., & Rosen, L. A. (2013). The marital scales: Measurement of intent, attitudes, and aspects regarding marital relationships. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54(4), 295-312.
- Parsa, S. (1994). *Televizyon estetiği*. Ege Üniversitesi.

- Pekdemir, G., ve Yılmaz, Y. (2022). Televizyon dizilerinde ailenin kültürel temsiliinin kurgusal dönüşümü: 'yasak elma' dizisi örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7 (14), 6-25.
- Pınar, G. (2008). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğe bakış açısı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14), 49-61.
- Pines, A. M., ve Nunes, R. (2003). The Relationship Between Career And Couple Burnout: Implications For Career And Couple Counseling. *Journal Of Employment Counseling*, 40(2), 50-64.
- Ponzetti Jr, J. J., & Long, E. (1989). Healthy family functioning: A review and critique. *Family Therapy: The Journal of the California Graduate School of Family Psychology*, 16(1).
- Rehkof, R. (2009). Romantic TV and emotional satisfaction: does the development of more romantic expectations moderate the relation between satisfaction and strength of romantic parasocial relationship among individuals seriously dating? International Communication Association Meeting, Sheraton New York, NY City
- Reik, T. (2009). *Aşk ve Şehvet Üzerine*. (Çev. A. Kılıçlıoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Resmi Gazete, (2013). 7 Ocak 2013 Tarihli ve 28541 Sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130127.htm>, (Erişim Tarihi: 12.08.2024).
- Riggio, H. R., & Weiser, D. A. (2008). Attitudes toward marriage: Embeddedness and outcomes in personal relationships. *Personal relationships*, 15(1), 123-140.
- Rousselin, M. (2013). Turkish soap power: International perspectives and domestic paradoxes. *Strategic Depth through Soft Power: The Domestic Production and International Projection of Turkish Culture*, 16.
- RTÜK. (2018). *Televizyon İzleme Eğilimleri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Sabah, D. (2019). *Turkish TV series broadcast in 156 countries blessing for furniture exports*. Daily Sabah.
- Satir, V. (2016). *Temel aile terapisi*. Beyaz, İstanbul.

- Sayger, V. T., Homrich, A. M., & Horne, A. M. (2000). Working from a family focus: The historical context of family development and family system. *Family Counseling And Therapy*, 12-40.
- Schement, J. R. (2003). *Three for society: Households and media in the creation of twenty-first century communities*. In Turow.
- Segrin, C., & Nabi, R. L. (2002). Does television viewing cultivate unrealistic expectations about marriage? *Journal of Communication*, 52(2), 247-263.
- Seltzer, J. A. (2000). Families formed outside of marriage. *Journal Of Marriage And Family*, 62(4), 1247-1268.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de evlenme biçimleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 185-195.
- Sezer, Ü. (2004). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Signorielli, N., & Kahlenberg, S. (2001). Television's world of work in the nineties. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(1), 4-22.
- Shrum, L. J. (2009). Media consumption and perceptions of social reality: Effects and underlying processes. *Media Psychology*, 12(3), 243-267.
- Soysal, F. Ö., Baş, A. U., ve Aysan, F. (2016). Evlilik beklentisi ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 119-128.
- Storey, J. (2000). *Popüler kültür çalışmaları*. (K. Karaşahin, Çev.) İstanbul: Babil Yayınları.
- Şenel, G. H., (2014). *Eş seçimi kararı*. Evlilik Okulu. 10.Baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Şener, E. (1985). *Televizyon Video*, Ankara.
- Şenol, D. (2017). *Sembolik Etkileşim*. Ankara: Net Kitaplık Yayıncılık.
- Şişman, B. (2018). *Çağdaş Kentin Düğün Algısı ve Düğün Organizasyon Şirketleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tanrıöver, H. U. (2015). *Diziler: Türkiye'nin En Sevdiği Alışkanlık*. National Geographic.
- Tarhan, N. (2007). *Evlilik Psikolojisi*. (3. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Tarhan, N. (2018). *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul, Timaş Yayınları.
- Tavşancıl, E., 2002. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Tekelioğlu, O. (2017). *Televizyon Halleri: Dizi Türkiye*. Habitus Yayıncılık, İstanbul.
- Tekin, S. ve İpek, M. (2020). Evlenmemiş ve Evlenip Boşanmış Bireylerin Evliliğe Yükledikleri Anlam. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6 (2), 91-121.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*, 11.baskı, Zirve Ofset, Ankara.
- Toprak, Y. (2018). *Maneviyat, yaşam amaçları ve iyi oluş arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Topses, G. (2006). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Toscano, M., Toscano, N., Ramsey, P.P., Smidt, R.K. (2001). Instructor's Solutions Manual [for] Applied Statistics for Engineers and Scientists: Using Microsoft Excel and Minitab [by] David M. Levine, Patricia P. Ramsey, Robert K. Smidt. Prentice Hall.
- Tosun, C. (2021). Algılanan Ebeveyn İlişki Tutumları ile Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançların Evlilik Rol Beklentileri Üzerindeki Etkisi: Geleneksel mi, Eşitlikçi mi?. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 173-188.
- Trend, D. (2016). *Worlding: Identity, Media, And Imagination In A Digital Age*. New York: Routledge.
- Tunçdemir, N. (2019). Üniversite Gençliğinin Evlilik Öncesi Cinselliği ve Bekareti İnşası, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 12(67), 151-164.
- Tuzer, D., (2016). *Üniversite öğrencilerinin eş seçimi tutumlarının bireysel özellikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çag Üniversitesi SBE.
- Türkarslan, N. (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Baş etme Yolları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(11), 99-108.
- Türkarslan, N., & Suleymanov, A., (2008). *Azerbaycan-Türkiye. Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evlilik Konusundaki Görüş ve Düşünceleri Azerbaycan ve Türkiye Karşılaştırması* 1, 50–150.

- Türkarslan, N., ve Yurtkuran, D. S. (2007). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüş ve düşünceleri*. Aile ve Sosyal Araştırmalar Gn. Md..
- Uluğ, F. (2018). Televizyon dizilerinin bireylerin evlilik ve aile yaşamına etkisi: Toplumsal algı ve medya temsilleri. *İletişim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 34-52.
- Uraz, G. (1979). *Müstakbel eşten beklentiler üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ümmet, D. (2017). Üniversite Mezunu Evli Bireylerin Evlilik Algıları Üzerine Metaforik Bir İnceleme. *Kalem, Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 205-235.
- Ünal, E., (1996). *Evlilik adaylarının eş seçim ölçütleri ve İzmir’de verilen evlilik danışmanlığı hizmetleri*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Social consequences of the internet for adolescents: A decade of research. *Current Directions in Psychological Science*, 18(1), 1-5.
- Ward, L. M., & Friedman, K. (2006). Using TV as a guide in dating initiation: The cultivation effect among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 349-364.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. WW Norton & Company.
- Wilcox, W. B., & Nock, S. L. (2006). What's love got to do with it? Equality, equity, commitment and women's marital quality. *Social Forces*, 84(3), 1321-1345.
- Williams, C. T. (1994). Soap opera. In *National Forum* (Vol. 74, No. 4, pp. 18-22). Honor Society of Phi Kappa Phi.
- Willoughby, B. J., (2010). Marital attitude trajectories across adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (11), 1305-1317.
- Woody, R. H., & Woody, J. D. (1973). *Sexual, Marital and Familial Relations: Therapeutic Interventions for Professional Helping*. Chales C. Thomas Publisher.
- Worthington, E. L. (1994). Marriage counseling: A Christian approach. *Journal of Psychology and Christianity*, 13 (2), 166-173.

- Yanardağoglu, E., & Karam, I. N. (2013). The fever that hit Arab satellite television: audience perceptions of Turkish TV series. *Identities*, 20(5), 561-579.
- Yatkın, N. (2010). İslam’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0(33), 47-61.
- Yavuzer, H. (2009). *Evlilik Okulu*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yaylagül, L. (2016). *Kitle iletişim kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yegin, Ş. (2020). Popüler kültürün isim belirlemeye etkisi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(19), 110-126.
- Yeni Şafak, (2012). *Polat için neden taziye ilanı yayınladığı açıkladı*, <https://www.yenisafak.com/hayat/polat-icin-neden-taziye-ilani-yayinladigi-acikladi-438301>, (Erişim Tarihi: 13.08.2024).
- Yıldırım, A., (1997). Gender Role Influences On Turkish Adolescents. Self-İdentity. In *Adolescence*. 32. 215–231.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinde eş seçme kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 15-30.
- Yıldırım, N. H. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeyleri ile Evliliğe Yükledikleri Anlam ve Eş Seçme Kriterleri Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. (2003). *Bir Düzenleyici Kurul Analizi: Radyo Televizyon Üst Kurulu*. Unpublished MA Dissertation, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.
- Yıldırım, N. H. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile evliliğe yükledikleri anlam ve eş seçme kriterleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yodanis, C., & Lauer, S. (2014). Is marriage individualized? What couples actually do. *Journal of Family Theory & Review*, 6(2), 184-197.

Yüksel, N. (2006). *Ruhsal Hastalıklar*. Ankara: MN Medikal & Nobel.

Zerubavel, E. (1999). *Social mindscapes: An invitation to cognitive sociology*. Harvard University Press.

EKLER

EK-1: ETİK KURUL İZİNİ (MAKÜ)

MAKÜ | Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

100

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi: 07.05.2024 Salı
Toplantı No:2024/05
Karar No: GO 2024/312

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Çalışmaları İşletme Anabilim Dalı Aile Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Fadime Köhra OZAN'ın, Dr.Öğr. Üyesi Hanife ÜLGEN'in danışmanlığında yürüteceği **"Türk Dillerinin Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısına Etkisi: Burdur İli Örneği"** başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, çalışmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırma ekibine ait olması koşulu ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Doç. Dr. Oğuzhan DALKIRAN
(Başkan)

Doç. Dr. Deniz SAY ŞAHİN (Başkan Yrd.)	Doç. Dr. Sibel ŞENTÜRK (Raportör)	Doç. Dr. Aysun GÜZEL
Doç. Dr.Gökmen ARSLAN	Doç. Dr. Mehmet Haşim AKGÜL	Doç. Dr. Sezgin KORKMAZ
Doç. Dr. Mehmet ULAŞ	Doç. Dr. Alper BÖREKÇİ	Prof. Dr. Yasin DEMİRARSLAN
Prof. Dr. Selda Bakır	Doç. Dr. Üyesi Serap ÖZDEMİR BİŞKİN	Doç. Dr. Üyesi Nurdan ORAL KARA
Doç. Dr. Üyesi Dilara AKÇORA YILDIZ	Dr. Öğr. Üyesi Mahmut ATEŞ	

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Girişimci Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 15100-BURDUR
Telefon : 0-248-213 1022 / Faks: 0-248-213 1038

EK-2: PROBLEMLİ DİZİ İZLEME ÖLÇEĞİ VE İZNİ

1 – Asla.	2 – Nadiren.	3 – Bazen.	4 – Sıklıkla.	5 – Her Zaman.
Geçen yıl boyunca ne sıklıkta,			1	2 3 4 5
1. Dizi izlemek için daha fazla zaman ayırabileceğinizi düşündünüz?			O	O O O O
2. Dizi izlemeye başlangıçta amaçlanandan çok daha fazla zaman harcadınız?			O	O O O O
3. Suçluluk, endişe, çaresizlik ve depresyon gibi hisleri azaltmak için dizi izlediniz?			O	O O O O
4. Başkaları size dizi izlemeyi azaltmanız gerektiğini söyledi?			O	O O O O
5. Dizi izlemenin engellenmesi/yasaklanması durumunda huzursuz ve sıkıntılı durumda oldunuz?			O	O O O O
6. Dizi izlemek için eşinizi, ailenizi ya da arkadaşlarınızı ihmal ettiniz?			O	O O O O

EK-3: EVLİLİK ALGISI DEĞERLENDİRME ANKETİ

1.Cinsiyetiniz

() Erkek () Kadın

2.Yaşınız

() 18 ve/veya altı () 19-25 () 26 ve/veya üstü

3.Okulunuz

() Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi () Diğer

4.Bölümünüz?

5.Sınıfınız

() Hazırlık () 1.Sınıf () 2.Sınıf () 3.Sınıf () 4.Sınıf ve/veya üstü

6.Medeni durumunuz

() Evli () Bekar

7.Toplumsal cinsiyet dersi alıyor musunuz?

() Evet () Hayır

8.Gelir durumunuz?

() Gelir giderden az () Gelir gidere eşit () Gelir giderden fazla

9.Hafta içi kaç saat Türk dizisi izliyorsunuz?

() İzlemiyorum () 1 saatten az () 1-2 saat () 3-4 saat () 5 saat ve üstü

10.Hafta sonu kaç saat Türk dizisi izliyorsunuz?

() İzlemiyorum () 1-2 saat () 3-4 saat () 5 saat ve üstü

11.Türk dizilerini nereden izliyorsunuz?

() İzlemiyorum () Televizyon () Bilgisayar / Telefon () Diğer

12. Hangi platform dizilerini izliyorsunuz?

() İzlemiyorum () Netflix () BluTv () GAIN () Exxen () Disney+ () Diğer

13.Hangi dizi türünü izlemeyi seviyorsunuz?

() Romantik komedi () Komedi () Aksiyon/Macera () Polisiye () Diğer

14.Türk dizilerinin evlilikleri etkilediğini düşünüyor musunuz?

() Evet () Hayır () Kararsızım

1) Türk dizilerinin konularını yeterli buluyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

2) Türk dizileri, evlilik hakkındaki bakış açımı etkiler.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılmıyorum

3) Türk dizilerindeki evlilikler gerçek hayatı yansıtmaktadır.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

4) Türk dizilerindeki evlilik kavramı ile gerçek hayattaki evlilik kavramı benzerdir.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

5) Dizi izlerken vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

6) Türk dizilerini izlerken kendimi oyuncuların yerine koyuyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

7) Türk dizilerini izledikten sonra üzerinde bir süre düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

8) Türk dizilerini kapsadığı konu için değil oyuncular için izliyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

9) Türk dizilerindeki evlilikler, toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

10) Türk dizilerinde şiddet olaylarının fazla olduğunu düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

11) Türk dizilerindeki evliliklerin toplumsal normlara uygun olduğunu düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

12) Türk dizilerinde flört şiddetinin az olduğunu düşünüyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

13) Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda sağlıklı buluyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

14) Türk dizilerindeki aile figürlerini kültürümüzü temsil etme konusunda yeterli buluyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

15) Türk dizilerindeki aile figürünü gerçek hayatta da destekliyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

16) Kendi yaşamımda yaptığım/yapacağım evliliklerde eşimin dizilerdeki gibi birisi olsun isterim.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

17) İzlediğim dizilerdeki oyuncuların fiziksel özelliklerine dikkat ederim.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

18) İzlediğim dizilerdeki oyuncuların psikolojik özelliklerine dikkat ederim.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

19) İzlediğim dizilerdeki oyuncuları kendi yaşamımda örnek alırım.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

20) Yaptığım/yapacağım evliliklerde rol paylaşımının dizilerdeki gibi olması gerektiğini düşünüyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

21) Türk dizilerini ailemle birlikte izleyebiliyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

22) Bu bir kontrol sorusudur. Lütfen “Katılıyorum” seçeneğini işaretleyiniz.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

23) Yaptığım/yapacağım evlilikte, eşimin ailesinin izlediğim dizilerdeki gibi olması gerektiğini düşünüyorum.

- 1() Kesinlikle katılmıyorum
- 2() Katılmıyorum
- 3() Kararsızım
- 4() Katılıyorum
- 5() Kesinlikle katılıyorum

24) Türk dizilerindeki evliliklerin aile yapısını etkilediğini düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılıyorum

25) Platform dizilerindeki aile figürleri içerikleri televizyon dizilerine göre daha olumlu olduğunu düşünüyorum.

1() Kesinlikle katılmıyorum

2() Katılmıyorum

3() Kararsızım

4() Katılıyorum

5() Kesinlikle katılmıyorum

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Fadime Kübra OZAN

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi : İngilizce – Orta düzey

İş Deneyimi :

English Time Dil Okulları Burdur Şubesi – Eğitim Danışmanı – 2023-

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

Ozan, FK; Sütü, S. (2023, Mayıs). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınların Siyasette Temsili Konusunda Yapılan Çalışmaların İncelenmesi (2000-2023): Sistemik Derleme. *1.Uluslararası Trakya Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, Edirne.

Ozan, FK; Ülgen H. (2023, Haziran). Üniversite Öğrencileri ile Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Yapılan Çalışmaların İncelenmesi (2007-2023): Sistemik Derleme. *2.Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri Kongresi*, Trabzon.

Ozan, FK; Ülgen, H. (2023). Üniversite Öğrencileri ile Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Yapılan Çalışmaların İncelenmesi (2007-2023): Sistemik Derleme. *Sağlık Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar*, 4(3), 86-95.

Ozan, FK; Ülgen H. (2023, Aralık). Son 5 Yılda (2019-2023) Çizgi Filmlerin Çocuk Üzerindeki Etkilerini Konu Alan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *3.Uluslararası Bilimsel Gelişmeler Kongresi*.